

Alternativa stigar mot nya gemenskaper för delande och bostadsbyggande

- en studie av förutsättningarna för att integrera en gemenskapsdriven utveckling i stadens omställningar.

Alternative paths towards new communities for sharing and housing

- a study of conditions to embed community-driven development in urban transitions.

Victor Pastorino Nyman

Självständigt arbete 30 hp vid Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU.
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram.
Alnarp 2022

Alternativa stigar mot nya gemenskaper för delande och bostadsbyggande

- en studie av förutsättningarna för att integrera en gemenskapsdriven utveckling i stadens omställningar.

Alternative paths towards new communities for sharing and housing

- a study of conditions to embed community-driven development in urban transitions.

Victor Pastorino Nyman

Handledare:	Nina Vogel, SLU Alnarp. Inst. för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
Examinator:	Caroline Dahl, SLU Alnarp. Inst. för landskapsarkitektur, planering och förvaltning.
Biträdande examinator:	Matilda Alfengard, SLU Alnarp. Inst. för landskapsarkitektur, planering och förv.
Omfattning:	30 hp
Nivå och fördjupning:	A2E
Kurstitel:	Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod:	EX0859
Program:	Hållbar stadsutveckling, ledning, organisering och förvaltning - masterprogram
Kursansvarig inst.:	Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Utgivningsort:	Alnarp
Utgivningsår:	2022
Omslagsbild:	Foto: Paula Oksanen, egen bearbetning.
Nyckelord:	Bygggemenskaper, Transformativ kapacitet, Sege park, Stigberoende, Delning, Hållbar omställning, Stadsomvandling, Gemenskapsdriven utveckling

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap

Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Abstract

By analyzing the presence of sharing- and housing communities in a conventional urban transition process, this study aims at investigating the possibilities for alternative community-driven actors to act as drivers for a sustainable societal renewal. This is done with a case study where the study object is the transition process of the neighborhood Sege Park in Malmö. The process is compared to the situation for community driven development in Hamburg, as well as an outlook at the conditions in Sweden in general. The empirical material consists of 22 semi-structured interviews with a general focus of Sweden, and a specific focus of Hamburg and Malmö. The theoretical framework is based upon a critical review of the dominating and alternative actors in urban development and their transition perspectives. The case is being studied based upon Avelino's (2017) perspective of power and Wolfram's (2016) perspective of transformative capacity, operationalized by Castán Broto et al. (2019).

The analysis and the result of the study reveal that a community driven presence gives an increased participation in the public debate and a larger involvement of other non-profit actors. Political support has shown to be the key factor for a community driven presence. In comparison between Malmö and Hamburg the local context has shown to be crucial, especially in relation to which capacity the housing sector is seen as a political issue or not. Consciousness, politization and the deficit of empowerment actors for under-represented groups, are considered as some of the core reasons why transformative capacity is not being strengthened among Swedish sharing- and housing communities. Based upon the observation that a common understanding of sustainable transition is missing in the studied case, it's possible to believe the urban transition process to a very low degree carries traces of a transformative capacity and hence is not considered to contribute to a socio-ecological inclusive and resource saving urban renewal.

Keywords: Housing communities, Co-housing, Transformative capacity, Sege park, Path dependency, Sustainable transition, Sharing, Urban transition, Community-driven development

Sammanfattning

Genom att analysera delnings- och byggemenskapers medverkan i den konventionella stadsomvandlingsprocessen avser detta arbete undersöka möjligheterna för alternativa gemenskapsdrivna aktörer att agera som drivkrafter för en hållbar samhällsförnyelse. Detta görs genom en fallstudie där studieobjektet är Malmöstadsdelen Sege Parks omvandlingsprocess. Denna process jämförs med situationen för gemenskapsdriven utveckling i Hamburg, samt en större utblick på förutsättningarna generellt i Sverige. Det empiriska materialet utgörs av 22 semi-strukturerade intervjuer utifrån situationen i Sverige generellt samt Hamburg och Malmö specifikt. Det teoretiska ramverket baseras på en kritisk genomgång av stadsutvecklingens dominerande och alternativa aktörer och dess omställningsansatser. Utifrån Avelinos (2017) perspektiv på makt och Wolframs (2016) perspektiv på transformativ kapacitet studeras stadsomvandlingsprocessen i Sege Park genom Castán Broto et al. (2019) operationalisering av transformativ kapacitet genom tio indikatorer.

Studiens analys och resultat har visat att en gemenskapsdriven medverkan leder till ett ökat deltagande i samhällsdebatten och en större involvering av andra icke-vinstgivande aktörer. Politisk vilja har visat sig central som förutsättning för en gemenskapsdriven medverkan. I jämförelsen mellan Hamburg och Malmö har också lokal kontext visat sig avgörande, särskilt i relation till i vilken utsträckning bostadssektorn ses som en politiserad fråga eller inte. Insiikt, politisering, och bristen på aktörer som kan stärka svaga grupperns makt över sin egen situation, ses som några av huvudanledningarna till att transformativ kapacitet inte stärks bland delnings- och byggemenskaper i Sverige. Utifrån observationen, att en ömsesidig problemförståelse över vad en hållbar stadsomvandling innebär saknades i det studerade fallet, går det att anse att stadsomvandlingsprocessen i väldigt liten grad bar spår av transformativ kapacitet, och därför inte anses bidra till en socio-ekologiskt inkluderande och resursbesparande stadsförnyelse.

Nyckelord: Byggemenskaper, Transformativ kapacitet, Sege park, Stigberoende, Delning, Hållbar omställning, Stadsomvandling, Gemenskapsdriven utveckling

Innehåll

1 INLEDNING

- 1.1 Bakgrund 6
- 1.2 Syfte 9
- 1.3 Frågeställningar 9
- 1.4 Avgränsningar 10
- 1.5 Uppsatsens disposition 11

2 TEORETISKT BAKGRUND

- 2.1 Aktörer och dess omställningsansatser 13
- 2.1. Alternativa aktörers roller 20

3 TEORETISKT RAMVERK

- 3.1 Transformativ kapacitet 25
- 3.2 Maktperspektiv 30

4 METOD

- 4.1 Kontexter 33
- 4.2 Fallstudie 36
- 4.3 Insamling av empiri 37
- 4.4 Reflektion 40
- 4.5 Analytiskt ramverk 40

5 RESULTAT & ANALYS

- 5.1 Interna drivkrafter och kapaciteter 44
- 5.2 Kontextuell process 52
- 5.3 Maktrelationer 62

6 DISKUSSION & SLUTSATSER

- 6.1 Diskussion av metod 66
- 6.2 Gemenskapers påverkan på stadsutvecklingen 69
- 6.3 Villkoren för gemenskapers transformativa agerande 72
- 6.4 Påverkansfaktorer för gemenskapers omställningsförmåga 75
- 6.5 Framtida forskning 79

KÄLLOR 80

BILAGOR 90

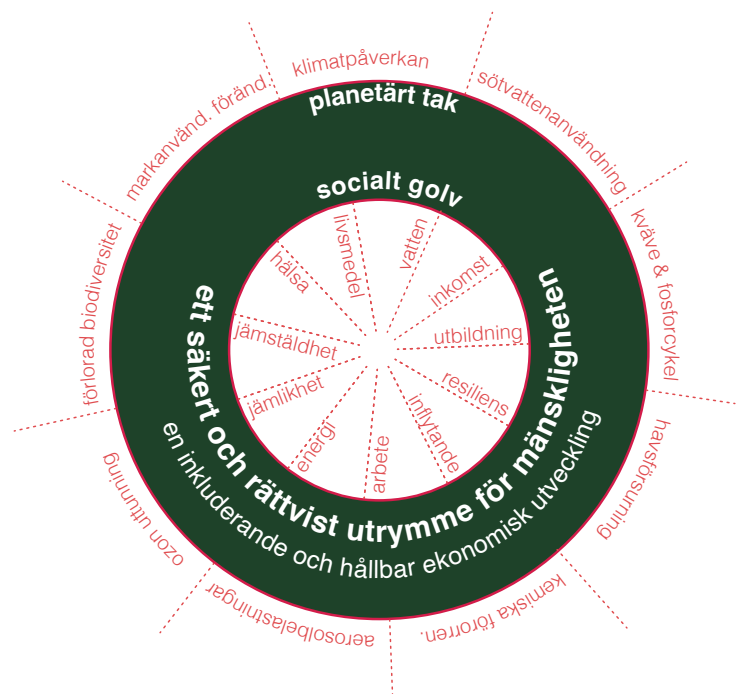
1. INLEDNING

1.1 Bakgrund

Dagens situation med en globalt ökande urban befolkning och stigande klimatpåverkan leder till en ökad press på hur staden skall utvecklas hållbart (Hagbert et al. 2018; Xue 2021). Den ideologiska förskjutningen mot mer nyliberalism, som skett i Nordeuropa de senaste decennierna, har lett till ett tillbakadragande av den offentliga sektorn (Grander 2018; Nachemson-Ekwall 2021). Istället har marknaden i många fall ersatt det offentligas roll vilket betecknas *Austerity Urbanism* (Peck 2012; Rydin 2013; Holgersen & Malm 2015).

Austerity Urbanism dominerar även i svenska storstäder där utvecklingen främst drivs av tillväxt och staden byggs ut och omvandlas för att locka till sig internationella investerare, marknadsföra sig globalt och maximera vinst (Holgersen & Malm 2015; Hagbert et al. 2018). Stadsutvecklingens huvudaktörer, de dominerande byggbolagen, och deras strävan efter vinstmaximering leder enligt Listerborn (2018) samt Hagbert och Malmqvist (2019) främst till att högkvalitativa bostadsrätter till ett högt pris utvecklas och byggs. Flera kritiker, bland andra Bradley (2009a), Hornborg (2015); Steffen et al. (2015) samt Alexander & Gleeson (2019) menar att denna utveckling inte möjliggör ett hållbart samhälle med rimliga livsvillkor, innanför planetens gränser inom Kate Raworths (2012) hållbarhetsmodell, den s.k. *Doughnut-ekonomi*. Enligt Andersson et al. (2007) leder fokuset på att bygga för höginkomsttagare till en mycket obalanserad utveckling i relation till vem som bor var i staden. Galster et al. (2008) menar att denna utveckling bland annat medför minskad social blandning, negativa grannsskapseffekter och en allmän ökad polarisering i samhället. Enligt Tunström et al. (2015) undergräver denna segregerade stadsbild *Doughnut-ekonomins* sociala golv. Höginkomsttagare har även ofta en livsstil med högre ekologiskt fotavtryck än genomsnittet (Hagbert et al. 2020), vilket leder till att den nuvarande stadsutvecklingen slår i det planetära taket (Steffen et al. 2015) som är den yttre begränsning i *Doughnut-ekonomi* (Raworth 2012).

Inom den rådande vinstdrivna stadsutvecklingen och i relation till den urbanisering som sker till de större stadsregionerna i Sverige har det blivit allt mer vedertaget att prata om en bostadsbrist och en bostadsomjämlikhet (Grander 2018; Listerborn 2018). En anledning till att denna situation inte ändras radikalt är att dominerande aktörer har mycket att tjäna på att inte agera

Figur 1: Egen bearbetning av Raworths (2012) Doughnut-ekonomi. Översättning, färgsättning och illustration.

annorlunda än de gör idag (Listerborn 2018; Hagbert & Malmqvist 2019). Som exempel på ett uttryck av *Austerity Urbanism* har kommunernas handlingsfrihet, att bygga utifrån alternativa värden än enbart vinst, minskat i och med den lag som sedan 2011 tvingar de kommunala allmännyttiga bostadsbolagen att agera enligt affärsmässiga principer (Peck 2012; Hagbert 2019; Allmännyttan 2022; SFS 2010:879). Ett annat uttryck av samma tendens är ombildningen av många hyresrätter till bostadsrätter, samt de senaste decenniernas värdeökning på bostadsrätter, vilket har gjort att de som äger en bostadsrätt i många fall senaste decenniet tjänat mer på att enbart bo, än på att arbeta (Listerborn 2018; Cervenka 2022). Incitamenten för att aktivt agera normbrytande har därigenom generellt minskat (Cervenka 2022; SOU 2022:12). Effekten av att en stor andel av den svenska befolkningen är belånad och bor i bostadsrätter innebär att nuvarande bostadssystem är trögt att ändra (Grander 2018; SOU 2022:12). Det finns de som utifrån detta menar att denna sektor är inlåst i konsekvenserna av tidigare beslut, ett s.k. *stigberoende*, vilket innebär att förändring inte kommer ske utan någon form av radikal transformation (Annaniassen et al. 2013; Wolfram et al. 2019).

Marknadsinitiativ ersätter många gånger det utrymme som efterlämnas, när den offentliga sektorn idag drar tillbaka sin roll inom stadsutvecklingen, men inte alltid full ut. Ett visst tomrum efterlämnas som ingen längre tar ansvar för (Holgensen 2017; Hagbert & Malmqvist 2019). Flera forskare påpekar att i detta utrymme, mellan marknaden och den offentliga sektorn, som även kallas *den tredje sektorn*, kan gemenskaper och organisationer komma in och spela en roll (Peck 2012; Hagbert & Malmqvist 2019; Morais Mourato & Bussler 2019; Nachemson-Ekwall 2021). I detta tomrum finns potential för dessa aktörer att introducera alternativa finansieringsmodeller, med en breddad, mer nätverksstyrd, stadsutveckling och alternativa agendor, där andra värden än enbart vinst kan prövas (Broms Wessel & Hedström 2016; Nachemson-Ekwall 2021). Intresset för vilken roll dessa alternativa aktörer skulle kunna spela är en av huvudmotivationerna bakom denna uppsats.

De hållbarhetsinsatser som präglar dagens marknadsdrivna stadsomvandling sker oftast som tekniska åtgärder för att reducera och effektivisera resursförbrukningen utan att påverka invånarnas beteenden (Bradley 2009a; Hagbert et al. 2020b). Det råder delade meningar om den frånkoppling som detta innebär, mellan ekonomisk utveckling, människors beteende och ekologisk påverkan. En del anser att denna frånkopplingen är problematisk och inte bidrar till att lösa de hållbarhetsutmaningar vi nu står inför (Bradley 2009a; Asafu-Adjaye et al. 2015; Hornborg 2015). Röster höjs för att grundläggande förändringar i ett flertal nyckelsystem behöver göras och att de stegvisa hållbarhetsomställningar som nu sker inte anses som tillräckliga (Europeiska miljöbyrå 2018). Många av dagens proteströrelser, särskilt bland unga, påvisar enligt Oltermann et al. (2021) en ökad miljömedvetenhet bland befolkningen, som tyder på ett missnöje med dagens hållbarhetsåtgärder. En ökad insikt om att tekniska insatser inte är tillräckliga för att lösa stadens miljöproblem leder enligt Tunström et al. (2015) till behovet av en omformulering av problematiken. En ökad förståelse för hur en ekologisk och sociala hållbarhet hänger samman behöver där ta större plats. Det finns en potential för alternativa aktörer i tredje sektorn att driva detta, exempelvis kan gemenskaper som inte är bundna till andra agendor prova alternativa sätt att leva och bo på, som inspiration till en större omställning (Bailey 2010; Morais Mourato & Bussler 2019).

Verksamheter som drivs av alternativa aktörer med målsättningen att stärka människors egna förmåga till handlande blir då intressanta för en socio-ekologisk omställning (Bailey 2010; Wolfram 2016; Avelino 2017). Utifrån rådande trender nämns ofta delning som ett framtida verktyg för resursbesparande livsstilar, vilket här undersöks djupare i relation till en gemenskapsdriven utveckling (Bradley & Pargman 2017; Frenken & Schor 2019). För att möjliggöra alternativa utvecklingsstigar, med ett fördjupat fokus på bostadssektorn, undersöks gemenskaper för gemensamt byggande och boende, på svenska ofta kallade bygggemenskaper (Broms Wessel & Hedström 2016; Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019; Hagbert 2019).

I många fall kan initiativ som betecknas som *allmänningar* (commons) ha många likheter med de initiativ *gemenskaper* (communities) har genomfört. Gemenskaper betecknas här som en grupp med en gemensam identitet baserat på en solidaritet för de deltagande utifrån en gemensam intressebaserad relation (McLeroy et al. 2003). Allmänningar, så som exempelvis Ostrom (2019) uttrycker det i boken *Allmänningen som samhällsinstitution*, handlar om gemensam förvaltning av naturresurser. Ur ett bredare perspektiv kan hela staden ses som en allmänning, men för att fokusera på just *gemenskaper* används fortsättningsvis det svenska ordet gemenskaper, eller gemenskapsdriven utveckling (Bradley & Pargman 2017; Foster 2017; Morais Mourato & Bussler 2019).

Flera studier behandlar gemenskapers kapacitet till socio-ekologisk omställning generellt, men det integrerade socio-ekologiska hållbarhetsperspektivet studeras enligt (Khan et al. 2020) förvånansvärt sällan i en stadsutvecklings-

kontext (Tunström et al. 2015; O'Brien et al. 2018). Andra studier behandlar delningsekonomins roll i omställningen specifikt, eller byggemskapers roll som drivkraft för socio-ekologiskt omställningen, men få studier kombinerar dessa (McLaren & Agyeman 2015; Broms Wessel & Hedström 2016; Bradley & Pargman 2017; Zhang & Chen 2018; Frenken & Schor 2019; Hagbert 2019). Få studier har kopplat samman delnings- och byggemskapers roller i en stadsomvandlingsprocess utifrån dess möjligheter till omställning, vilket visar på en kunskapslucka som denna studie ämnar bidra till att förminska (Baldwin & King 2018; Hagbert & Malmqvist 2019; Wolfram et al. 2019).

Detta arbete studerar denna kunskapslucka genom att undersöka vad som möjliggjort gemenskapsdrivna initiativ. Delnings- och byggemskapers drivkrafter och kapaciteter att delta i stadsomvandlingsprocesser kommer studeras. Studien skall vidare undersöka hur omgivande aktörer ställer sig till gemenskapsdrivna initiativ och hur maktrelationer kan belysas i relation till det offentliga reglering och marknadens krafter. Studien avgränsas till vilken roll dessa delnings- och byggemskaper har tagit i stadsdelsomvandlingsprocessen i Sege park i Malmö, i jämförelse med Hamburg.

Malmö och Hamburg är valda eftersom de både är växande städer i den industrialiserade västvärlden med relativt lika marknadsekonomiska förutsättningar. Bägge städerna verkar inom det tillväxtorienterade planeringsparadigmet, de är städer som prövar att finna en ny identitet bortom sitt industriella arv som hamn- och varvsstäder, de håller en hög profil i relation till hållbarhet, och bägge konkurrerar globalt med andra städer för att locka till sig den kreativa klassen (Hellweg & Hamm 2014; Bradley & Pargman 2017; Scheller & Thörn 2018). Malmö är vald eftersom staden under senaste decennierna profilerat sig som en hållbar förebild för stadsutveckling och i relation till sin storlek nått stor spridning för sina hållbarhetsinitiativ (Holgensen 2017). Sege Park är Malmös största stadsutvecklingsprojekt vilket gör det till ett intressant objekt för att studera hur dagens hållbarhetsambitioner faktiskt realiseras. Hamburg är vald som referens eftersom staden har en lång tradition av gemenskapsdriven utveckling, staden verkar i en annorlunda institutionell kontext och har trots sin geografiska närhet ett helt annat förhållningssätt till fördelningen av bostäder och andra processer för hållbar stadsomvandling (Hellweg & Hamm 2014; Holgensen 2017; Grander 2018; Scheller & Thörn 2018).

1.2 Syfte

Syftet med detta arbete är att undersöka möjligheterna för alternativa gemenskapsdrivna aktörer att agera som drivkrafter för en hållbar samhällsförnyelse i en konventionell stadsomvandlingsprocess i Malmö i jämförelse med Hamburg.

1.3 Frågeställningar

Hur kan en samhällsutveckling med ökad kapacitet för gemenskapsinitierade delnings- och byggemskaper gynna en socio-ekologiskt inkluderande och resursbesparande stadsförnyelse?

1. Hur gynnas en socio-ekologisk stadsförnyelse av gemenskapsdriven medverkan?

2. Vad är förutsättningarna och utmaningarna för delnings- och byggemskaper att agera transformativt?

3. Hur stärks eller försvagas delnings- och byggemskapers transformativa kapacitet?

1.4 Avgränsningar

För att möjliggöra en bättre förståelse av delnings- och byggemskapers engagemang i stadsomvandling, grundar sig denna studie i en teoretisk bakgrundsbeskrivning av vilka aktörer som driver olika hållbarhetsansatser. Utgångspunkt tas i samhället nära författaren och inspiration har sökts i att förstå samhället idag, med teorier som beskriver möjliga lösningar på dagens hållbarhetsutmaningar och vägar framåt. Geografiskt utgår studien från förhållandena i svensk planering och samhällsutveckling. Detta jämförs med situationen i tysktalande länder som anses jämförbar men ändå annorlunda, vilket tas upp senare. I studien belyses vad som möjliggör en mobilisering underifrån och vilka kapaciteter som stärker sådana krafter. Denna ansats är inspirerad av flera av de scenarier som Hagbert et al. (2018) lägger fram för att bemöta samhällets ambition att nå upp till ingångna klimatavtal, utan att öka den ekonomiska aktiviteten, som beskrivs i rapporten *Framtider bortom BNP-tillväxt*. Där spekuleras att gemenskaper i framtiden kommer att spela en större roll som organisationsform än nationellt styrda myndigheter, dock utan att föreslå vägar dit (Hagbert et al. 2018). Forskningsfältet *omställningsstudier (transition studies)* är relaterat till en sådan ansats, men fokuserar oftast på tekniska åtgärder, utifrån sitt ursprung i omställningen av den nederländska industrin, och har kritiserats för ett bristande maktperspektiv (Bauwens & Mertens 2017; Baldwin & King 2018; Hagbert & Malmqvist 2019). För att komplettera ansatser ur omställningsstudier och bidra till att inkludera ett kritiskt ekonomiskt perspektiv belyses omställningsansatserna ur ett nerväxtperspektiv, som granskar dess roll i relation till en vinstdriven utveckling (Kallis et al. 2018; Hagbert & Malmqvist 2019). Detta utvecklas vidare i det teoretiska bakgrundskapitlet. För att tydliggöra kopplingen till hållbarhet, används Kate Raworths (2012) hållbarhetsdefinition, Doughnut-ekonomin, i detta arbete, som beskriver ett hållbart livsutrymme mellan ett planetärt tak och ett socialt golv (Steffen et al. 2015). Denna modell anses vara relevant eftersom den integrerar ett ekologiskt förhållningssätt till hållbarhet med ett socialt perspektiv, på ett sätt som få andra modeller gör, vilket denna modell har fått stort erkännande för (Nugent 2021). För att tillämpa ett samlat perspektiv på hållbar stadsomvandling inom det hållbara livsutrymmet i Doughnut-ekonomin används här *transformativ kapacitet* för en socio-ekologisk stadsomställning (Wolfram 2016). Detta perspektiv är valt för att det möjliggör ett interdisciplinärt perspektiv på omställning med fokus på samverkan mellan olika aktörer i en stadsomvandlingsprocess för hållbar omställning (Castán Broto et al. 2019; Wolfram et al. 2019). Avelinos (2017) maktperspektiv på transformationer används för att stärka detta perspektiv (Wolfram et al. 2019). Ur ett hållbarhetsperspektiv är bostadsbyggande och konsumtion två viktiga sektorer i relation till potentiella utsläppsminskningar, där bostadssektorn 2019 stod för ca 21% och hushållens konsumtion för ca 60% av Sveriges totala koldioxidutsläpp (Boverket 2021; Naturvårdsverket 2022). Eftersom bostaden är ett grundläggande behov och en grundlagsstadgat rättighet är det intressant vilken typ av vinster som en alternativ bostadsutveckling skulle kunna ge. Det

går att tänka sig att många urbana problem som segregation, trångboddhet och klimatpåverkan skulle kunna minskas (Andersson et al. 2007; Alwall & Stigendal 2019; Cervenka 2022). Valet av fokus på delnings- och bygggemenskaper sker eftersom arbetet eftersträvar att studera verkliga aktör i en omställningsprocess, och visserligen utgör de en minoritet bland drivande krafter i stadsomvandlingen i Sverige men spelar en större roll i Tyskland (Broms Wessel & Hedström 2016; Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019). Möjligheten att jämföra dessa roller i så lika ekonomiska kontexter, men så olika ledningskontexter ansågs intressant eftersom det i högre grad kan påvisa vad som är förutsättningarna hos enskilda gemenskaper och vad som är betingat av lokala styrkerelationer och nationella ledningsstrukturer (Holgerson & Malm 2015; Wolfram 2016; Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019).

Detta arbete riktar sig till studenter i hållbar stadsutveckling och angränsande ämnen, samt personer som arbetar med eller är engagerade i en gemenskapsdriven utveckling och som önskar öka sin förståelse för dess utmaningar och möjligheter.

1.5 Uppsatsens disposition

Det första kapitlet inleder studien där bakgrund, syfte, frågeställning och avgränsning presenteras.

Det andra kapitlet, teoretisk bakgrund, innehåller aktörer och dess omställningsansatser, alternativa aktörers roller och hur dessa två teman relaterar till varandra. Detta kapitel bidrar till bakgrundsförståelse för gemenskapsdriven utveckling samt som grund för tematiseringen av analysen.

Det tredje kapitlet beskriver det teoretiska ramverket som består av transformativ kapacitet och maktperspektiv. Dessa perspektiv används för att undersöka den insamlade empirin och utifrån det formulera analysen.

Det fjärde kapitlet, beskriver studiens metod för insamling och bearbetning av empiri, samt redogör för studiens analytiska ramverk. Där det sistnämnda är en operationalisering av transformativ kapacitet som beskrevs i det föregående kapitlet.

Det femte kapitlet presenterar studiens resultat och analys utifrån tre perspektiv: 1. Interna drivkrafter och kapaciteter, 2. Kontextuell utvecklingsprocess och 3. Maktrelationer.

Det sjätte kapitlet redovisar integrerat arbetets diskussion och slutsatser av studiens analys och resultat. Först i relation till en diskussion av den använda metoden och sedan i relation till frågeställningarna. Slutligen ges förslag till framtida forskning.

2. TEORETISK BAKGRUND

I detta avsnitt behandlas dominerande aktörer i stadens utveckling och deras perspektiv på en hållbar omställning. Vidare behandlas alternativa aktörer och i vilka typer av verksamheter som dessa aktörer kan verka i för en alternativ och mer hållbar väg framåt. Detta konkretiseras i delning som omställningspraktik och potentialerna med en gemenskapsdriven utveckling i bostadssektorn. Figur två nedan är en översikt över teorin i detta kapitel, och visar hur olika aktörers hållbarhetsansats hänger ihop med teori. Figuren beskriver de olika delarnas innehåll och skiljer sig i vissa fall från rubrikerna i texten.

2.1 Aktörer och dess omställningsansatser

För att möjliggöra en förståelse av vilka aktörer som driver vilken agenda i stadsutvecklingen redogörs här för Flor Avelinos & Julia M. Wittmayers (2016) perspektiv på aktörer i en hållbar omställning. Flor Avelino har doktorerat inom makt i omställningsstudier vid Erasmusuniversitetet i Rotterdam, Nederländerna. Julia M. Wittmayer har en bakgrund inom antropologi från det Fria Universitetet i Amsterdam, där hon även doktorerat inom hållbar omställning. Idag är Wittmayer docent vid Erasmusskolan för samhälls- och beteende-vetenskap (ESSB). Avelino och Wittmayer arbetar båda vidare med politiska perspektiv på hållbar omställning och social innovation vid Nederländska forskningsinstitutet för omställning (DRIFT 2022).

Denna uppställning som visas här nedan i figur 3, är en förenkling där gränserna kan vara omstridda och ibland vaga, men Avelino & Wittmayer (2016) kategoriserar de fyra huvudsakliga aktörerna:

- den offentliga sektorn,
- marknaden
- gemenskaper
- den tredje sektorn (som ett mellanting mellan de tre andra)

Figur 3: Aktörsuppställning, egen bearbetning, översättning, utifrån Avelino & Wittmayer (2016)

Avelino och Wittmayer (2016) tecknar upp dessa fyra aktörer utifrån förhållandena mellan formellt/informellt, vinstgivande/icke-vinstgivande och offentligt/privat. Dessa dimensioner kan enligt Hagbert & Malmqvist (2019) uppfattas relatera till vilka drivkrafter de har i en hållbar stadsutvecklingsprocess. Pernilla Hagbert har doktorerat inom arkitektur vid Chalmers tekniska högskola i Göteborg, rörande tolkningar av hållbarhet inom den samtida bostadsutvecklingen. Idag forskar hon om socio-kulturella aspekter och utforskar normkritiskt alternativa omställningsmöjligheter vid Institutionen för samhällsplanering och miljö vid KTH i Stockholm (KTH 2022a). Tove Malmqvist forskar om den byggda miljöns miljöpåverkan genom olika former av miljöbedömningsmetodik vid avdelningen för hållbarhet, utvärdering och styrning vid institutionen för hållbar utveckling, miljövetenskap och teknik (SEED), KTH i Stockholm (KTH 2022b).

Marknadens övertag över det offentliga i stadsutvecklingen

Som beskrivet i inledningen, i termer av *Austerity Urbanism*, har enligt Peck (2012), senaste decenniernas ideologiska förskjutning mot mer nyliberalism, lett till att stadens utveckling övertas av marknadsaktörer och offentliga aktörer träder tillbaka. Jamie Peck (2012) är professor inom institutionell politisk ekonomi vid universitetet i British Columbia i Vancouver, Kanada. Peck forskar där inom områden som relaterar till ekonomisk geografi, bland annat stadsomvandling, arbetsmarknadsreglering och offentlig förvaltning (UBC 2022). Den ökade miljömedvetenheten och behovet av omställning har i denna kontext bemötts med att introducera miljömål och åtgärder med en ekologisk modernistisk ansats som passar i de vinstdrivande marknadsaktörernas synsätt. Även den offentliga sektorn har understött en sådan utveckling, exempelvis sedan den svenske statsministern Göran Persson, på 1990-talet utropade det gröna folkhemmet (Anshelm, 2002). Denna ansats anses enligt Bradley (2009b) samt Hagbert och Malmqvist (2019) fortfarande dominera inom hållbar stadsutveckling i Sverige. Karin Bradley är docent vid Institutionen för samhällsplanering och miljö vid KTH i Stockholm och forskar inom stadsplanering, strategier med fokus på hållbar omställning, konsumtion, delningsekonomi och urban commons (KTH 2022c).

Socio-teknisk omställning

Nedan förklaras kort vad ett socio-tekniskt perspektiv innebär, där en eko-modernistisk hållbarhetsansats kan anses ingå. Denna förklaring möjliggör alternativ för att relatera till en dominerande hållbarhetsansats. Enligt Frank Geels (2018) kan socio-teknisk omställning anses handla om relationen mellan samhället och tekniska försörjningssystem, exempelvis energi och mobilitet. Frank Geels är professor i systeminnovation och hållbarhet vid Manchesters universitet, Storbritannien. Geels forskar inom socioteknisk omställning på en systematisk skala (Manchesters Universitet 2022). Tillämpningen av ett socio-tekniskt omställningsperspektiv i stadsomvandling kan handla om hållbara byggnadsmaterial, ett fokus på energieffektivt byggande och hållbar avfallshantering (Hagbert et al. 2020b).

I socio-tekniska omställningsperspektiv används ofta ett s.k. flernivåperspektiv, multi-level perspective, vidare kallat MLP (Hargreaves et al. 2011; Geels 2018). Detta perspektiv ger en förenklad bild av icke-linjära samband mellan aktörer i olika typer av processer och uttrycks i tre nivåer (Hargreaves et al. 2011:6):

- Nischer (platser för innovativa verksamheter, mikro-nivå)
- Regimer (kärnan för etablerade verksamheter och relaterade regelverk som upprätthåller rådande system, meso-nivå)
- Landskap (makro-trender)

Dynamiken mellan dessa nivåer kan exempelvis förstås genom att se på ny teknik (exempelvis en elbil), som används för att stärka ett existerande socio-tekniskt system (bilismen som transportsystem). Elbilen är en utveckling av dagens "bil-regim" (fokuserat på fossildrivna bilar), och kan på det sättet ses om en nisch. Samtidigt kan nuvarande bil-regim "fånga upp" denna nisch för att förstärka kärnan i den rådande regimen (individuell vägtransport) och så länge en elbil använder fossila energikällor – förstärks även det fossila bränsleberoendet (Avelino 2017).

Figur 4: MLP i socio-teknisk omställning, abstraherat och bearbetat utifrån Avelino (2017); Geels (2018).

Ökad uppmärksamhet för socio-ekologisk omställning som en motreaktion

Kritiska röster höjs ofta för att socio-tekniska hållbarhetsinitiativ ofta vilar på en teknikoptimism där ekologiska problem skall lösas med tekniska innovationer (Hornborg 2015; Kallis et al. 2018). Dessa typer av initiativ tar varken hänsyn till de stora resursanspråk som ligger bakom teknologin, eller resulterande belastningsförskjutningar från ett miljöproblem till ett annat, från en plats till en annan, eller från en grupp människor till en annan (Hornborg 2015). Alf Hornborg är professor i humanekologi vid Lunds Universitet där han forskar kring kulturella och politiska dimensioner av relationen mellan människa och miljö i tidigare och nuvarande samhällen (Lunds Universitet 2022a). I samma anda uppmärksammar Foster (2006) och Kallis et al. (2018) frågan om vem det är som skall ställa om, vem det är som lever ohållbart och skall ändra sitt liv. Trots att eko-modernismen innehåller flera idékonstruktioner kring vad en hållbar stadsdel är, vilka teknologier som förmedlar denna bild, samt konstruktionen av människan som konsument snarare än medborgare, ses eko-modernism ofta som värdeneutral, eftersom den inte ifrågasätter rådande normer (Geels 2018; Hagbert et al. 2020b).

Inom ekomodernismen anses den ekonomiska tillväxten vara frikopplad från miljö- och klimatkonsekvenser, och tillväxten kan därigenom fortsätta öka utan miljöpåverkan (Asafu-Adjaye, Blomqvist, Brant, et al., 2015). Kritik till denna frånkoppling är central för nerväxt-forskningen (Jackson, 2011). Ur ett nerväxt-perspektiv ses jordens resurser som ändliga och den ekonomiska tillväxten som beroende av människors och naturens välmående, och ej möjliga att separerar (Xue 2014; Kallis et al. 2018). Nerväxt-perspektivet är därför mycket kritiskt till ekomodernismen som dominerar idag, men visar få vägar framåt, mer än att underliggande system behöver förändras (Wächter 2013). Utifrån denna kritik mot en socio-teknisk omställningsansats och i spåren av orättvist genomförda hållbarhetsåtgärder har en socio-ekologisk omställningsansats blivit mer och mer uppmärksam (Tunström et al. 2015).

Socio-ekologisk omställning

I detta stycke redogörs kort för vad en socio-ekologisk omställningsansats innebär. Insikten att urbana miljöproblem inte enbart kan lösas med miljötekniska åtgärder har drivit på en alternativ förståelse, där Moa Tunström et al. (2015) menar att integrationen mellan miljöhänsyn och social rättvisa står i centrum för denna ansats. Moa Tunström är lektor i kulturgeografi vid Karlstads universitet. Tunström forskar om nutida samhällsplanering och stadsutveckling med fokus på social hållbarhet och medborgarinflytande (Karlstads Universitet 2022). I detta perspektiv behöver problematiken omformuleras och inkludera en förståelse för hur en ekologisk och social hållbarhet hänger samman (Tunström et al. 2015). Socio-ekologisk omställning som perspektiv, har vuxit fram ur begreppet miljörättvisa (ursprungligen från miljövetenskap) och är enligt Jamil Khan et al. (2020) fortfarande ganska ovanligt inom stadsutvecklingen. Jamil Khan är docent i studier av miljö- och energisystem vid Lunds Universitet. Khan forskar där inom bland annat miljöstyrning, strategi- och implementeringsstudier, förnybar energi och hållbar omställning (Lunds Universitet 2022b). Ett socio-ekologiskt perspektiv kan enligt Tunström et al. (2015) belysa inkluderandet av ett rättviseperspektiv genom jämlikhet, hållbarhetsmedvetenhet, deltagande och social sammanhållning. Precis det som en socio-teknisk omställningsansats får kritik för att sakna (Europeiska miljöbyrå 2018). Genom att exempelvis fråga sig vad det är som bör fördelas på ett rättvist sätt och vilka som skall involveras i processen för ökad hållbarhet, går det att diskutera vem som orsakar en viss aktivitet, hur stor geografisk spridning den aktiviteten har och vilka som drabbas av dess konsekvenser (Tunström et al. 2015).

Karen O'Brien et al. (2018) menar att en socio-ekologisk omställningsansats går att se som en väg framåt för att integrera ett bredare perspektiv där både människans och naturens välmående prioriteras över ekonomisk tillväxt. Karen O'Brien är professor vid institutionen för sociologi och samhällsgeografi vid Oslo Universitet. O'Brien forskar på effekterna av klimatförändringar, sårbarhet och anpassning med särskilt fokus på åsikter och värderingar i omställningen mot hållbarhet (Oslo Universitet 2022). Eftersom denna logik inte stämmer överens med marknadslogiken om att maximera vinst, eller med den politiskt understödda ekomodernismen blir det intressant att diskutera de återstående två rollerna och deras drivkrafter utifrån Avelinos & Wittmayers (2016) aktörsperspektiv.

Den tredje sektorns samhällsroll

Tidigare nämndes ett tomrum som öppnas mellan den minskade roll som det offentliga bidrar med och det mer ensidiga fokus på vinstmaximering som ofta driver marknadsdriven stadsutveckling. I detta tomrum som öppnas, där ingen längre tar ansvar, kan den så kallade tredje sektorn komma in (Holgersen 2017; Hagbert & Malmqvist 2019). Den tredje sektorn kan uppfattas finnas

mellan de andra tre aktörerna vilket gör dess gränser något diffusa (Avelino & Wittmayer 2016). Den inkluderar bland annat den icke-vinstgivande sektorn, både formella och informella organisationer, men även många gränsöverskridande organisationer (Avelino & Wittmayer 2016). Ofta kategoriseras gemenskaper och tredje sektorn som civilsamhället, men genom att särskilja dessa underlättas en förståelse för dess olika drivkrafter, förmågor och vilken makt dessa olika aktörer kan inneha. Exempel på organisationer inom detta spänningsfält, är sociala entreprenörer, sociala företag, kooperativa rörelser, frivilligorganisationer, fackföreningsrörelser, och enligt vissa även högskolor (Avelino & Wittmayer 2016). Dessa kan vara verksamma i flera sektorer samtidigt, exempelvis kan ett energikooperativ kombinera logiker från marknad, tredje sektor och gemenskaper för att fungera (Avelino & Wittmayer 2016; Hagbert & Malmqvist 2019).

Tredje sektorns utveckling i samhället med fokus på bostadssektorn

För att bättre förstå situationen idag för organisationer inom tredje sektorn ges här en kort historisk bakgrund. Sophie Nachemson-Ekwall (2021) menar i sin bok, *Dags att bry sig: så kan civilsamhället och den idéburna sektorn lyfta Sverige*, att Sverige har en lång historia av dessa organisationer som från och till bidragit till att fylla det tomrum som staten och marknaden efterlämnat sig. Sophie Nachemson-Ekwall är ekonom och adjungerad forskare vid centret för hållbarhetsstudier vid Handelshögskolan i Stockholm. Nachemson-Ekwall är verksam konsult samt forskar i social finansiering, social inkludering, värdeskapande och modeller för spritt ägande, inklusive kooperativ (Handelshögskolan 2022). De folkrörelser som var aktiva runt förra sekelskiftet minskade succesivt i betydelse i och med utbyggandet av den allmänna svenska välfärdsstaten under perioden 1930-1980 (Nachemson-Ekwall 2021). I Tyskland fortsatte dock många kooperativa organisationer att arbeta och driva bostadsfrågor och andra välfärdsfrågor, eftersom välfärdsstaten där, enligt Christiane Droste (2015), varit mindre ambitiös. Christiane Droste driver sitt eget konsultbolag UrbanPlus i Berlin och forskar även inom samhällsvetenskap och urban sociologi med fokus på bostadspolitik och stadsdelsutveckling (UrbanPlus 2022).

Tredje sektorns fyra faser

Fas 1 1800-1930

En flora av idéburna aktörer i välfärden, folkrörelser, sparbanker, kooperativ och frikyrkor.

Fas 2 1930-1980

Den generella välfärdsstaten växer fram. Delar av civilsamhället tar ett kliv tillbaka.

Fas 3 1985-2000

Marknadisering och globalisering. Välfärden öppnas upp för privata leverantörer.

Fas 4 2000-

Samskapande mellan offentlig sektor, näringslivet och nya finansiella lösningar.

Figur 5: Egen bearbetning, illustration utifrån Nachemson-Ekwall (2021)

Även om många organisationer inom kultur, idrott och konsumentkooperationen fanns kvar som en rest av tidigare folkrörelser, hade momentum i Sverige på 1990-talet gått ur Kooperationen som idé (Nachemson-Ekwall 2021). De reformer som kom efter den ekonomiska recensionen på 1990-talet drev Sverige i en nyliberal riktning och flyttade tillbaka tredje sektorns positioner ytterligare (Nachemson-Ekwall 2021).

I Sverige har tredje sektorns roll de senaste decennierna återigen lyfts, fast nu oftast klädda i termer av *social innovation*, där nya metoder, verksamheter och tjänster anses kunna bidra till en rad olika utmaningar. Inte sällan med en underton av att gå i linje med Agenda 2030 (Nachemson-Ekwall 2021). Utmaningar det handlar om kan bland andra vara att motverka ohälsa, fattigdom, arbetslöshet, segregation och stärka utsatta grupper (Nachemson-Ekwall 2021). Detta ska nu ske genom samverkan mellan offentliga institutioner, privata företag och nybildade kooperativa företag som exempelvis arbetsintegrerade sociala företag (Nachemson-Ekwall 2021). I denna nutida kontext är det inte ovanligt att privata företag vill visa sitt samhällsansvar där de ser att ökat hållbart värdeskapande som kan sänka motsättningen mellan vinstintresse och värderingsstyrd verksamhet.

Ur detta perspektiv är det intressant att flera forskare pekar på möjligheten att just organisationer i den tredje sektorn, är de aktörer som har störst möjlighet att tillämpa ett socio-ekologiskt integrerat perspektiv på stadsutvecklingen. Detta argumenteras ofta kunna göras, eftersom initiativ från denna grupp kan ske utan att vara helt beroende av marknadens eller det offentligas agendor (Xue 2014; Khan et al. 2020). Enligt Morais Mourato & Bussler (2019) är dock organisationer i tredje sektorns förmåga att ta ansvar omdiskuterad ur flera perspektiv. João Morais Mourato forskar vid samhällsvetenskapliga institutionen vid Lissabons Universitet. Morais Mourato är doktor i stadsplanering från Bartlett UCL och forskar kring institutionell anpassning och strategiska lärandeprocesser inom förändrade politiska landskap (Lissabons Universitet 2022). Tredje sektorns kapacitet bygger enligt flera forskare bland annat på mellanmänsklig tillit (Andersson et al. 2018; Morais Mourato & Bussler 2019). Enligt flera studier faller den höga tillit som i Norden finns mellan människor och till staten, om än inte alarmerande snabbt, men ändå inom betydande grupper av samhället (Andersson et al. 2018). Deltagandet i frivilligorganisationer är konstant men utesluter också en del av samhället som är mindre integrerade (Svedberg et al. 2010). Många frivilliga initiativ görs varje dag men ur ett större perspektiv minskar viljan att organisera sig i och med att samhället polariseras alltmer (Vogel et al. 2003).

Gemenskaper som resurs och aktör i den tredje sektorn

Denna förändring av förutsättningarna för tredje sektorn, som är beskriven ovan gör det intressant att beskriva möjligheten för nya gemenskaper att etableras av engagerade medborgare som sedan kan utvecklas till rörelser. Begreppet *gemenskap* (*community*) är ett begrepp som har utvecklats ur den tyske 1800-tals sociologen Ferdinand Tönnies (1887) uttryck *Gemeinschaft*, som en förståelse av en social boendegemenskap som hålls samman av att människor hjälptes åt och stödde en social sammanhållning (Baldwin & King 2018). Sedan Tönnies dagar har begreppet utvecklats där särskilt Kenneth McLeroys et al. (2003) syn på gemenskaper som en resurs och en aktör är intressant. Inom en gemenskap främjas exempelvis kunskap, traditioner och praktiker som kan ses som en gemensam resurs. Denna resurs kan exempelvis fungera i ett strategiskt gemensamt ägandeskap av allmänningar och därigenom bidra till deltagande och lokalt beslutsfattande (McLeroy et al. 2003). Gemenskaper som aktör kan ses främja anpassning, stödjande och utvecklande kapaciteter. Dessa kapaciteter mobiliseras internt för att främja lösningar på gemenskapers nuvarande behov (McLeroy et al. 2003). Kenneth McLeroy arbetar inom folkhälsöhögskolan vid Texas A&M Universitetet. McLeroy forskar där inom utformningen av, implementeringen av och utvärderingen av gemenskapsåtgärder (Texas A&M Universitetet 2022). I detta arbete har denna idé kring gemenskaper utifrån Tönnies och McLeroys tankar lett till fram till att gemenskaper här betecknas som en grupp med en gemensam identitet baserat på en solidaritet för de deltagande utifrån en gemensam intressebaserad relation.

Utifrån Nachemson-Ekwalls (2021) beskrivning av tredje sektorns relation till behov i en nyliberal kontext är det intressant att studera i vilken typ av process som organisationer ur den tredje sektorn verkar och vilka drivkrafter de har där. Även utifrån McLeroys et al. (2003) perspektiv på gemenskaper som aktörer och resurser blir det intressant att studera en stadsomvandlingsprocess utifrån vilka drivkrafter de inblandade aktörerna har till sitt engagemang.

2.2 Alternativa aktörers roller

Delning som omställningspraktik

Ett större fokus på delningspraktiker är relevant eftersom det är ett växande fenomen under utveckling, som innefattar prövandet av alternativa experiment som med tiden eventuellt kan skalas upp och få en större betydelse för hållbar stadsutveckling (McLaren & Agyeman 2015; Hult & Bradley 2017). I boken *Sharing cities: A case for truly smart and sustainable cities*, lyfter Duncan McLaren och Julian Agyeman (2015) fram delning som ett fenomen som finns i många nyanser som bland annat kan innebära delning av resurser, infrastruktur, varor, tjänster, upplevelser och färdigheter. Duncan McLaren är professor vid Lancasters miljöcentrum vid Lancasters universitet, Storbritannien och forskar kring rättvisa och de politiska tillämpningarna av nya teknologier, däribland perspektiv från moral filosofi och miljöekologi på klimatteknik, cirkulär ekonomi och smarta städer (Lancaster University 2022). Julian Agyeman är professor i urban- och miljöplanering och strategi vid Tufts universitet, Boston, USA. Agyeman forskar kring hållbara strategier och planering med fokus inom interkulturella städer samt miljö- och livsmedelsrättvisa (Tufts Universitet 2022). För att möjliggöra en bättre förståelse för delning som omställningspraktik för en socio-ekologisk stadsutveckling går nedan igenom några olika perspektiv.

Delning som fenomen

Delningsekonomi har under senaste decennierna blivit mer och mer omtalad i och med en ökad medvetenhet om konsumtionens miljökonsekvenser, den ökade urbaniseringen och den större utbredningen av mobilteknik som har gjort att *"nya möjligheter för samarbete och delning uppkommer i korsningen mellan stadsrum och digitala rum"* (McLaren & Agyeman 2015:5). Ståle Holgersen (2017) menar att detta bland annat har uttryckts i städers utveckling, i linje med den ökade önskan om att sätta sig själva på kartan. Ståle Holgersen är docent vid institutet för bostads- och urbanforskning (IBF) vid Uppsala universitet och forskar där i kulturgeografi med fokus på stadsplanering och politik (Uppsala Universitet 2022). Denna tendens har gjort att flera storstäder satsar på delning som en del av sin varumärkesstrategi, bland annat Amsterdam, där de redan 2016 initierade ett initiativ som kallas Sharing City Amsterdam (Amsterdam Sharing City 2016; Amsterdams kommun 2016).

Ur ett ekonomiskt perspektiv definierar ekonomen Russel Belk (refererad i McLaren & Agyeman 2015:7) delning något som inkluderar frivillig utlåning, pooler, samlande av resurser och auktoriserat användande av mark. McLaren & Agyeman (2015) ser ett bredare perspektiv än Belk, som de kallar delningsparadigm, vilket inkluderar fler dimensioner:

- delning av saker (bilar, verktyg, böcker),
- delning av tjänster (platser för möten eller sömn),
- delning av aktiviteter eller upplevelser (sociala, politiska, kulturella och nöjen).

Fler former av överenskommelser där kontraktbaserad delning inkluderas i detta paradigm, (exempelvis bilpoolsmedlemskap), och även delning som sker på rättvisans rand, exempelvis husockupationer (McLaren & Agyeman, 2015).

Delningsperspektivet möjliggör enligt Rifkin (refererad i McLaren & Agyeman 2015) att se tillgång till tjänster, varor och kunskap som viktigare än ägande. Ur detta synsätt blir då styrningen av tillgången betydelsefull och Botsman (2013) menar att detta perspektiv principiellt öppnar för en bredare grupp att få tillgång, exempelvis kan fler individer och gemenskaper delta i ett delningsnätverk än de som har tillgång till köp av varor från en centraliserad institution. Incitamenten för människor att delta i sådana delningsnätverk kategoriserar McLaren & Agyemans (2015) utifrån två dimensioner. Den ena dimensionen påvisar två olika delningsbeteenden. Socio-kulturell delande (typiskt mellan familjemedlemmar, vänner och grannar, organiserat direkt av de medverkande, baserat på sociala normer) och förmedlat delande, som snarare är inlärt för att det ger en viss fördel, exempelvis ekonomisk. Den andra dimensionen behandlar motivationen för deltagarna i en delningsgemenskap. En kontrast mellan motivation utifrån (ekonomisk vinning) och en motivation inifrån (baserad på tillhörigheten till en gemenskap), illustreras här nedan utifrån McLaren & Agyemans (2015) kategorisering i figur 6.

Gemensam delning som omställningspraktik

Ur ett omställningsperspektiv är Neal Gorenflos (refererad i Ede 2019) perspektiv på denna uppdelning intressant, där han menar att kontrasten mellan gemensam-kommersiell delning inte är liktydig med marknadsstyrd eller offentligt reglerad delning, utan är lättare att förstå genom begreppen

	Förmedlat delande inlärt	Socio-kulturellt delande utvecklat
Gemensam delning motiverad inifrån (communal sharing)	Peer-to-peer delning, möjliggjord av icke-vinstgivande organisationer, ex. Freecycle eller Peerby	"Collective commons", Allmänningar inklusive det offentliga rummet och offentliga tjänster
Kommersiell delning motiverad utifrån (commercial sharing)	"Delningsekonomin" som Airbnb, Taskrabbitt och Zipcar	Den "kollektiva ekonomin" ex. samproduktion (co-production) och open source verksamheter.

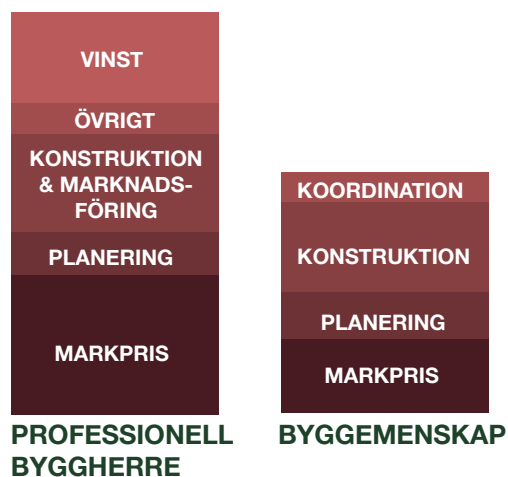
Figur 6: Egen bearbetning, översättning och illustration, utifrån McLaren & Agyeman (2015)

transaktionell eller transformatorisk delning. Transaktionellt delande är typiskt kommersiellt, orienterat mot effektivitet och tillgångar där ett reducerat pris blir viktigt. Transformatorisk delande däremot handlar om ett skifte av makt och sociala relationer där ett djupare syfte för alla deltagande blir viktigt (Ede 2019). Neal Gorenflo har studerat kommunikationsvetenskap vid Georgetown's universitet, Washington D.C., och är initiativtagare och ordförande för Shareable, ett icke-vinstgivande nätverk för delningsomställning (Shareable 2022). Rättvisa är ett centralt begrepp för att delning ska fungera som ett verktyg för att åstadkomma förskjutningar av makt, göra att fler får tillgång till tjänster, varor och upplevelser samt minska konsumtionen (Ede 2019). Ofta är detta förbiset vid kommersiella delningspraktiker och en större inkludering ses som en tilläggsprodukt (McLaren & Agyeman 2015). Genom att sätta rättvisa i centrum förändras perspektivet, detta kan exempelvis förstås genom Enrique Peñalosa, Bogotás tidigare borgmästares uttalande: *"an advanced democratic city is not one where even the poor own cars, but one where even the rich ride buses"* (McLaren & Agyeman 2015:4)

Gemenskapsdriven utveckling

Byggemenskapers värden

För att sätta fallstudien i ett sammanhang introduceras här en kort bakgrund till gemenskapsdriven samhällsutveckling, motiv för dessa gemenskaper och etiska betänkligheter med en sådan utveckling. Morais Mourato & Bussler (2019) tar upp några av anledningarna till ett gemensamt brukardrivet organiserande av konsumtion, energiproduktion och bostadsbyggande. Dessa är bland andra: att göra det billigare än vad marknaden kan erbjuda, eller skapa något som marknaden inte kan erbjuda, ibland som protest mot rådande strukturer (Morais Mourato & Bussler 2019). David Scheller och Håkan Thörn (2018) beskriver i sin gemensamma forskning hur olika former av alternativa gemenskaper under senare delen av 1900-talet vuxit fram i svallvågorna efter olika proteströrelser mot den marknadsdrivna samhällsutvecklingen. David Scheller arbetar vid institutet för tillämpad forskning vid Yrkeshögskolan i Potsdam och forskar inom byggemenskaper, flergenerationssolidaritet,

Figur 7: Beskrivning av skillnad i kostnadsposter mellan en professionell byggherre och en byggemenskap i Tübingen, (i Tübingen är markpriset för byggemenskaper subventionerat). Egen översättning och illustration utifrån Hartmann (2019)

gemenskapsuppbyggand och urban hållbarhet (FH-Potsdam 2022). Håkan Thörn är professor i sociologi vid Göteborgs universitet. Thörn forskar om globalisering och sociala rörelser (Göteborgs universitet 2022). Särskilt i tysktalande länder har ett folkligt engagemang, bland annat i ockupationsrörelser, inspirerat och bidragit till att olika alternativa rörelser för gemensamt byggande och boende vuxit fram (Droste 2015). Dessa rörelser har varit och är fortfarande starka i städer som Tübingen, Hamburg, München och Wien och kallas ofta baugemeinschaften på tyska eller byggemenskaper på svenska (Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019). Byggemenskaper utgörs av en grupp människor som går samman för att bygga sig ett hus som de sedan ska bo i (Droste 2015; Hagbert 2019). Eftersom dessa personer bygger för sig själva, prioriteras oftast ett bra boende före vinst, som en privat byggherre skulle tagit ut (Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019). Skillnaden i kostnader mellan att uppföra hus genom en byggemenskap jämfört med att köpa lägenheter från en kommersiell aktör kan, enligt Julia Hartmann (2019) och hennes erfarenhet från Tübingen, vara så stor som ca 25-30%, vilket illustreras i figur 7 här på sidan brevid. Julia Hartmann är kommissionär för bostäder och tillgänglighet inom Stadsbyggnadskontoret vid Tübingens kommun. Där arbetar hon bland annat med att koordinera kommunens bostadsprogram för flyktingar. Hartman har studerat arkitektur och integrerad hållbar stadsplanering vid Stuttgarts universitet (Lohr 2015). Den lägre byggnationskostnaden för byggemnskaper gör att projektet som helhet kan bli billigare, vilket kan sänka investeringströskeln och driftskostnaden. Detta kan möjliggöra att fler kan få en bostad, alternativt läggas på att höja kvaliteten, investera mer i ekologiska byggmaterial, fossilfri uppvärmning eller öka den individuella utformningen etc. Trots inspiration från tysktalande länder och att alternativa eko-byar och byggemenskaper sedan 1970- och 80-talen byggts i Skandinavien, har detta inte lett till någon större förändring av det svenska bostadsbyggandet (Vestbro 2010; Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019). En anledning till detta kan vara att bostadspolitiken i Sverige, som tidigare nämnts, i princip avskaffades i början av 1990-talet där drivkraften och makten över vad som ska byggas helt övertogs av marknaden som domineras av ett fåtal stora vinstdrivande byggaktörer (Holgensen 2017).

Rättviseperspektiv

Utifrån ett kritiskt rättviseperspektiv går det att ifrågasätta byggemenskaper, där en del menar att de främst gynnar medelklassgrupper som bygger sina drömboenden som ett självförverkligandeprojekt (Scheller & Thörn 2018; Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019). På vilket sätt en sådan aktivitet bidrar till en större inkludering i samhället och en mer resurssnål livsstil går att ifrågasätta (Bailey 2010; Scheller & Thörn 2018). En del positivt inställda forskare såsom Marilyn Taylor (2007) menar att gemenskapsdriven samhällsutveckling *"har en potential i att bli aktiva subjekt och manipulera rådande diskurser till deras egen fördel..."* (Taylor 2007:314). Marilyn Taylor är professor i

stads-förvaltning och -omvandling samt direktör för centret för stadsforskning vid Västra Englands Universitet i Bristol. Taylor har forskat inom förvaltning, gemenskapsstärkande åtgärder och stadsdelsförnyelse med fokus på social ekonomi, den tredje sektorn och dess roll i välfärden (Bristol University Press 2022). Liknande tongångar står bakom det beslut som exempelvis Hamburgs delstatsparlament tagit, att 20% av alla nya bostäder ska vara byggemskaper (Hamburgs delstatsparlament 2019; IBA Hamburg 2022). Detta baseras på en övertygelse att byggemskaper i en stadsdel ofta blir till en social nod som skapar stadsliv och även ökar deltagandet i stadens demokratiska utveckling (Scheller & Thörn 2018; IBA Hamburg 2022). Andra forskare är mer skeptiska såsom Patsy Healey (1997) som menar att alternativa driftsformer med deltagandedemokrati och åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation kommer att bli överkörda av den rådande ojämlika maktdistributionen. Patsy Healey är professor emerita i stadsplanering vid arkitektskolan vid Newcastle Universitet, Storbritannien. Healey har forskat på planerings-teori och -praktik med fokus på strategisk fysisk planering för storstadsregioner och i stadsomvandlingsstrategier (Newcastle Universitet 2022). Healeys (1997) hållning understöds av Broms Wessel & Hedström (2016) som beskriver den långsiktiga effekt som de ser, av de byggemskaper som byggdes i Sverige på 1930-40- och 50-talen, som ofta blivit en del av den gentrifierade stadsbilden och förlorat sin kooperativa anda. Trots detta finns röster som menar att byggemskaper kan fungera som förebilder för alternativa bostadsmodeller. Exempelvis argumenterar bostadsforskaren Pernilla Hagbert (2019) att särskilt de byggemskaper som fungerar som kooperativa hyresrätter kan bidra till ett icke-spekulativt bostadsbestånd. Flera forskare och förespråkare såsom Broms Wessel och Hedström (2016) samt Dalholm Hornyánszky och Rydberg Mitchell (2019) menar därigenom att byggemskaper och dess alternativa finansieringsformer kan fungera som modell för fler alternativa samhällsutvecklingsprojekt.

I relation till *Austerity Urbanism*-kontexten riskerar, enligt Droste (2015) den gemenskap som gynnas i många byggemskaper i viss utsträckning att fungera som ersättning för välfärdsstatens ansvar, exempelvis gällande den kommunala omsorgen. I en del tyska städer har detta lett till att kommunen förespråkar byggandet av fler byggemskaper för att på det sättet minska sitt behov av omsorgsverksamhet. Det kan då ses som en risk att gemenskapsdrivna verksamheter åläggs socialt ansvar som de på lång sikt kanske inte kan bära, vilket kan anses vara orättvist i relation till det offentligas ansvarsfördelning (Droste 2015). Var gränsen går för kommunens ansvarsövertäggande på byggemskaperna, kontra omfattningen på subventionerna är omdiskuterad. Ett perspektiv på detta kommer från *Nätverket för Berlins byggemskaps-arkitekter*, där de höjer rösten för att legitimiteten, självstyret, lokaldemokratien och idén om ökat deltagande i utvecklandet av nya byggemskaper faller, när egna sociala ambitioner inte får genomföras på grund av att kommunen sätter sin agenda främst och utövar sin makt genom att formulera strikta kravkriterier för bidrag (Droste 2015).

3. TEORETISKT RAMVERK

I detta avsnitt behandlas teorier som bildar underlag till studiens analytiska ramverk. De teorier som här nedan behandlas bidrar till en fördjupad förståelse genom att de relaterar till empiriska resultat som framkommit i dokumentstudierna och intervjuerna. Det empiriska materialet kan därför sättas i en bredare kontext samtidigt som det öppnar upp för vidare analys som kan leda till relevanta slutsatser.

3.1 Transformativ kapacitet

För att tydligare kunna tillämpa ett perspektiv av vad som gör att en stadsutvecklingsprocess ändrar kurs mot en omställning, introduceras här begreppet transformativ kapacitet (transformative capacity - TC). Flera forskare har undersökt TC men här tas utgångspunkt i Marc Wolframs et al. (2016; 2019) perspektiv baserat på omfattande studier över ett stort antal projekt. Marc Wolfram är professor i stadsutveckling och omställning vid Tekniska Universitetet i Dresden, samt direktör för Leibnizinstitutet för ekologisk urban och regional utveckling (IOER) i Dresden. Wolfram forskar kring dynamiken av städers och regioners hållbara omställning med fokus på förvaltning, styrningsåtgärder, planering och design (IOER 2022). För att ge en bakgrund till begreppet transformativ kapacitet introduceras här kort delbegreppet kapacitet samt en kort beskrivning av varifrån begreppet transformativ kapacitet härstammar ifrån.

Kapacitet

Kapacitet och kapacitetsutvecklingen kommer ursprungligen från utvecklingsstudier där ett studieobjektet kan handla om ett litet område men även ett helt lands kapacitet kan behandlas (Wolfram 2016). OECD (2016) definierar i denna kontext kapacitet som *"individ-, organisation- och samhällens förmåga att forma sin utveckling och anpassa sig till ändrade omständigheter"* (OECD, 2016:12). Kapacitet i relation till socio-ekologiska system började diskuteras på 1970-talet i termer av anpassningskapacitet, eller adaptiv kapacitet. Det syftar då till den anpassning ett socio-ekologiskt system behöver genomgå för att fortsätta vara motståndskraftigt mot externa förändringar (Wolfram 2016). Exempel på förändringar kan vara sådana som underminerar deras struktur, identitet och funktion (Wolfram 2016).

I relation till detta nämner Carl Folke et al. (2003) fyra kapaciteter för anpassning som essentiella:

1. Lära sig att leva med förändringar och ovisshet.
2. Främja mångfald och socio-ekologiskt minne för omorganisering och förnyelse.
3. Kombinera olika sorters kunskap för lärande (upplevelsebaserad-, experimentell-, processuell-, strukturbaserad- och funktionell).
4. Skapa möjligheter för själv-organisering och flexibel skalöverskridande problemlösning.

Carl Folke är professor med en forskningsinriktning inom integrerad hållbarhetsvetenskap med fokus på socio-ekologiska system utifrån ett resiliensperspektiv. Folke är idag direktör för Beijerinstitutet för ekologisk ekonomi vid Kungliga vetenskapsakademien i Stockholm (Beijerinstitutet 2022).

Wolfram et al. (2019) menar dock att anpassningskapacitet anses vara otillräcklig när socio-ekologiska system visar tecken på inlåsning, exempelvis i stigberoende, som när externa och interna påverkansfaktorer hejdar en effektiv anpassning. Då anpassningskapacitet främst relaterar till att hantera förändringar baserade på externa orsaker, har begreppet transformativ kapacitet introducerats för att även inkludera inifrån-drivna processer för självbestämmande, såsom kapaciteter som stärker förmågan för aktörer att uttala, definiera och fullfölja sina mål (Wolfram 2016). Michele-Lee Moore et al. (2018) menar att förutom de fyra förutsättningar som Folke et al. (2003) inkluderar i begreppet anpassningskapacitet, behövs ytterligare två adderas för att en omställning skall bli transformativ: störa och avveckla existerande system, samt skapa och bygg upp fungerande alternativ. Michele-Lee Moore arbetar som direktör för transdisciplinär utbildning vid Stockholm Resilience Centre vid Stockholms universitet. Moore forskar inom områden som berör transformativ förmåga inom socio-ekologisk systemresiliens för att förstå transnationell vattenförvaltning (Stockholms Universitet 2022).

Transformativ kapacitet i en urban kontext, beskrivs av Wolfram (2016) som ett kvalitativt mått på en framträngande enhet som reflekterar urbana aktörers egenskaper, utbyten och kontexter. Som definition uttrycker Wolfram (2016) detta som:

"den gemensamma förmåga som aktörer, involverade i stadsutveckling, använder för att formulera, förbereda och utföra stigavvikande förändringar mot hållbarhet inom och tvärs över flera komplexa system som utgör de städer som aktörerna relaterar till" (Wolfram 2016:126)

För att möjliggöra tydligare analyser och åtgärder utifrån ett transformativ kapacitetsperspektiv har Wolfram et al. (2019) utifrån 60 faktorer för utvecklingsförutsättningar identifierat 10 komponenter som ett ramverk för transformativ kapacitet. Dessa utvecklades för att kunna visa aktörer inom utveckling, planering och forskning en väg för att öka tempot i utvecklingen av radikala

platsbaserade insatser mot ökad hållbarhet. Dessa tio komponenter grundas på en större litteraturstudie och baseras utifrån olika aktörer på sju olika forskningsläger som i vissa fall kompletterar varandra (Wolfram 2016). Tre av dessa ses som mer relevanta för denna studie och redovisas därför kort härnedan.

Transformativ kapacitet för industrialiserade nationer

Utän en gemensam problembild kan ej transformativ kapacitet skapas och särskilt inte som grund för nya former av förvaltningsövergripande och tvärsstrukturellt kontinuerligt lärande (Halpin & Daugbjerg 2008:192; Wolfram 2016)

Institutionell och organisatorisk kapacitet för städer och regioner

Ett aktivt utvecklande av intellektuellt-, socialt- och politiskt kapital behövs enligt Wolfram (2016) som understöd till en plats-baserad utveckling. Därutöver behöver städer forma och öka sin institutionella kapacitet genom att *"öka förmågan för plats-fokuserade aktörer att stärka sin makt för att göra skillnad..."* Healey (1998:1541).

Social innovationskapacitet för lokala gemenskaper

Betydelsefulla kapaciteter för gemenskapsdrivna alternativa utvecklingar är enligt Maccallum et al. (2009) platsens betydelse, lokala aktörer inom den tredje sektorns behov och deras möjligheter att bli hörda. Fokus bör ligga på utbyten mellan:

- A. De av staten eller marknadsaktörer icke-tillgodosedda sociala behoven.
- B. Omdefiniering av roller inom gemenskaper och i styrningsstrukturer, där även medling ingår.
- C. Gemenskapers involvering och åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation, genom tillgången till resurser för att bemöta deras behov (exempelvis: färdigheter, lämplig information, sociala nätverk, sociala organisationer, fritid, organiseringsverktyg, möteslokaler, goda livsmiljöer samt finansiering).

De tio komponenter för transformativ kapacitet - TC som Wolfram (2016) ställer upp går att beskriva i tre kategorier där den första kategorin (människors möjligheter att göra sin röst hörd och former för ömsesidigt utbyte, C1-3) kännetecknas av nya interaktiva styrningsformer (co-governance) med ett brett deltagande, en mångfald av aktörsnätverk, socialt ledarskap och åtgärder för att öka gemenskapers makt över sin egen situation.

I den andra kategorin (utvecklingsprocesser, C4-8) ingår systemmedvetenhet, en gemensam vision, praktisk erfarenhet, reflexivitet och förmågeuppbyggnad. Den tredje kategorin (relationella dimensioner C9-10) är en mer transdisciplinär kategori tvärs över olika omfattning av människors möjligheter att göra sin röst hörd och geografiska skalor som fångar institutioners komplexitet (Wolfram 2016). Nedan genomgås varje komponent mer detaljerat:

Kategori 1: Former för ömsesidigt utbyte och människors möjligheter att göra sin röst hörd

C1: En mångfald av inkluderande interaktiva styrningsformer

Olika former av flexibla och robusta urbana interaktiva styrningsmodeller behövs för att utveckla legitimitet, tillit, kunskap och politiskt inflytande.

Tre faktorer ses som avgörande:

- a. ett brett deltagande och aktiv inkludering av aktörer från alla sektorer
- b. en mångfald av ledningsmetoder och aktiva nätverk
- c. hållbara och effektiva förmedlande organisationer och individer som kan vara gränsgångare mellan sektorer och aktörer

C2: Transformativt ledarskap

Ledaregenskaper behövs som stärker individers roller som förkämpar för förändring i allmänhet. I synnerhet behöver de anknyta till ett socialt nätverk, utifrån platsbaserade gemenskaper och ej enbart från en politisk elit. Ledarskapet skall verka för en överbyggnad mellan diskurser för att forma nya hållbara visioner.

C3: Fristående gemenskapsdrivna verksamheter stärkta av åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation.

Lärandenätverk, formade runt gemensamma platserfarenheter, är avgörande för att identifiera och lyfta fram undermåligt bemötta sociala behov. Dessa gemenskapsdrivna verksamheter behöver koordinering, koalitionsskapande, tillgång till resurser och förutsättningar för självständighet.

Kategori 2: Utvecklingsprocesser

C4: Systemmedvetenhet

Inblandade aktörer behöver vara medvetna om och ha förståelse för de dynamiker, stigberoenden och strukturer som undergräver hållbarhet. En ökad förståelse krävs av sambanden mellan kulturer, strukturer och verksamheter inom och mellan olika socio-ekologiska system.

C5: Hållbarhetsvisioner

Ett ifrågasättande av normer och genomförbarhet behöver gemensamt klargöras av inblandade aktörer för att utveckla framtida stigar mot ökad hållbarhet från idéer till genomförbara program, planer och projekt.

C6: Gemenskapsbaserade experiment med omvandlande lösningar

Socialt lärande kan utveckla och sprida transformativ kunskap genom lokala praktiska experiment. Effekten av dessa kan stiga från att vara ett platsspecifikt experiment till att fungera på systemnivå om de guidas av en gemensam vision (C5), och omfamnar en holistisk innovation (i form av kulturer, strukturer och praktiker – C4). Avgörande är i vilken utsträckning sådana experiment avviker från rådande normer, och eftersträvar att balansera långsiktiga sociala-, ekologiska- och ekonomiska utvecklingsmål på ett djupare plan.

Kategori 3: Relationella dimensioner

C7: Innovationsimplementering och -sammankoppling

Vilken omfattning en förändring kan få är mycket beroende av i vilken utsträckning en omställningsverksamhet understöds av gradvis borttagna barriärer. Detta behövs för att innovativa verksamheter skall kunna utvecklas till rutiner, organisationer, planer och rättsliga strukturer.

C8: Reflexivitet och socialt lärande

För att möjliggöra framåtskridande processer för kunskaps- och erfarenhetsåterföring (reflexivitet) behöver lärande utvecklas som kritiskt ifrågasätter utvecklingen i relation till visionen.

C9: Aktörsöverskridande arbete

Kapacitetsutveckling behövs samtidigt i alla olika aktörs-nivåer, exempelvis individer, hushåll, grupper, organisationer, nätverk och samhället i stort. Detta bör inkluderas i alla ovanstående kapaciteter, där även transformativt ledarskap för social förankring relateras till människors individuella möjligheter att göra sin röst hörd.

C10: Förvaltningsövergripande och skalöverskridande arbete.

Eftersom en utveckling av transformativ kapacitet baseras på hållbarhet, är en tvärvetenskaplig och skalöverskridande förståelse avgörande för alla ovan nämnda komponenter. Särskilt viktigt är detta för platsbaserade insatser i en lokala skala (C3, C6) samt skalöverskridande åtgärder. Exempel på den sistnämnda kan vara materialflöden, där också administrativa gränser (stadsdelar, kommuner, nationer) har betydelse för att möjliggöra en förståelse och en förändring.

Samtliga av dessa transformativa kapaciteter fokuserar på de mycket initiala stegen av en förändring. Utan grundläggande förutsättningar, såsom aktörers oberoende och åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation, samverkande styrningsmodeller och transformativt ledarskap, kan mycket få av komponenterna i detta ramverk realiseras, särskilt C4-8 (Wolfram 2016).

Både plats och de relationella förhållandena har en avgörande betydelse för urban transformativ kapacitet. Komponenterna ovan syftar till att studera och utveckla nuvarande styrkor och svagheter i olika urbana kontexter, där platsen avgör karaktären för sociala behov, gemenskaper, ledarskap och praktiska experiment. Det lokala måste stå i fokus, men för att omfamna sektorer bortom det platsspecifika, exempelvis materiella flöden och mobilitetssystem behöver också aktörer på andra nivåer studeras. Det gäller nationella myndigheter, privata verksamheter, organisationer i den tredje sektorn, likväl som hushåll, byalag och andra grupper som samlar engagerade människor till handling (Wolfram 2016). Även relationella förhållanden har stor betydelse i termer av styrningsmodeller, transformativt ledarskap, gemenskapsdrivna verksamheter och förmedlande organisationer som alla stärker kapacitetsutveckling.

3.2 Maktperspektiv

Omställningsstudier kritiseras enligt Hagbert et al. (2020b) ibland för att maktperspektivet förbises. Wolfram et al. (2019) menar att genom att fokusera på *vem* och *vilken agenda* som stärks av ökad förändringskapacitet kan intressekonflikter bättre synliggöras. Exempelvis genom att fråga *Vems framtid som skall bli verklighet?* kan diskussionen öppnas upp om vilken omställningsansats som drivs och vilken aktör som driver denna. En sådan diskussion kan enligt Wolfram et al. (2019) stärka en rättvisare omställning där en större mångfald av åsikter och ökad debatt blir möjlig. För att möjliggöra en analys av maktförhållandena i relation till gemenskapsdriven utveckling generellt, bygggemenskaper i allmänhet och fallstudierna specifikt, genomgås här några perspektiv på hur makt kan se ut i omställningsstudier.

I relation till transformatorisk kapacitet diskuteras här, utifrån ett makt-perspektiv, initialt begreppet kapacitet. Detta begrepp är omtvistat, där det inom forskningen enligt Avelino och Wittmayer (2016) finns olika läger. Avelino och Wittmayer (2016) uttrycker att flest anhängare har det lägret som menar att makt är ett resultat av utvecklingskapacitet. Där har, enligt Friedmann (1992), ett antal faktorer betydelse såsom kapacitetsutveckling och åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation. Färre anhängare har, enligt Avelino och Wittmayer (2016), lägret där tillgång till resurser som en källa till makt lyfts, eller där själva makten i sig ses som en resurs (Wittmayer et al. 2014:84). Som tidigare nämnts innebär tillbakadragandet av offentligt ansvarstagande över bostadssektorn att makt flyttas från ett system där makten delas ut distributivt, till ett system som drivs av en marknadslogik (Hagbert

2019). I detta nya landskap finns en motsättning i de olika dominerande logiker som understöds av olika processer, kompetenser och ledarskap. Motsättningens kärna handlar om skillnaden mellan kortsiktigt handlande för att garantera vinst kontra långsiktig planering och politisk programutveckling mellan olika aktörer. Den tredje sektorn kan i detta perspektiv trycka på för omställning men behöver fortfarande skärskåda och utmana rådande maktrelationer (Hagbert 2019).

Transformativ kapacitet ses, enligt Wolfram et al. (2019), ofta som något som genereras i och genom reproduktionen av dominerande strukturer, snarare än genom åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation (Giddens 1984). För att möjliggöra ett större perspektiv används Avelinos (2017) maktdefinition; makt som *"aktörers (o)kapacitet att mobilisera resurser och institutioner för att uppnå ett mål"* (Avelino 2017:516). I en kontext av omställningsstudier kan Avelinos (2017) definition understödja en mer kvalitativ och dialektisk förståelse av makt i både förändring och stabilitet samt för både struktur och människors möjligheter att göra sin röst hörd. Avelinos (2017) maktdefinition har utvecklats i ljuset av MLP (multi-level perspective, som tidigare nämdes i relation till en socio-teknisk omställningsansats) och som en motreaktion mot det ofta vertikala maktperspektiv som uppstår när tre nivåer av makt relateras till de tre nivåerna i MLP, som exempelvis Arts & Tatenhove (2004) beskriver såhär:

1. Relationell makt, olika aktörers förmågor att påverka institutioner (nisch-nivå i MLP)
2. Förfogad makt, införlivad i regler, resurser, aktörersstrukturer och dominerande berättelser (regim-nivå i MLP)
3. Strukturell makt, (på landskapsnivå i MLP).

Enligt Avelinos (2017) definition relaterar makt ofta till sociala relationer, fokuserat kring två sorters maktrelationer, där: A har makt över B, eller A har *mer* makt än B för att åstadkomma något. En tredje sätt att se det kan också vara att A och B har *olika* sorters makt över något. En mer horisontell förståelse av makt i relation till stabilitet och förändring underlättas enligt Avelino (2017) av en uppdelning av olika sorters makt. I stället för att makt ses som något som någon förfogar över, kan makt också ses som en kvalitet som kan förändra eller skapa något nytt. Detta perspektiv ger upphov till en indelning i tre andra makt-kategorier; förstärkande-, innovativ-, och transformativmakt (Avelino 2017):

Förstärkande makt (reinforcive power) kan ses som aktörers kapacitet att förstärka och reproducera existerande strukturer och institutioner. Denna kallas förstärkande för att visa att makt utövas av aktörer snarare än institutioner eller strukturer (Avelino 2017).

Innovativ makt (innovative power) är aktörers kapacitet att skapa nya resurser, som i sig är ett maktagerande, exempelvis genom att elfordon och förnybar energi kan göra aktörer mindre beroende av existerande resurser, och därigenom mindre beroende av existerande fysiska strukturer och dominerande aktörer som kontrollerar existerande resurser (bland andra oljeindustrin) (Avelino 2017).

Transformativ makt (transformative power) är kapacitet att utveckla nya strukturer och institutioner, exempelvis ny rättslig struktur, fysisk infrastruktur, ett ekonomiskt paradigm eller religiös ideologi (Avelino 2017). Transformativ makt handlar om att förnya eller omdana existerande strukturer, lika gärna som att dessa kan återbildas, men typen av kapacitet för att transformera eller återbilda skiljer sig åt, exempelvis kan kapaciteter för att transformera vara att utmana, förändra, ifrågasätta medan kapaciteter för att återbilda snarare kan vara att foga sig, följa och imitera (Avelino 2017).

Tillämpandet av dessa maktperspektiv i olika omställningsverksamheter kan tydliggöra styrkerelationerna mellan olika aktörer i olika omställningsprocesser.

Alternativa stigar mot nya gemenskaper för delande och bostadsbyggande

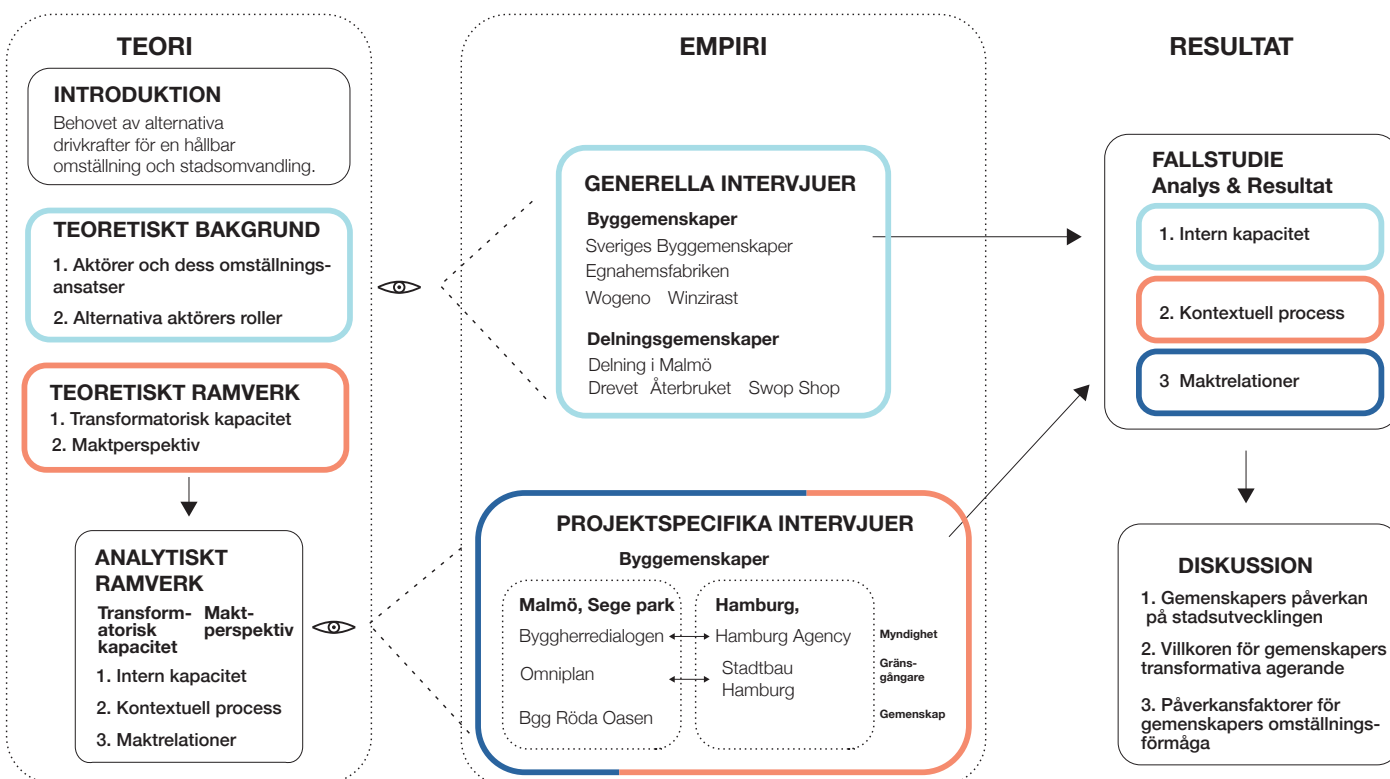
- en studie av förutsättningarna för att integrera en gemenskapsdriven utveckling i stadens omställningar.

FRÅGESTÄLLNINGAR

Hur kan en samhällsutveckling med ökad kapacitet för gemenskapsinitierade delnings- och byggemenskaper gynna en socio-ekologiskt inkluderande och resursbesparande stadsförnyelse?

1. Hur gynnas en socio-ekologisk stadsförnyelse av gemenskapsdriven medverkan?
2. Vad är förutsättningarna och utmaningarna för delnings- och byggemenskap att agera transformativt?
3. Hur stärks eller försvagas delnings- och byggemenskapers transformativa kapacitet?

FORSKNINGSDESIGN

Figur 8: Forskningsdesign

4. METOD

Denna studies empiri delas upp i två delar, som också visas i forskningsöversikten, se figur 8 på sidan innan denna. Den första delen handlar om generella villkor för socialt byggande, huvudsakligen i Sverige och med inspiration från Tyskland. Den andra delen handlar om specifika förutsättningarna för gemenskapsdriven delning och bostadsbyggande i stadsdelen Sege park i Malmö, som jämförs med situationen i Hamburg.

4.1 Kontexter

Sverige och Malmö

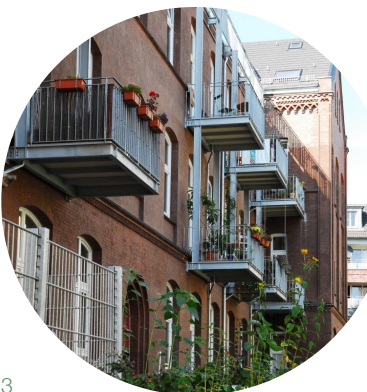
Sverige anses ligga i framkant som föregångsland för en hållbar utveckling (Hagbert et al. 2020). Valet av Malmö motiveras med kommunens höga ambitionsnivå i arbetet med hållbar utveckling, samtidigt som den dominerande planeringsdiskursen i staden innehåller en del intressanta motsättningar i hur utvalda studerade hållbarhetsaspekter skall uppnås. Malmö har en lång tradition av hållbarhetsarbete och i relation till dess storlek har staden fått mycket uppmärksamhet för detta arbete (Holgerson 2017). Detta kan bland annat ses i ljuset av stadens mål och strategier för att verka som en internationell hållbarhetsförebild (Malmö Stad 2022). Holgerson & Malm (2015) lyfter dock en del motstridiga intressen inom stadens förvaltning, exempelvis att Malmös stadsutveckling styrs av ett vinstmaximerande stadsutvecklingsparadigm med ekomodernistiska förtecken. Även om stadens utveckling inte hålls inom jordens planetära gränser, så som Steffen et al. (2015) beskriver dem i relation till resursförbrukning, tycks olika aktörer inom stadens förvaltning sträva i olika riktningar, vilket gör staden till ett intressant fallstudieobjekt (Bradley 2009b; Holgerson & Malm 2015).

2

Tyskland och Hamburg

Tyskland som jämförelseland är valt för att det i vissa avseenden har mycket gemensamt med Sverige. De båda länderna har liknande nutida utmaningar i form av stark urbanisering i storstäderna och hög press på stadsutvecklingen. Denna press uttrycks i form av kommersiella incitament samt i behovet av att balansera en socio-ekologisk hållbar utveckling med stigande priser, ökad segregation och utmaningen för inflyttande att hitta ett boende till en överkomligt pris (Tunström et al. 2015; Scheller & Thörn 2018). Valet av Hamburg motiveras av stadens höga ambitionsnivå för en rättvis tillgång till bostäder till rimliga priser (Scheller & Thörn 2018). Dess kontext och historia som handelsstad och dess internationella attraktionskraft för urbanisering gör att balansen, mellan ekonomiska exploateringsincitament och bostäder till ett rimligt pris för en växande befolkning, är intressant att studera (Droste 2015; Scheller & Thörn 2018). Ambitionen för ett inkluderande bostadsbyggande med hög hållbarhetsprofil, där 20% av alla nybyggda bostäder skall byggas

3

Bild 2: Sege Park i Malmö, eget foto

Bild 3: Chemnitzstraße, Hamburg. Foto: Bendix Bürgener

som byggemaskaper, har stärkt intresset för hur implementerandet av alternativa finansierings- och stadsutvecklingsmodeller tillämpats i en liknande, men ändå annorlunda kontext (Scheller & Thörn 2018; IBA Hamburg 2022).

Fokusområde

Huvudfallstudien i detta arbete är Sege Park i Malmö, där Hamburg används som jämförande referens. Både Malmö och Hamburg är städer som växer och som samtidigt har en uttalad hållbarhetsambition (Holgersen & Malm 2015; Scheller & Thörn 2018; Palm & Smedby 2019). Eftersom endast ca 5% av det totala bebyggelsebeståndet förnyas varje år i industrialiserade länder som Sverige och Tyskland, är det intressant att studera hur hållbarhetsambitioner tillämpas i existerande stadsdelar, som Sege park, som omvandlats för att möjliggöra för fler att bo och leva mer hållbart (Alexander & Gleeson 2019).

Sege park

Stadsdelen Sege park i Malmö, som nu är under omvandling, är vald som fallstudieområde eftersom det i många avseenden är ett nutida konventionellt stadsutvecklingsprojekt med en uppifrån-driven relativt okonventionell hållbarhetsambition (Palm & Smedby 2019). Hållbarhetsåtgärder utgår från en gemenskapsdriven utveckling i form av förbättrade förutsättningar för delningsverksamheter samt inbjudandet av en byggemaskap som byggherre (Malmö Stad 2022a). Kombinationen, av ett konventionellt område och uppifrån-driven hållbarhetsutveckling, är ovanlig vilket gör området intressant eftersom det kan ses som ett försök till en breddning av den gemenskapsdrivna utvecklingen, som ofta domineras av underifrån-driven utveckling i nisch-områden (Schot & Geels 2008).

Sege Park är ett tidigare kommunalt sjukhusområde, där befintliga byggnader efter många år utan permanent användning nu byggs om, och området förtätas till att bli ett bostadsområde. Efter att planprogrammet godkänkts i februari 2015 togs i mars 2020 det första spadtaget med målet att området år 2025 ska

”ha utvecklats till ett föregångsområde för hållbart-, avseende socialt, ekologiskt och ekonomiskt, stadsbyggande lokalt, nationellt och internationellt.” (Malmö Stad 2021:20).

Ombildningen till bostadsområde började med ett markanvisningsförfarande som föreskrev att hållbarhetsarbetet skulle genomföras som en dialog mellan de involverade byggherrarna och kommunala tjänstepersoner, en s.k. *byggherredialog* (Malmö Stad 2016). Privata fastighetsbolag dominerar bland de 11 olika byggherrarna av bostadshus som är engagerade i området. Undantagen består av ett kommunalt bostadsbolag och en byggemaskap som vardera bygger eller renoverar en byggnad (Malmö Stad 2017).

Bild 4: Sege Park i Malmö, eget foto

4

Det kommunala stadsutvecklingsarbetet för Sege park domineras av de tre förvaltningarna; Miljöförvaltningen, Stadsbyggnadskontoret samt Fastighets- och gatukontoret (Malmö Stad 2021). Själva byggherredialogen har drivits av Miljöförvaltningen med målet att göra Sege Park till ett hållbart spjutspetsområde främst med fokus på delning vilket har kallats en testbädd (Malmö Stad 2022a). Avsikten är att området ska bli:

”ett föredöme för hållbart stadsbyggande som grundas i lokal delningsekonomi och socialt ansvarstagande. Det ska både visa hur stadsboende kan bidra till att minska klimatutsläpp och hur bostäder med lägre boendekostnader kan skapas” (Malmö Stad 2020:1).

Det som skulle testas var ett ökat samarbete mellan kommunens tjänstepersoner och privata byggbolag för att genom dialog förmå de privata byggherrarna att överta kommuns hållbarhetsagenda genom delning, genomföra den och ta ansvar för den i de nybyggda husen (Malmö Stad 2022a).

Bland exempel på faktiska initiativ för delning som planerats går att nämna att byggherrarna har gått samman och bildat en ekonomisk förening som tillsammans skall köpa tjänster av den centrala delningsaktören i området (Intervjuperson 21, personlig kommunikation, 16 mars 2022). Meningen är att denna verksamhet ekonomiskt på sikt skall bära sig själv (Intervjuperson 22, sekundärkälla, 26 mars 2022). Dessa tjänster kan handla om enklare saker såsom trappstädning, fastighetsskötsel, områdesvärd, delning av varor, exempelvis möbler samt andra tjänster, exempelvis övernattningsrum och gemensamma lokaler (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022). Samarbeten har också slutits med andra aktörer gällande återbruk, exempelvis får en återvinningsaktör in möbler som människor donerar, den centrala delningsaktören renoverar dessa i en träverkstad i området, en stor möbelkoncern säljer dem som second-hand möbler och vinsten går tillbaka till att driva områdets träverkstad så att den kan utvecklas vidare (Intervjuperson 21, personlig kommunikation, 16 mars 2022).

För minskat bilanvändande och lägre parkeringsnorm är mobilitetsåtgärder planerade i form av ett gemensamt mobilitetshus i området (Intervjuperson 21, personlig kommunikation, 16 mars 2022). Detta hus är ett parkeringshus med privat bil- och cykelparkering, delningsbilar och -cyklar samt gemensam cykelverkstad, där allt drivs av den centrala delningsaktören. Tillgången till delningsbilar ses som en mobilitetsåtgärd som möjliggör att antalet bilpar-

Bild 5: Deltagare i Egnahemsfabriken på Tjörn. Foto: Tinna Harling

keringsplatser kan minskas till en fjärdedel, ett s.k. lägre p-tal, jämfört med ett konventionellt stadsomvandlingsområde beläget som Sege park. Detta besparar byggherrarna stora summor, vilket bland annat ger utrymme för subventionerad bildelning och gratis cykelservice för de boende (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022).

4.2 Fallstudie

Denna studie avser undersöka i vilken utsträckning det är möjligt att kombinera ett mer rättvist boende med ökad ekologisk hållbarhet i omvandlingsprocessen av en existerande stadsdel. För att undersöka detta är fallstudie vald som metod eftersom den möjliggör förståelsen för komplicerade företeelser samt fokuserar på aktuella förfaranden i ett särskilt sammanhang (Yin 2007). Det är en relevant metod för att den gör det möjligt att bevara perspektivet på helheten samtidigt som den möjliggör en fördjupning, vilket främjar en mer informerad analys. Användandet av två olika fall, i olika men närliggande kontexter (Bell 2000), möjliggör en jämförelse som redogörs i analysdelen. Avsikten med fallstudien som metod är enligt Meriam (1994) att identifiera samspelet mellan de faktorer som utmärker företeelsen, som i denna uppsats handlar om de teoretiska faktorerna (ökad transformativ kapacitet för att ge en gemenskapsdriven utveckling möjlighet till en socio-ekologisk omställning) och de empiriska faktorerna (utvecklingen av bygg- och delningssamfund i omvandlingen av existerande stadsdelar för ökad inkludering och resursbesparande liv och boende).

Insamlingsmetoder

Insamlandet av empiriska data har skett genom tre kompletterande metoder, dokumentanalys, intervjuer samt en studieresa. Dokumentanalysen har bidragit till en grundläggande förståelse, främst rörande hållbarhetsinitiativen i Sege park i Malmö. Intervjudelen har varit den mest omfattande eftersom djupare och större förståelse eftersökts för hur alternativa gemenskapsdrivna utvecklingsinsatser kan ske, vilket mer sällan återfinns i andra källor, exempelvis formella dokument. Studieresan genomfördes till München i Tyskland och Wien i Österrike med fokus på gräsrotsorganisationer och förmedlande organisationer för socialt byggande för att bredda förståelsen av alternativa gemenskapsdrivna utvecklingsprocesser.

Samarbeten

Arbetet har delvis skett i form av ett samarbete med Miljöförvaltningen i Malmö Stad, där de gett tre utvalda studenter ökad tillgång till intervjupersoner och större inblick i sitt och byggaktörernas arbete med stadsdelen Sege park. Arbetet kan i viss mån också ses som stöttat av medlemmar ur den svenska Föreningen för bygggemenskaper. Bland annat i form av historiska återblick-

ar, förmedlande av kontakter och hänvisningar till strategier och rapporter, nationellt och lokalt från Sverige, samt från München och Wien på lokal- och delstatsnivå.

4.3 Insamling av empiri

Intervjuer

Ett relativt stort antal intervjuer har genomförts, som kan delas upp i två kategorier. Den första kategorin har bestått av mer generella intervjuer som har gjorts med fokus på att förstå förutsättningarna, potentialerna och utmaningarna för gemenskapsdrivna bygg- och delningssamfund generellt i Sverige, Tyskland och i viss mån även Österrike. I denna kategori har intervjuer genomförts med boende, forskare, aktivister samt kommersiella och ideella förmedlande organisationer inom delnings- och bygggemenskaper i främst Sverige och Tyskland. Den andra kategorin har bestått av mer specifika intervjuer som fokuserat på aktörers kapacitet, utvecklingsprocess och maktrelationer för omvandlingen i Sege Park specifikt och i Hamburg generellt. I denna kategori har intervjuer genomförts med tjänstepersoner vid kommunala förvaltningar i Malmö och delstatsmyndigheter i Hamburg. Vidare inom denna kategori har intervjuer gjorts med lokala byggaktörer i Malmö, aktivister och initiativtagare till delnings- och bygggemenskaper. Slutligen har även förmedlande organisationer som stöttat brukargrupperns förmåga till utveckling och

Sektor	Roll	Organisation	Ort
GENERELL			
1 Tredje sektor	Forskare	Universitet	Göteborg
2 Tredje sektor	Initiativtagare	Delningssamfund	Malmö
3 Tredje sektor	Initiativtagare	Delningssamfund	Malmö
4 Tredje sektor	Eldsjael / entreprenör	Förmedlingsorganisation	Tjörn
5 Gemenskap	Boende	Bygggemenskap	Gerlesborg
6 Gemenskap	Boende	Bygggemenskap	Stockholm
7 Gemenskap/Tredje s.	Eldsjael / forskare	Bygggemenskap	Gerlesborg
8 Gemenskap/Tredje s.	Eldsjael / entreprenör	Rådgivningsbyrå	Stockholm
9 Gemenskap	Initiativtagare/boende	Bygggemenskap	Wien
10 Marknad	Konceptutvecklare	Byggherre	Malmö
HAMBURG			
11 Marknad	Anställd	Rådgivningsbyrå	Hamburg
12 Offentlig	Anställd	Delstatsförvaltning	Hamburg
MALMÖ			
13 Tredje sektor	Verksamhetsutvecklare	Förmedlingsorganisation	Malmö
14 Gemenskap	Initiativtagare/eldsjäl	Bygggemenskap	Malmö
15 Gemenskap	Initiativtagare/eldsjäl	Bygggemenskap	Malmö
16 Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
17 Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
18 Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
19 Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
20 Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
21 Marknad	Projektledare	Byggherre	Malmö
22 Marknad	Projektledare	Byggherre	Malmö

Figur 9: Översikt över intervjupersoner

etablering i Sverige generellt och i Hamburg specifikt intervjuats. Intervjuerna har genomförts som semistrukturerade kvalitativa intervjuer, där intervjupersonerna blandat beskrivningar med egna åsikter vilket gör att de både är respondenter och informanter. Vidare i arbetet kallas de därför för intervjupersoner. För den första mer generella kategorin har 10 intervjuer genomförts, för den andra fallspecifika kategorin - Hamburg, har 2 intervjuer genomförts samt 10 intervjuer för Sege park. Några intervjupersoner, främst personer i roller som är under avtalsförhandlingar, har önskat att vara anonyma medan aktivister och initiativtagare gärna ställt upp både med namn och bild. För att balansera detta anges här alla intervjupersoner som anonyma, och i stället för att nämna deras organisationstillhörighet, beskrivs deras position, inom vilken typ av organisation och sektor de är engagerade, personens roll samt geografiska kontext. Exempelvis Intervjuperson X, anställd vid rådgivningsbyrå inom tredje sektorn i Hamburg. På sidan innan visades en tabell över alla intervjupersoner, sorterade efter kategori och sektor, se figur 9.

Urval

Urvalet av intervjupersoner gjordes generellt utifrån principen om centralitet, som baseras på att deltagarna varit väl insatta i de undersökta temana samt haft en central roll i utvecklingen i de studerade fallstadsdelarna (Esaiasson et al. 2003). Vilka centralt placerade personer som var bäst lämpade som intervjupersoner har avgjorts genom ett snöbollsurval.

I den första kategorin, gällande delningssamfund började urvalet med en förfrågan till en kontaktperson på Miljöförvaltningen och handledare vid lantbruksuniversitetet i Alnarp (SLU) om tips på relevanta personer. Därefter tipsade intervjupersonerna vidare om andra personer. Gällande bygg- och bogenheter kontaktades först de nationella intresseorganisationerna Kollektivhus NU (2010) och Föreningen för Byggemskaper (2022), samt kontaktpersoner för forskningsprojektet DiverCity (2021), som är ett svenskt Vinnova-finansierat forskningsprojekt om byggemskaper. Genom dessa offentliga kontaktpersoner, tipsades det om andra personer som slutligen intervjuades.

I den andra kategorin gällande Hamburg togs utgångspunkt för de organisationer som nämndes i Scheller & Thörns (2018) artikel och de som svarade har föreslagit andra lämpliga personer. Gällande Sege park etablerades först kontakt med civilsamhällesorganisationen Hållbar Utveckling Skåne via en digital arbetsmarknadsmässa för studenter, arrangerad av Malmö Universitet. En engagerad medlem vid denna organisation föreslog en anställd vid Miljöförvaltningen i Malmö Stad som i sin tur tipsade vidare om en annan tjänsteperson med stort intresse för delning inom samma förvaltning. Denna person möjliggjorde närmare kontakt med fler kollegor, involverade byggherrar och förmedlingsorganisationer, genom ett semi-organiserat samarbete, utan krav på inriktning eller innehåll i arbetet. För att minska den tid som olika intervjupersoner skulle behöva lägga på intervjuer ville tjänstepersonerna vid Miljöförvaltningen att även att de andra två studenterna som ingick i samarbetet skulle delta i gemensamma intervjuer. Detta gjordes i princip i alla intervjuer.

Bild 6: Bild från studiebesök i den nya stadsdelen runt den nya centralstationen i Wien, eget foto.

6

er gällande Sege park, förutom ca fyra byggherreintervjuer, som då i stället spelats in och delgetts, med möjlighet till uppföljningsfrågor över e-post. Av dessa fyra har två använts i detta arbete och refereras då som sekundärkällor i stället för personlig kommunikation.

Intervjuerna förbereddes för att genomföras på ett så kvalificerat sätt som möjligt där först en generell intervjuguide skapades. Denna bearbetades först gemensamt i de fall som intervjuerna gjordes med en annan student, och den anpassades även beroende på intervjupersonens organisationstillhörighet och position. Intervjuguiden var i princip strukturerad för att reflektera det analytiska ramverkets perspektiv. Förberedelsearbetet resulterade i princip i två olika intervjuguides som biläggs denna studie, se bilaga 1 och 2.

I detta arbete anses semistrukturerade kvalitativa intervjuer av öppen karaktär vara en lämplig metod baserat på dess flexibilitet att fråga om fakta såväl om personliga åsikter (Yin 2007). Inifrånperspektivet blir då framträdande eftersom den intervjubaserade empirin baseras på nyckelpersonernas perspektiv som ger en djupare förståelse för mellanmänskliga relationer och temans värde i de studerade processerna. Majoriteten av intervjupersonerna var i möjligaste mån behjälpliga och tillmötesgående om att ge en så tydlig bild av ämnets och områdenas utveckling och processer som möjligt.

Dokumentanalys

För detta arbetes ökade validitet är en dokumentanalys inkluderad som metod (Yin 2007). Använda dokument bedöms uppfylla de krav som kan ställas på härkomst och riktighet, i och med att de är offentliga dokument från kommunala-, delstats- och nationella förvaltningar, alternativt forskningsrapporter eller kunskapssammanställningar av civilsamhällesorganisationer med forskare som skribenter (Yin 2007), såsom planprogram, bostadssociala strategier och hållbarhetsstrategier m.fl. Urvalet av dessa baserades på att dess innehåll ansågs relevanta för att bidra som underlag till att besvara forskningsfrågorna. På vilket sätt relevanta aktörer beskriver planering och målkonflikter visar på inblandade aktörers förhållningssätt till sin upplevda verklighet och vilket förändringsmandat de ser sig ha, och även så hållbarheten i detta perspektiv (Loit 2014).

Studieresa.

Utan att det var planerat från början, uppstod under arbetets gång möjligheten att i månadsskiftet mars-april 2022 delta i en studieresa till München och Wien. Resan ordnades av Föreningen för byggemskaper och olika intresserade personer deltog. Flera besök skedde på olika projekt där socialt bostadsbyggande varit centralt och där olika involverade aktörer presenterade sina idéer. De direktobservationer som då gjordes i form av själva tågresandet, samtalen med medresenärer, de föreläsande och rundvisande värdarna ses inte som essentiell för detta arbete. Därför vigs inte särskilt mycket utrymme åt detta, men intrycken har möjligen ändå färgat en del antaganden och

Figur 10: Geografisk översikt av några av intervjupersonernas hemvist samt studieresväg. Siffrorna relaterar till intervjupersonerna i figur 9.

åsikter samt kontextualiserat kritik och möjliga alternativ till rådande system. Studieresans program biläggs därför till denna studie, se bilaga 3. I Figur 10 här innan illustreras studieresans väg, samt några intervjupersoners positioner.

4.4 Reflektion

Denna studie avser att analysera och tolka planering och förändringsarbete för ett liv och ett boende som är mer inkluderande och mindre resursförbrukande utifrån en kvalitativ ansats, vilket medför ett förhållningssätt av subjektiv centralitet (Lantz 2007). Samhällets utveckling i detta arbete ses som en diskursiv och social process, driven av samhällets dominerande föreställning, vilket innebär att en ontologisk utgångspunkt som återfinns i social-konstruktivismen färgar denna studie (Sprague 2016).

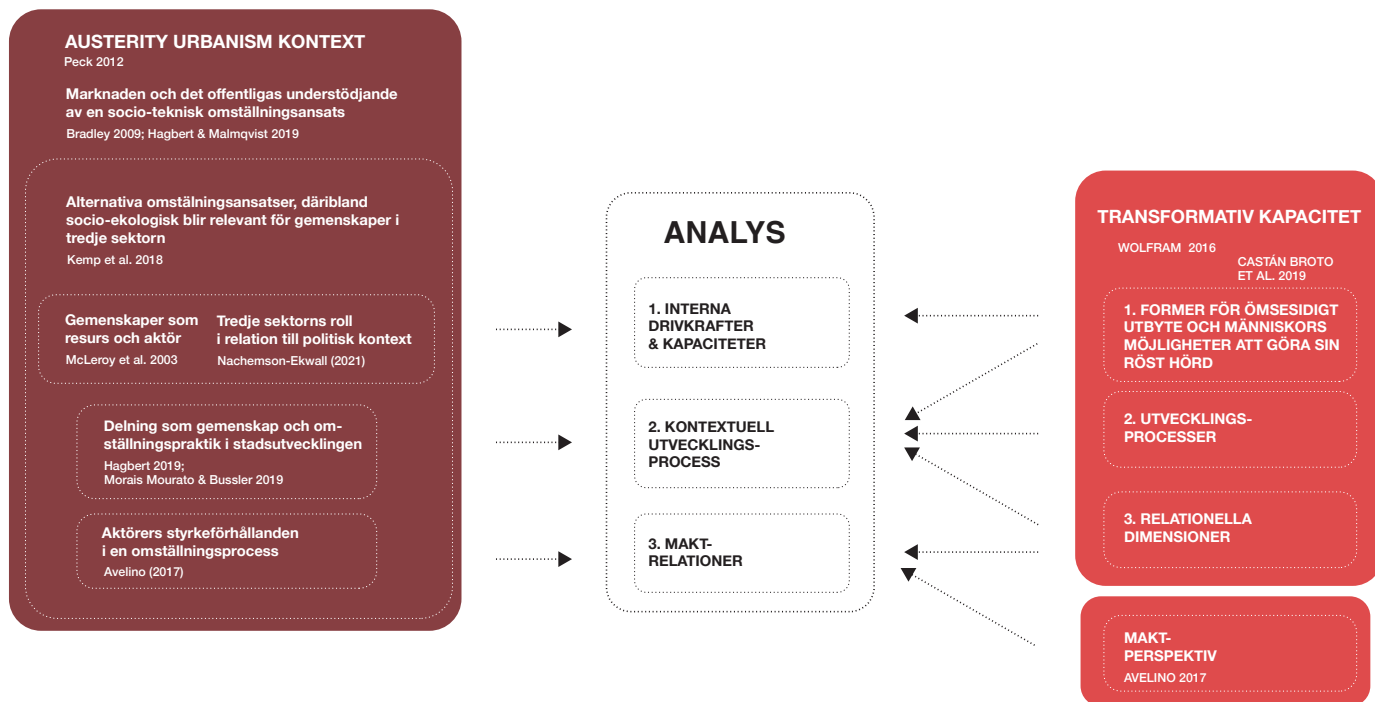
Studien utgår ifrån en samhällsvetenskaplig forskningstradition och en hermeneutisk kunskapssyn. Genom tolkning och förståelse baserad på tidigare forskning, individuella narrativ och teori, ämnar denna studie bidra till ökad kunskap om processer och styrkerelationer, i utvecklingen av ett mer inkluderande och resurssnålt samhälle (Danermark 2003).

Kritik skulle kunna riktas mot att lämpliga aktörer i Hamburg inte besöktes när resmålet ändå passerades, men eftersom arbetet berör människors boendemiljö har det varit väldigt svårt att ens få kontakt med de boende i byggemenskaper i Hamburg och än svårare att få boende att ställa upp på intervju. Resan till München och Wien, och de många besök som där gjordes i olika byggemenskaper kompenserade inte detta bortfall men bidrog ändå till en jämförbar bild av vad det innebär att bo tillsammans på olika sätt med olika gemensamma utrymmen och faciliteter, samt historierna om hur dessa byggemenskaper vuxit fram.

Även det faktum att en del intervjuer genomförts tillsammans med andra studenter kan kritiseras utifrån denna studies oberoende, men värdet av dessa intervjupersoner som primärkällor kan ändå anses överstiga denna påverkan, då alternativet varit att få del av informationen som sekundärkälla utan större möjlighet till direkta uppföljningsfrågor.

4.5 Analytiskt ramverk

Här nedan beskrivs hur teorin, som linser i en kikare, används för att studera insamlade data, och hur analysen delas upp i varje del. Utifrån teorin i den teoretiska bakgrunden, delas analysen upp i tre delar, se figur 11. För att studera delnings- och byggemenskapers transformatoriska kapacitet används främst Wolframs (2016) tio TC-komponenter, som beskrivits i det teoretiska

Figur 11: Diagram över tillämpad teori i analysen (röd) och över teoritsk bakgrund till dess struktur (brun)

ramverket, som analytiskt redskap vilka tillämpas i indikatorer som utvecklats av Castán Broto et al. (2019), se figur 12 på nästa uppslag. Vilken teori ur det teoretiska ramverket som används i varje del belyses i figur 11. Vanesa Castán Broto är professor i klimaturbanism vid geografiinstitutionen vid Sheffields universitet, Storbritannien. Castán Brotos forskning handlar i generella termer om styrningen av global miljöförändring i urbana områden (Sheffields universitet 2022).

Interna drivkrafter och kapaciteter

Denna första del berör gemenskapers interna drivkrafter för att delta i en stadsomvandlingsprocess och vilka kapaciteter som varit betydelsefulla. Som bakgrund bidrar teori-kapitlets stycken om omställningsperspektivet, aktörs-översikten och delningspraktiker till denna första del. Som analytiskt redskap används Castán Brotos et al. (2019) indikatorer 1-3. Stycket inleds med en beskrivning av gemenskapers interna resurser och drivkrafter, generellt i Sverige jämfört med Tyskland, för att avslutas med ett mer analytiskt specifikt perspektiv på de inblandade delnings- och bygggemenskapernas drivkrafter och resurser i Sege Park.

Kontextuell utvecklingsprocess

Den andra delen berör delnings- och bygggemenskapers specifika roller i stadsomvandlingsprocessen i Sege park i jämförelse Hamburg. För att urskilja vad som är fallspecifika förutsättningar och vad som är mer strukturella orsaker i bostads- och stadsutvecklingssektorn används Castán Brotos et al. (2019) samtliga tio TC-indikatorer i denna del.

1. FORMER FÖR ÖMSESIDIGT UTBYTE OCH MÄNNISKORS MÖJLIGHETER ATT GÖRA SIN RÖST HÖRD

C1: EN MÅNGFALD AV INKLUDERANDE INTERAKTIVA STYRNINGSFORMER

C1.1 Deltagande/ inkludering	Medborgare eller civilsamhällesorganisationer deltar direkt i planering eller beslutsfattande processer
C1.2 Olika modeller för nätverksstyrning	Olika och varierande aktörer arbetar tillsammans och bygger upp kopplingar mellan sektorer på olika sätt
C1.3 Hållbara förmedlingsorganisationer	En överbryggande position mellan aktörer i ett projekt

C2: TRANSFORMATIVT LEDARSKAP Ledarskap som agerar som drivkraft för samarbete i ett initiativ

C3: FRISTÅENDE GEMENSKAPSDRIVNA PRAKTIKER STÄRKTA AV ÅTGÄRDER FÖR ATT ÖKA MÄNNISKORS MAKT ÖVER SIN EGEN SITUATION.

C3.1 Sociala behov	Analys eller belysande av sociala behov
C3.2 Oberoende gemenskaper	Olika typer av färdighetsstärkande åtgärder för gemenskaper integreras i projektets utformande

2. UTVECKLINGSPROCESSER

C4: SYSTEMMEDVETENHET

C4.1 Grundläggande analys och systemmedvetenhet	Agendor som skall bemöta hållbarhetsutmaningar efter djupgående analys av urbana system
C4.2 Identifiering av stigberoenden	Uttrycklingen bemöta systemhinder för förändring

C5: HÅLLBARHETSVISIONER

C5.1 Samskapande av kunskap	Involvering av en mångfald varierade aktörer i kunskapsutvecklingsprocesser
C5.2 Gemensam förändringsvision	En delad konkret framtidsvision som verktyg för att motivera samarbeten och främja åtagande
C5.3 Alternativa förändringsvisioner	Jämförbara scenarier som utvärderar ömsesidigt skapande av sociala-, ekologiska-, ekonomiska- och tekniska dimensioner

C6: GEMENSKAPSBASERADE EXPERIMENT MED OMVANDLANDE LÖSNINGAR

Fördjupat användande av experiment och ideer som utmanar rådande normer i dominerande paradig, teknologier och sociala praktiker

3. RELATIONELLA DIMENSIONER

C7: INNOVATIONSIMPLEMENTERING OCH -SAMMANKOPPLING

C7.1 Resurser för kapacitetsutveckling	Projektaktörer som delar resurser för kapacitetsutveckling utanför projektet för att sprida resultat
C7.2 Uppskalning av transformativa handlingar	Försök att generalisera projekts förfarande och resultat bortom dess ursprungliga kontext
C7.3 Regel- och praxisförändringar	Nya regler och praxis etablerades som ett resultat av projektet

C8: REFLEXIVITET OCH SOCIALT LÄRANDE

Aktörer reflekterar över lärande och kapacitetsbyggande processer.

C9: AKTÖRSÖVERSKRIDANDE ARBETE

Projektaktiviteter som bidrar till kapacitetsutveckling tvärs över mänskliga aktörs-nivåer.

C10: FÖRVALTNINGSÖVERGRIPANDE OCH SKALÖVERSKRIDANDE ARBETE

Projektaktiviteter som bidrar till att bygga kapacitet tvärs över geografiska, politiska och administrativa nivåer

Maktrelationer

Den tredje delen berör hur de inblandade delnings- och byggemskapernas drivkrafter och kapaciteter bemötts av övriga aktörer i stadsomvandlingsprocessen i Sege park, i relation till maktstrukturer för transformativ utveckling. Detta analyseras utifrån Castán Brotos et al. (2019) indikatorer 7–10 samt Avelinos (2017) perspektiv på transformatoriska maktstrukturer i de tre begreppen förstärkande makt, innovativ makt och transformativ makt.

Analysens uppdelning och rubriker

Olika aspekter av perspektiv på omställning återfinns i studerad litteratur som en uppdelning i tre stycken i både Wolframs (2016) och Morais Mouratos och Bussler (2019) studier. Wolframs (2016) studie är mer generell och utgår från en bred litteraturöversikt som belyser omställning av större urbana distrikt i mycket tidiga skede. TC-komponenterna där delas upp i

1. Former för ömsesidigt utbyte och människors möjligheter att göra sin röst hörd
2. Utvecklingsprocesser
3. Relationella dimensioner

Denna uppdelning har vidareförts i Castán Brotos et al. (2019) indikatorer. Morais Mourato & Bussler (2019) fokuserar tydligare på gemenskapers handlingskapacitet för samhällsförändring. Där delas analysen upp

1. Substans (mål)
2. Processer (underliggande mellanaktörsrelationer/metoder)
3. Utfall

Detta arbetes fokusområde, Sege Parks stadsomvandlingsprocess, har undersökts när ca ett år återstår till inflyttning efter en flerårig planeringsperiod. Eftersom Castán Brotos et al. (2019) indikatorer här används i ett något senare utvecklingsskede än vad dess teoretiska bas vilar på, kan viss diskrepans förekomma mellan teorin bakom indikatorerna och hur de här används. Detta har gjort att Avelinos (2017) teorier kompletterar analysen samt att egna rubriker har använts till de tre analysdelarna i detta arbete, fritt baserade på Wolfram (2016) och Morais Mourato & Bussler (2019), se forskningsdesignen, figur 8.

5. RESULTAT & ANALYS

Denna del innehåller en integrerad beskrivning av arbetets resultat och analys. För att fördjupa förståelsen av de lyckade gemenskapsdrivna exemplen som nämnts blir det intressant att studera en konventionell stadsomvandlingsprocess där både delnings- och byggemenskaper ingår och vilka faktorer som avgjort hur de spelat de roller de tagit i denna omvandling. Teori-delarna omställningsperspektivet, aktörsöversikten och delningspraktiker lägger basen till att förstå vad som driver olika aktörer i en stadsutvecklingsprocess. För att bättre förstå vad som möjliggör och begränsar vissa aktörers medverkan i stadsutvecklingen, belyser den första delen i analytiskt ramverk vilka kapaciteter som gemenskapsdrivna initiativ stärks av, först generellt och sedan mer specifikt i Sege Park. För att bättre förstå vad i en utvecklingsprocess som är fallspecifika förutsättningar och vad som är mer strukturella orsaker i bostads- och stadsutvecklingssektorn i olika kontexter, jämförs stadsutvecklingsprocessen i Sege park med Hamburg i den andra delen, kontextuell process. För att förstå hur involverade aktörer gynnas eller missgynnas av rådande samhällsstruktur belyses aktörernas relationer ur ett maktperspektiv i den tredje delen.

5.1 Interna drivkrafter och kapaciteter

Tvärsöver den Bohuslänska Bottnafjorden från kustsamhället Bovallstrand ligger konstskolan Gerlesborg. Den starka gemenskap som under lång tid vuxit upp runt om denna konstskola kom väl till pass när den lokala ICA-butiken slog igen för 20 år sedan. ”De började drömma om att göra en egen affär – som bygger på tillit.” (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022). Inköpsföreningen, med idag nära 300 medlemmar, är en framgångssaga helt utan personal. Föreningen bygger på ärlighet och transparens mellan medlemmarna. Ursprunget för alla inköp skall var så lokala som möjligt och så mycket ekologiskt som möjligt eftersträvas. Vid inköp antecknas varor och belopp och pengar dras en gång i månaden från medlemmens föreningskonto. Det enda villkoret är att föreningsmedlemmarna kan ställa upp på att arbeta två timmar i månaden (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022).

Bild 7: En vägkorsning i Gerlesborg, Foto: Paula Oksanen

Interna drivkrafter

I denna lilla historia här innan sätter intervjupersonen fingret på vad många forskare menar är avgörande när en omställning ska ske (Göpel 2016), där den ena orsaken är grundad i behov som blir så stora att något bara måste göras och det inte längre går att fortsätta som alltid tidigare. Detta blir uppenbart i kriser, konflikter och bråk, exempelvis som när matbutiken lägger ner (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022). Den andra orsaken som uttrycks av Göpel (2016) är att det finns en social sammanhållning baserat på tillit att falla tillbaka på. En handlare som drar sig tillbaka och öppnar upp ett tomrum gav i Gerlesborg möjlighet till att den gemensamma tillit som fanns i bygden kunde tillämpas för ett gemensamt behov. Maja Göpel är professor i politisk ekonomi vid Leuphana universitetet i Lüneburg, Tyskland, rådgivare och expert i hållbarhetspolitik och omställningsforskning. Göpel har disputerat i politisk ekonomi vid universitetet i Kassel och har idag ett forskningsintresse mot nya välfärdsmodell med fokus på paradigmskiften (World Future Council 2022).

För att möjliggöra en fördjupad förståelse beskrivs här nedan drivkrafter och motivationer för engagemang i delnings- och bygggemenskaper som dels uppkommit under samtalen med intervjuade personer, dels från litteratur.

Exempel på drivkrafter

Genom att intervjua olika aktörer som sysslar med delnings- och bygggemenskaper, bland andra: forskare, eldsjälar, konceptutvecklare, aktivister och affärsutvecklare, har exempel framkommit på en mångfald av motiv till att engagera sig. I dessa intervjuer, såväl som i litteraturen, framkommer att delning som begrepp kan betyda väldigt olika saker, bland annat baserat på vilken aktör som uttrycker sig. I denna studies teori-del beskrivs motivationen för delning som uppdelad mellan externt motiverad *transaktionell delning* som ofta drivs som en kommersiell verksamhet och internt motiverad *transformativ delning* som ofta drivs för att stärka de involverade (McLaren & Agyeman 2015). Denna uppdelning åskådliggörs tydligt i genomförda intervjuer. Gemenskapsdrivna delningsgemenskaper fokuserar ofta på fördelarna med att möjliggöra ökade förmågor för svaga grupper. Exempel på detta kan vara unga och äldre som själva kan bli bättre på att snickra och bygga sig ett boende som bättre passar deras behov, som uttrycks av Intervjuperson 4 (personlig kommunikation, 17 mars 2022), en initiativtagare till en verkstad för självbyggeri på Tjörn. Andra exempel uttrycks bland annat av en eldsjäl inom tredje sektorn, Intervjuperson 3 (personlig kommunikation, 22 mars 2022) som brinner för att göra det möjligt för människor att byta uttjänta babykläder i en lokal butik i Malmö. Ytterligare ett exempel nämns av eldsjäl Intervjuperson 13 (personlig kommunikation, 6 april 2022) som tror på människors intresse för att återbruka och renovera och driver därför en verkstad för att renovera cyklar och möbler till försäljning samt andra insatser för att öka bruksvärdet på eftersatta varor och samtidigt stärka människors förmåga och handlingsutrymme. En av intervjupersoner som brinner för delning uttryckte detta som att *"delning måste baseras på initiativ som kommer underifrån"* (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022).

Delning, i olika grader av kommersialisering, är idag en trend som intresserar fler och fler privata företag inom olika sektorer (McLaren & Agyeman 2015). Intervjuperson 2 (personlig kommunikation, 22 mars 2022) som driver en återbruksbutik anser att vi lever i en brytningstid där även stora privata fastighetsbolag inser att nya vägar behöver prövas och där delning kan vara en av flera möjligheter. En del privata byggherrar är positiva till delningsinitiativ, exempelvis delningsbilar. En privat fastighetsutvecklare (Intervjuperson 22, sekundärkälla, 26 mars 2022), menar att i och med att minskad tillgång till bil (jämfört med eget ägande) leder bildelning till minskat bilkörande, minskade trafikutsläpp och minskad klimatpåverkan. Andra privata byggherrar ser delningsbilar som något positivt, eftersom de inte behöver bygga lika många parkeringsplatser och därmed kan minska byggkostnaden (Intervjuperson 21, personlig kommunikation, 16 mars 2022). Andra privata fastighetsaktörer uttrycker fördelarna med delning, exempelvis som att det möjliggör för fler att använda samma lokaler (Intervjuperson 10, personlig kommunikation, 5 april 2022), få fler arbetslösa i arbete (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022), samt att det leder till mer utbyte mellan människor och mer liv i kvarteren (Intervjuperson 22, sekundärkälla, 26 mars 2022). Detta bidrar till ökad boendekvalitet, vilket enligt flera privata fastighetsutvecklare (Intervjuperson 10, personlig kommunikation, 5 april 2022; Intervjuperson 22, sekundärkälla, 26 mars 2022) även ökar fastigheternas värde vilket i förlängningen också potentiellt ger högre vinster. I vissa fall framkommer att delning också används som ett verktyg för att bidra till en bild av ett hållbart område, där delning då fungerar som ett legitimerande argument trots att merparten av bostäder och företag i en stadsdel drivs kommersiellt, exempelvis som det kommande kvarteret *Embassy of Sharing*, som är under uppbyggnad i Hyllie, Malmö (Intervjuperson 10, personlig kommunikation, 5 april 2022).

För att fördjupa förståelsen av vad som driver människor att engagera sig för bygggemenskaper, redovisas här ett antal utsagor från genomförda intervjuer. En intervjuperson som är väl insatt i den svenska bygggemenskapsrörelsen menar att det går att kategorisera sex olika typiska grupper som initiativtagare baserade på deras drivkrafter till bygggemenskaper:

1. *"Kollektivhusgänget", de som vill bo tillsammans*
2. *Eko-by-gänget, de som har en aktivistisk hållning till ekologisk omställning,*
3. *Äldre, som vill ha ett nytt stort socialt sammanhang för den tredje livsfasen*
4. *De med gemensamma intressen eller ursprung, exempelvis en etnisk grupp,*
5. *Arkitekturintresserade som vill skapa något unikt för sig själva, typ Urbana Villor i Malmö.*
6. *De som väljer bygggemenskaper för att det är billigare, som är vanligt i Tyskland"*
(Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022).

8

I de intervjuer som genomförts i denna studie har inte alla dessa kategorier återfunnits, men här kommer några exempel. Olika personer som drivit byggemskaper pekar på att deras motivation tar utgångspunkt i att skapa sådant som marknaden inte erbjuder, exempelvis ett boende för äldre kvinnor i den tredje livsåldern, ofta på landsbygd där trycket på att bygga inte är så stort, som i Hogslätts vänboende i Gerlesborg (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022). Viljan att möjliggöra ett resurssnålare boende, där ytorna är mindre för varje hushåll och de gemensamma är större, samt möjligheten att vara mer social, kan också vara en stark motivation, som exempelvis i Röda Oasen i Malmö (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022). Möjligheten att utforma en resurssnål bostad, byggd på miljövänliga material, nära naturen och med pendlingsläge där delning är centralt, var exempelvis huvudmotivationen bakom byggemskaperen Understenshöjden i Stockholmstrakten (Intervjuperson 6, personlig kommunikation, 25 mars 2022). Viljan till en ökad social inkludering i stadsdelen och ett rikare socialt liv för de boende, var motivationen bakom Wiens första byggemskaper för ca 30 år sedan. Den initierades på en gammal fabriksstomt i en förstad till Wien och fungerar fortfarande. Där åtnjuter de boende gemensam förskola, badhus, kulturhus och café. De integrerar även nyanlända flyktingar och människor med funktionsvariationer i byggemskaperen (Intervjuperson 9, personlig kommunikation, 2 april 2022). Exempel på byggemskaper som frigjort sig från marknadskrafter finns även bortom boendet, exempelvis i fastigheten Kapsylen på Södermalm i Stockholm, där de olika konstnärerna, arkitekterna och musikerna som på 1970-talet huserade där, lyckades köpa loss huset. Nu har de möjlighet att leva ett mindre skuldtyngt liv på grund av sina låga lokalkostnader (Intervjuperson 6, personlig kommunikation, 25 mars 2022).

Interna kapaciteter

För att göra något som inte är självklart i det lokala samhället, eller i en bransch, krävs otroligt mycket energi, vilja, motivation, tid och tålamod, menar flera intervjupersoner från olika kontexter, som initierat och drivit delnings- och byggemskaper (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022; Intervjuperson 9, personlig kommunikation, 2 april 2022; Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022). Utifrån behovet av dessa egenskaper i relation till representativitet och inkluderande deltagande (del 1.1 i analytiskt ramverk) går det att se att en grupp människor utestängs som kanske inte har så mycket fritid, så stort kontaktnät, inte är insatta i normer, regler och system. En forskare, med lång erfarenhet av olika typer av samskapande planering med medborgare, stärker denna uppfattning när hon uttrycker utmaningen i att människor arbetar för mycket för att orka och ha tid att engagera sig. Detta gäller särskilt de som har det sämst ställt, där intervjupersonen menar att det är de som i störst utsträckning skulle behöva delta i underifrån-drivna utvecklingsprocesser, men samtidigt är det de som arbetar mest och är tröttast (Intervjuperson 1, personlig kommunikation, 5 april 2022).

Foto 8: Understenshöjden. Foto: Nils Söderlund

9

Att ha ett demokratiskt sinnelag samt en tillåtande och flexibel attityd till andra människor är också enligt flera intervjupersoner grundläggande för att kunna komma överens och hitta kompromisser, som det går att leva med under lång tid (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022; Intervjuperson 7, personlig kommunikation, 22 mars 2022). Förutom tid, engagemang och flexibilitet krävs en viss insats av ekonomiskt kapital, inte av alla men åtminstone av några i en grupp som driver ett initiativ, exempelvis en byggemenskap, menar en erfaren rådgivare åt byggemaskaper (Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). Finansieringen är en utmaning som flera intervjupersoner påpekar, där några röster höjs för att det i Sverige finns för få kreditgivningsinstitut för gemenskapsdriven utveckling (Intervjuperson 7, personlig kommunikation, 22 mars 2022). Andra menar att det genom alternativa upplägg är möjligt för initiativtagare att sprida ut kostnader över tid, exempelvis genom kortare byggnationsetapper än konventionellt, samt att låna av alternativa finansiärer (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022; Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). En sådan alternativ finansiär är Ekobanken, som är en medlemsägd mindre bank som lånar ut pengar ”till verksamheter som skapar ett socialt, miljömässigt eller kulturellt mervärde...” (Ekobanken 2022), däribland byggemaskaper (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022). Andra alternativa finansieringsformer är att låna pengar av lokala sparbanker, med Boverkets byggkreditiv som säkerhet, (om upp till 95% för kooperativa hyresrätter), samt i ett enskilt fall med kommunen som borgenär (Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019; Boverket 2021; Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022).

Interna kapaciteter i relation till delningsverksamhetens omfång

Både utifrån det som framkommit i genomförda intervjuer för denna studie och i andra studier av delningsverksamheter, exempelvis Hagbert och Malm-

Foto 9: Hogslätts vänboende, Foto: Per Pixel

10

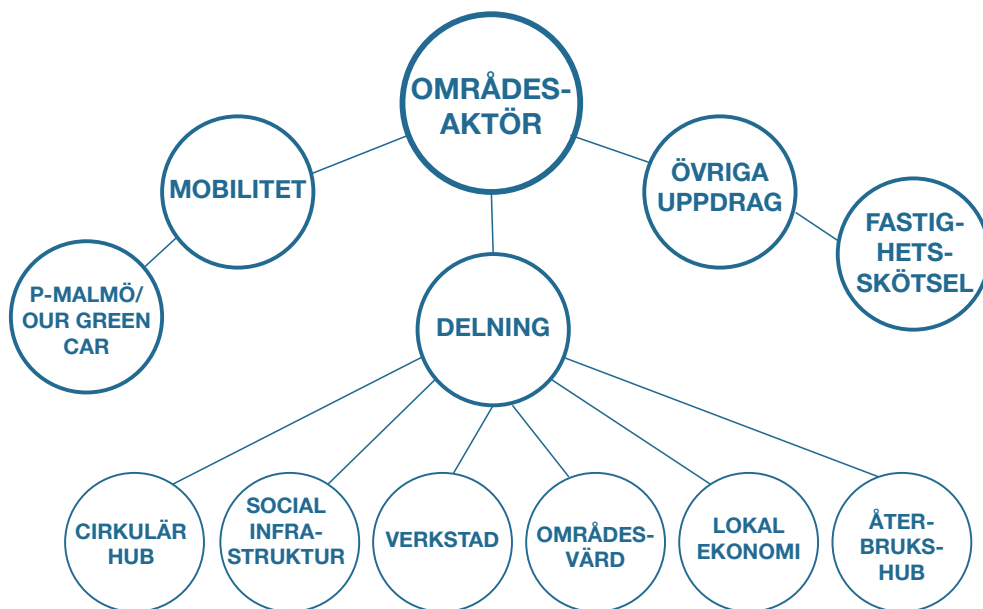
qvist (2019) samt Morais Mourato och Bussler (2019), går det att uppfatta en relation mellan gemenskapers ökade kapacitet och ökad komplexitet i de verksamheter de är engagerade i. Mindre verksamheter som sysslar med en eller några få aktiviteter, med bara en eller kanske några få drivande personer har ofta visat sig vara en språngbräda till en breddad verksamhet som sysslar med fler aktiviteter (McLaren & Agyeman 2015; Hagbert & Malmqvist 2019; Intervjuperson 15, sekundärkälla, 16 mars 2022). Exempelvis visade sig en delningsgemenskap för uttjänata babykläder vara första steget till en klädbytarverksamhet, en dansskola och en fortbildningslokal (Intervjuperson 3, personlig kommunikation, 22 mars 2022). Nästa steg skulle kunna vara att engagera fler och utöka verksamheten, möjligen till fossilfri energiproduktion för att slutligen eventuellt tillsammans bygga sig en gemensam verksamhetslokal eller ett hus att bo i (Hagbert 2019; Morais Mourato & Bussler 2019; Intervjuperson 15, sekundärkälla, 16 mars 2022).

Små gemenskapsdrivna verksamheter är i många fall stärkta av åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation, sammanföra människor utifrån värderingar och verka på ett nätverksbaserat sätt i den tredje sektorn (del 1.2 i analytiskt ramverk). De utmanas ofta från vidare utveckling för att de får svårt att ta del av ekonomiska medel av konventionella bidragsgivare (Avelino & Wittmayer 2016). Exempelvis uttryckte en intervjuperson som driver flera idébaserade verksamheter svårigheten i att få offentliga regionala stöd, för att de inte "passar in" i rådande strukturer (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022). Detta gäller exempelvis organisationer som arbetar med åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation, där en blandning av organiseringstyper är vanliga inom samma rörelse, men detta ses med skepsis av offentligt styrda bidragsgivare (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022).

Interna drivkrafter i Sege park.

Upprinnelsen till medverkan av en byggemenskap i Sege park startade redan 2012 då tjänstepersoner inom kommunen intresserat diskuterade självbyggeri och byggemenskaper. Dessa personer började då undersöka och ta kontakt med "aktörer som ville ta sig an och driva det för egen räkning, för att kunna bo och göra tillsammans." (Intervjuperson 19, personlig kommunikation, 28 april 2021), vilket kan ses som ett uttryck för ökad medborgarinkludering i stadsomvandlingsprocessen (del 1.1 i analytiskt ramverk). Byggemenskapen Röda Oasen startades ursprungligen i Mamlö för elva år sedan av åtta vänner med siktet inställt på Palmgatan, därav namnet. De ville bo ihop, på mindre privat- och mer gemensam boendeyta och leva på ett mer hållbart sätt där de kunde "dela med sig av sina privilegier", som en av initiativtagarna uttrycker det (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022). Efter att ha försökt få markanvisning, men flera gånger blivit överbudade, tipsade en kontakt på kommunen dem om Sege park, som Röda Oasens initiativtagare kände var "sista chansen om det skulle bli något" (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022).

Bild 10: Klädbytarbutik i Malmö, eget foto

Figur 13: Diagram över den centrala delningsaktörens verksamheter i Sege park. Egen bearbetning och illustration utifrån grafik från Miljöförvaltningen vid Malmö Stad.

Den delningsverksamhet som nu är under uppbyggnad i Sege park drivs av en aktör som kom in genom Röda Osens förtjänst, efter att en kommersiell delningsaktör frånsagt sig projektet, motiverat med bristande lönsamhet. Den nuvarande delningsaktören drivs som ett icke-vinstgivande värderingsbaserat företag för hållbar utveckling av några få eldsjälar som har en bakgrund i samarbeten mellan ideella organisationer och kommunen. Deras motivation för att delta är att bygga upp strukturer och verksamheter för att minska resursflödena och för en ökad lokalisering av ekonomin i området. Enligt en av initiativtagarna, Intervjuperson 13 (personlig kommunikation, 6 april 2022), vill de agera som en agil mellanhand mellan kommunens stuprörsstrukturer där de engagerar människor långt ifrån arbetsmarknaden att underlätta mobilitetstjänster, utföra olika typer av bil-, cykel-, och möbelreparationstjänster, underhåll- och verkstadsarbete samt fastighets- och låneservice, med målet att denna verksamhet skall möjliggöra lägre levnadskostnader i stadsdelen, undvika materialspill, minska transportbehovet och öka återbruket (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022). Dessa motivationer kan ses linjera med *fristående gemenskapsdrivna praktiker stärkta av åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation*, som är del 3 i det analytiska ramverket.

Interna kapaciteter i Sege park.

Byggemenskapen Röda Oasen har enligt en av de initiala initiativtagarna, Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022), fått utstå en lång process för att komma till dagens position, där tålamod och tid har varit de svåraste utmaningarna. Som ett uttryck för det, kan nämnas att det endast är två eldsjälar och deras respektive, alltså hälften av de ursprungliga initiativtagarna, kvar i den drivande gruppen av projektet, menar den andra initiala initiativtagaren (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022). Dessa kvarvarande initiativtagare menar att det har varit väldigt uttömmande att delta i den långa byggherredialogen, vilket spätt på ryktet om hur svårt och besvärligt det är och gjort det än mer motbjudande för liknande värderingsbaserade

aktörer att engagera sig i stadsutvecklingen (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022). Byggemenskapen har arvoderat de två initiativtagarna 25% tjänst vardera för projektledning, att delta i möten och samordning. För deltagarna i själva byggemenskapen har tid till två möten och en arbetshelg varje månad avkrävts, samt en ekonomisk insats om 5% av den totala lägenhetskostnaden i tre steg (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022). En viss samsyn kring hållbarhetsperspektiv har också varit utmanande när nya deltagare skulle engageras efter avhopp, och för att få till en stabil process bjöds de nykomna tre månaders prövotid för att se om detta var något för dem. Detta kan ses som ett uttryck av del 1.1 och 2 i analytiskt ramverk, där initiativtagarna medvetet sänkt tröskeln och bidragit till *ett inkluderande och samtidigt transformativt ledarskap*. Detta förfarande har resulterat i en stabil grupp om 16 vuxna som idag ska husera i 60% av huset, medan resterande 40% skall bli sociala bostäder. Det är ej ännu klargjort hur de sociala bostäderna skall administreras, men troligen kommer de att administrerade via kommunen eller stadsmissionen (Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022; Intervjuperson 15, sekundärkälla, 16 mars 2022)

Den centrala delningsaktören i området har gått in med engagemang, kunskap, kontakter och mycket egen obetald tid i processen kring omvandlingen av Sege park. De drivande är högskoleutbildade och har utifrån sina kunskaper i värderingsbaserat ideellt arbete arbetat utan ersättning i ett och ett halvt år *"för att fungera som pilot för andra områden där idéerna snabbare kan sprida sig"* (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022). Arbetet har under denna tid bestått av mycket tid till möten och dialoger. De tar även en ekonomisk risk när de åtagit sig att driva en bildelningstjänst och en mobilitetshubb för de kommande tio åren, utan att veta om denna ekonomiskt kommer fungera och utan att ha fått betalt för mer än ett år. De tar också själva en risk i att arbeta så mycket ideellt, där en av initiativtagarna själv

Bild 11: Byggemenskapen Röda Oasen i Sege park. Foto: Sofie Persson.

11

51

berättar att de försöker kombinera olika projekt där några ger betalning, för att ha tid till utvecklingsarbete, som i Sege Park (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022). Detta är en relativt privilegierad tillvaro, som i sig baseras på vetskapen att ett mer stabilt liv är möjligt. Detta stora personliga engagemang och tilltro till processen kan ses som en förutsättning för att en hållbar förmedlingsorganisation (del 1.3 i analytiskt ramverk) skall kunna komma fram i dagens stadsutvecklingsparadigm, där den alternativa logik som denna aktör driver kräver stort tålamod och organisatorisk skicklighet för att genomföra.

5.2 Kontextuell process

Tysk-svenska skillnader i bostadsbyggandekontexten

Som tidigare nämnts fanns under 1980–90 talen, bland annat i Tyskland, en stark motrörelse emot de ökande privatiseringarna. Detta tog sig uttryck genom att flera ockupationsrörelser tog över övergivna hus och tomter i städerna. För att medla, mellan dessa ofta radikala rörelser och de ofta relativt konservativa kommunala förvaltningarna, bildades i flera fall, olika medlingsorganisationer, exempelvis organisationen *Stattbau* i Hamburg (Scheller & Thörn 2018). Utifrån medlingsinsatserna av organisationer som denna, växte en insikt att det var möjligt att driva ett alternativ och flera av dessa organisationer lade sedan grunden till att bli förmedlingsorganisationer för olika typer av socialt byggande (Scheller & Thörn 2018). I Tyskland finns idag en uppsjö av olika kollektiv, organisationer och sammanslutningar, som alla har alternativa lösningar på finansiering, samverkan och byggande, utifrån en politisk idé om att inte stödja de marknadsdrivna konventionella byggbolagen (Scheller & Thörn 2018). Ett exempel är *Miethäusersyndikat*, som fungerar som en fond som människor kan spara i för att sedan subventionera hyresbostäder till sig själva och andra behövande till ett rimligt pris (Vey 2016).

12

Som Sophie Nachemson-Ekwall (2021) skriver och även Pernilla Hagbert (2019) nämner, har makten över stadsutvecklingen och bostadsbyggandet i Sverige under de senaste decennierna i ökad grad förskjutits från det offentliga till den privata sektorn. Intervjuperson 6 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) som under hela sitt vuxna liv arbetat med Kooperationer och gemenskaper i olika former menar att detta även har påverkat de rörelser som härstammar ur ett kooperativ, den s.k. *gammalkooperationen*, exempelvis Coop, HSB och Riksbyggen. Dessa drivs idag rent formellt fortfarande som kooperativ, och är ägardrivna, men framstår som vilket annat privat företag som helst (Intervjuperson 6, personlig kommunikation, 25 mars 2022).

Bild 12: Miethäusersyndikat i München, eget foto

Hamburgs bostadspolitik

Hamburg är en stad i likhet med många andra västeuropeiska städer som tidigare präglats av sin industri. Det är en stad där hamnen och en del industrier fortfarande spelar en stor roll, men där även blandad stadsutveckling ersatt en del av de tidigare hamn- och industriområdena, exempelvis i den centrala hamnen, där stadsutvecklingen gått under varumärket HafenCity (Hellweg & Hamm 2014). Den tyska federala förvaltningsstrukturen innebär att delstaterna, på bekostnad av den federala staten, har större makt än i Sverige, vilket möjliggör större självbestämmande i olika delar av Tyskland. Hamburg är sedan Hansa-tiden fortfarande en stadsstat, vidare kallat delstat, vilket gör att kommunledningen där har mandat som en federal regering. En anställd inom kommunen, Intervjuperson 12 (personlig kommunikation, 23 mars 2022), menar att de har ganska stora möjligheter att påverka hur flera politikområden skall fungera utifrån stadens egna behov, exempelvis bostadspolitiken (Hamburgs Stadsportal 2022).

Malmö stadsutvecklingspolitik

Enligt Holgersen och Malm (2015) har Malmö sedan varvskrisen på 1990-talet medvetet valt en väg för utveckling, för att lyfta stadens varumärke och attraktionskraft, bland annat genom att marknadsföra sig som en hållbarhetsförebild. I sina visioner och strategier framstår bilden av en stad med höga ambitioner om en hållbar stadsutveckling och Malmö anser sig som ett internationellt föregångsexempel, särskilt i relation till stadens storlek (Malmö Stad, 2021c; 2020a). Parallellt finns det forskning som visar en annan bild, där den genomförda stadsutvecklingen enligt Holgersen och Malm (2015) inte sätter hållbarhet främst utan snarare styrs av ekomodernistiska ideal med målet att attrahera internationella investerare, marknadsföra sig som en globalt intressant, konkurrenskraftig stad för att nå ökad ekonomisk tillväxt. Avsaknaden av en tydlig social agenda ledde så småning om till den s.k. *Malmökommissionen*, Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö, som påbörjade sitt arbete 2010 (Stigendal & Östergren 2013). Målet med denna kommission var enligt Stigendal och Östergren (2013) att fördjupa kunskapen om de sociala skillnaderna mellan livsvillkoren i olika socio-ekonomiska grupper och mellan olika stadsdelar i Malmö samt föreslå åtgärder. Effekterna av denna sociala ansats har enligt Alwall och Stigendal (2019) dock främst riktats in på det som kallas "problemområden" och då bemötts med områdesspecifika åtgärder. Alwall och Stigendal (2019) menar att endast i mycket liten grad har strategier utarbetats för att förändra fördelningen av mark, eller bostadsbyggandeplaneringen i hela staden på ett socialt transformativt sätt.

13

Sege Park

Enligt en tjänsteperson vid kommunen, Intervjuperson 17 (personlig kommunikation, 24 mars 2022) utgick grundbehovet bakom utvecklingen av Sege park från att fler bostäder behöver byggas för att bemöta Malmöns växande befolkning. Området bebyggdes ursprungligen på 1930-talet som sjukhusområde, men har stått utan någon permanent brukare i många år och mest använts till olika temporära funktioner, såsom exempelvis flyktingboende. Byggnaderna ansågs också vara alltför slitna för en långsiktig permanent användning vilket innebar att en renovering krävdes (Intervjuperson 20, personlig kommunikation, 2 mars 2022). I enlighet med planprogrammet som godkändes 2015 ska en ny stadsdel växa fram bestående av existerande och kompletterande bebyggelse genom förtätning och området ska utvecklas till ett förebildsområde för hållbart stadsbyggande (Malmö Stad 2015).

Social agenda – blandade budskap, Sege parks social ansats

I relation till *medvetenhet om systemet*, som i detta fall är bostadssektorn, (del 4 i analytiskt ramverk) beskrivs här utvecklingen av den sociala ansatsen i stadsutvecklingsprocessen för Sege Park. Denna utvecklingsprocess har varit lång, där den i en första omgång havererade för att de olika kommunala förvaltningarna inom Malmö stad inte kunde komma överens om gemensamma ambitioner för den framtida stadsdelsutvecklingen. En väl insatt tjänsteperson Intervjuperson 17 (personlig kommunikation, 24 mars 2022) beskriver att ett andra försök att enas kring ett gemensamt förslag därför inleddes av en intern diskussion mellan förvaltningarna för att fastställa områdets utvecklingsmål. Inför denna diskussion gjordes enligt samma tjänsteperson, Intervjuperson 17 (personlig kommunikation, 24 mars 2022) analyser av områdets socio-ekonomiska situation. Där framkom det att stadsdelen Kirseberg, som Sege Park är en del av, på många sätt motsvarade ett genomsnittligt Malmö, i relation till befolkningssammansättning, inkomst, upplåtelseformer, bostadsstorlekar- och former. Denna representativitet som stadsdelen innehade innebar att

Bild 13: Sege Park i Malmö, eget foto.

de kommunala tjänstepersonerna inte såg något behov av att ställa särskilda sociala krav på stadsutvecklingsmålen för Sege Park (Intervjuperson 17, personlig kommunikation, 24 mars 2022). Detta går att sätta i sammanhang med vad som går att uppfatta som svag systemmedvetenhet i relation till systemets påverkan på utfallet (del 4 i analytiskt ramverk), som möjligtvis är politiskt motiverad. Markanvisningsförfarandet gick till så att marken såldes till ett fast pris, där de budande byggaktörerna fick konkurrera med sina hållbarhetsambitioner, utan att några särskilda sociala krav ställdes (Intervjuperson 17, personlig kommunikation, 24 mars 2022). Det som skilde detta förfarande jämfört med ett konventionellt område, var att ett större antal, samt en större variation av byggaktörer valdes, 11 stycken (Intervjuperson 17, personlig kommunikation, 24 mars 2022). En ungefärlig jämn fördelning av bostäder som hyresrätter och bostadsrätter eftersträvades, med några få äganderätter i form av radhus samt en byggemenskap, Röda Oasen, med förhoppningen att detta skulle ge en större social blandning (Intervjuperson 17, personlig kommunikation, 24 mars 2022).

Slutsatsen att inga särskilda sociala krav behövde ställas i Sege Park går att se ur olika perspektiv. Detta ställningstagande exemplifierar det som Alwall och Stigendal (2019) menar är det konventionella sättet att se på sociala problem. Vilket innebär att åtgärder behöver sättas in bland de människor som själva har svårighet att få en bostad eller ett arbete, exempelvis på grund av att de tillhör en diskriminerad grupp eller är fattiga. Jonas Alwall och Mikael Stigendal har båda doktorerat i sociologi och arbetar idag vid institutionen för urbana studier vid Malmö universitet. Alwall och Stigendal har ett delat intresse för social- och kulturell hållbar stadsutveckling utifrån människors drivkrafter (Malmö universitet 2022; Stigendal 2022). Ett annat sätt att se det, är enligt Alwall och Stigendal (2019), att dessa mindre bemedlade utestängs av ett innanförskap som präglar dagens samhälle, som utesluter de som inte har resurser nog att delta. Ur detta synsätt borde sociala krav ställts till utvecklingen av Sege Park för att inkludera fler och få en bättre social balans i stadsdelen Kirseberg och i Malmö över lag. Av både byggherrar och verk samma arkitekter i mer segregerade städer ses ändå beslutet om att ha ett fast markpris med konkurrens kring hållbarhetsambitioner som positivt, då detta förfarande inte ses som konventionellt i andra svenska storstäder (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022; Intervjuperson 21, personlig kommunikation, 16 mars 2022).

Bostadsplanering i Hamburg

Hamburg är en attraktiv stad med ett stort behov av nya bostäder, där det finns en målsättning om 10 000 nya lägenheter per år fördelade efter en s.k. *drittmix*, (en *tredjedelsblandning*). Enligt en anställd inom kommunen, Intervjuperson 12 (personlig kommunikation, 23 mars 2022) innebär denna blandning att av allt som byggs ska 1/3 vara sociala bostäder, 1/3 hyresbostäder

och 1/3 ägarlägenheter. Idag domineras Hamburg av hyresrätter och ytterligare en målsättning i Hamburgs bostadspolitiska program är att 20% av alla nya bostäder skall byggas som byggemenskaper. Denna inriktning tillkom omkring 2003 då det skedde ett maktskifte från en konservativt till en socialdemokratiskt ledd delstatsregering, där även de Gröna (miljöpartiet) idag ingår. För att genomföra denna sociala stadsbyggnadspolitik finns en särskild delstatsövergripande förvaltning för stadsutveckling, med en underavdelning för bostadsbyggande. På denna avdelning finns en Byggemenskapsbyrå med fem anställda för att underlätta och möjliggöra för fler byggemenskaper (Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022). För att möjliggöra subventionering och finansiering av delstatens bostadspolitiska program har denna stadsutvecklingsförvaltning även en tillknuten bank: Investerings- och bidragsbanken (Investitions- und Förderbank, IFB Hamburg). Denna bank är offentligt styrd på delstatsnivå och agerar utan vinst-intresse (Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022).

Utmaningar för en framflytande transformativ agenda

Som exempel på utmaningarna i ett gemenskapsbaserat experiment med möjlighet till omvandlande lösningar (del 6 i det analytiska ramverket) kan delningsambitionen i Sege park användas. Baserat på ett forskningsanslag från EU och den statliga innovationsmyndigheten Vinnova startades projektet Sharing Cities, vilket enligt en drivande projektledare Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) gjorde att byggherredialogsrepresentanterna och kommunens representanter tillsammans genomförde en rad studieresor, bland annat till Amsterdam och även höll ett antal workshops kring olika aspekter av delning.

Enligt en av initiativtagarna till byggemenskapen Röda Oasen, Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022), visade sig McLarens och Agyemans (2015) tidigare nämnda kontrasterande delningsperspektiv, transaktionell- eller transformatorisk delning, ganska oförenliga i byggherredialogen. Ur intervjuerna med involverade byggaktörer framstår de olika positionerna som, att personer som företräder kommersiellt drivna byggaktörer, exempelvis Intervjuperson 22 (sekundärkälla, 26 mars 2022) som företräder ett större fastighetsbolag, inte ser möjligheten till att en delningsverksamhet skall kunna fungera utan att vara självfinansierande. Företrädare för miljöförvaltningen, och personer med bakgrund i den ideella världen, exempelvis Röda Oasens initiativtagare Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022) ser det däremot som självklart att inte alla delningsaktiviteter kan generera vinst. Kärnan i dessa olika åsikter går att relatera till de olika hållbarhetsansatser som beskrevs i första teori-stycket, där socio-tekniskt och socio-ekologiska

hållbarhetsansatser nämndes. Utifrån intervjuer med de kommersiellt drivna aktörerna, bland annat projektledaren för ett stort byggbolag Intervjuperson 21 (personlig kommunikation, 16 mars 2022), går det att se att de i större utsträckning vilar på ett socio-tekniskt hållbarhetsperspektiv, där hållbarhetsåtgärder för minskad ekologisk påverkan inte tolereras ha någon negativ ekonomisk påverkan. Utifrån intervjuer med den andra sidan, med de kommunala representanterna, exempelvis den kommunal projektledaren Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) och de ideellt drivna aktörerna genom bland andra Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022), går det att se att de snarare vilar på ett socio-ekologiskt hållbarhetsperspektiv som ser delning som ett verktyg för att minska den ekonomiska aktiviteten i området och på det sättet göra det billigare att leva i stadsdelen och bidra till ett mer resurssnålt samhälle.

Trots de motstridiga åsikterna har byggherredialogen efter många diskussioner, enligt en av bygemenskapens Röda Oasens initiativtagare Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022), resulterat i att alla byggherrar i Sege park startat en ekonomisk förening, som tillsammans skall köpa delningstjänster av en värderingsbaserad central delningsaktör. En drivande person från denna delningsaktör Intervjuperson 13 (personlig kommunikation, 6 april 2022) menar att överenskommelser preliminärt har slutits för en rad verksamheter. Exempelvis drift av gemensamt mobilitetshus (parkeringshus) med bilpool- och service, cykelpool- och service. Även olika typer av samarbeten av de inblandade aktörerna har initierats däribland omhändertagande och upprustning av gamla möbler till försäljning och trappstädning som en del av det kommande löpande underhållet av husen etc. (Intervjuperson 13, personlig kommunikation, 6 april 2022). Denna process kan ses i ljuset av gemenskapsbaserade experiment med en del normbrytande lösningar (del 6 i det analytiska ramverket). Utfallet av dialogen har enligt en drivande kommunal projektledare Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) för Malmö miljöförvaltnings del varit en ny typ av aktör, utvecklat i en ny typ av process, där en central icke-vinstgivande aktör skall bidra till att minska resursförbrukningen. Detta ska ske genom att balansera mellan ekologiska och sociala ambitioner baserat på de kommersiella byggbolagens fria vilja (Intervjuperson 18, personlig kommunikation, 25 mars 2022). Utifrån skiftande målbilder mellan de kommunala förvaltningarna, där de sociala ambitionerna inte gått så långt som en del hoppats, går det att kritiskt se denna centrala delningsaktör som en legitimitetsskapande åtgärd för att minska de framtida boendes resursförbrukning (Intervjuperson 18, personlig kommunikation, 25 mars 2022). Utifrån Wolframs (2016) perspektiv på transformatorisk förändring går det att betvivla att dessa åtgärder kan nå en större effekt på systemnivå. Detta beror på att en större gemensam vision när det gäller hållbarhetsåtgärder saknas (del 5 i analytiskt ramverk). Samt att det saknas en gemensam förståelse av

bostadssektorn som system (som uttrycks som systemmedvetenhet i del 4 i analytiskt ramverk). Trots att den centrala delningsaktören har en ambition om att vara socialt inkluderande och möjliggöra för fler att ta del av delningstjänsterna som planeras, så finns det en risk att delningen inte bidrar till en ökad social integrering i området, eller att dessa inte kommer mindre bemedlade till del. Strukturen där byggherrarna beställer delningstjänster genom den nybildade ekonomiska föreningen innebär enligt en drivande person från denna delningsaktör Intervjuperson 13 (personlig kommunikation, 6 april 2022) att delningen sker på byggherrarnas initiativ och ställer kommunen utan mandat att påverka vem som får tillgång till delningstjänsterna. Eftersom flera byggtörer, däribland projektledaren för ett stort byggbolag Intervjuperson 21 (personlig kommunikation, 16 mars 2022) menar att de främst ser delningen som en tjänst till sina kunder i området, riskerar de integrerande ambitionerna att sammanföra människor från olika kvarter till delade tjänster att gå om intet. Baserat på de socialt integrerande ambitionerna i bemannandet av delningstjänsterna finns snarare en risk att de sociala skillnaderna förstärks, i linje med transaktionellt delande, där mindre bemedlade människor, som i vissa fall är nyanlända, skall serva de människor som har råd att köpa sig en bostadsrätt i detta förebildsområde för hållbarhet.

Bostaden till överkomligt pris som grund för social inkludering i Hamburg

I kontrast till Sege parks sociala delningsambitioner, har Hamburg i stället fokuserat på subventioner som skall göra att även människor utan kapital skall kunna bo i bostäder av god kvalitet till överkomligt pris. Hamburg har en väldigt ambitiös bostadspolitik där de, enligt en projektledare på delstatsförvaltningen för byggemskaper Intervjuperson 12 (personlig kommunikation, 23 mars 2022), per capita spenderar mest av alla Tysklands delstater på bostadssubventioner. Som tidigare nämnts, så finns det en annorlunda modern historia kring ockupationer, och medlingsorganisationer som har banat väg för olika typer av boende- och byggemskaper. Byggemskaper har blivit en förebildsmodell för en form av bostadsbyggande som anses sprida kvalitativa värden för den urbana miljön, bland annat genom att de som bor där är mycket aktiva i stadslivet och öppensinnade för olika sociala aktiviteter och frågor (Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022). Människor som söker sig till byggemskaper är ofta också väldigt väl rotade i samhället, och ofta aktiva i många föreningar, och högljudda i den lokala politiska debatten, vilket möjliggör ett ökat medborgardeltagande i olika demokratiska stadsutvecklingsprocesser (Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022)

14

Tillgången till finansiering och kunskap avgörande för byggemenskapers framväxt

Enligt en forskare i medskapande stadsutveckling Intervjuperson 7 (personlig kommunikation, 22 mars 2022) har de två orsakerna, den kortare traditionen och den mindre omfattningen av byggemenskaper i Sverige jämfört med Tyskland, bidragit till att processerna för etablerandet av en byggemenskap inte är institutionaliserat på samma sätt i Sverige. För att illustrera detta jämförs här uppbyggandet av byggemenskapan Röda Oasen, jämfört med den kontext av förmedlingsorganisationer och stöd som finns i Hamburg. I jämförelse med utvecklingstiden i Hamburg idag är Röda Oasen elva år långa utvecklingstid otroligt lång (Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022). Röda Oasens utveckling går att jämföra med det pionjärbete som exempelvis Wiens första byggemenskap Sargfabrik gjorde på 1990-talet, som enligt en av initiativtagarna Intervjuperson 9 (personlig kommunikation, 2 april 2022) hade en liknande startsträcka. Trots att Malmö Stad själva inte haft några särskilda rutiner eller någon målsättning för byggemenskaper har Röda Oasen enligt en av dess initiativtagare Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022) alltid bemötts vänligt, respektfullt och hjälpsamt. I Hamburg finns det enligt en projektledare på delstatsförvaltningen för byggemenskaper Intervjuperson 12 (personlig kommunikation, 23 mars 2022) ett otroligt stort intresse för att bygga och bo i en byggemenskap. Detta stöttas av delstatsförvaltningen i den grad att de sedan 2019 har startat en s.k. *kontaktbörse*, en kontaktfunktion där olika människor som vill engagera sig i byggemenskaper kan lära känna varandra, och hitta lämpliga boendekamrater (Byggemenskapsbyrån 2022; Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022). När väl en grupp är formerad kan de registrera sig vid den offentliga Byggemenskapsbyråns hemsida, och mottager då mycket tydlig och lättillgänglig guidande information för processen. De har då även rätt till bidrag från delstaten för sociala bostäder och de kan lägga anbud på en tomt i staden. Enligt en mångårig medarbetare på en av de flera förmedlingsorganisationerna i staden Intervjuperson 11 (personlig kommunikation, 24 mars 2022) kan denna nybildade grupp då kontakta en förmedlingsorganisation. I dessa icke-vinstgivande rådgivningsorganisationer för byggemenskaper ges hjälp

Bild 14: Kontaktbörse i Hamburg, Foto: Bendix Bürgener

med att utarbeta ett förslag på den framtida bostaden utifrån ekologiska-, sociala och finansiella aspekter. Detta förslag används sedan för att konkurrera mot andra intressenter för att få markanvisning till en tomt att bygga på (Intervjuperson 11, personlig kommunikation, 24 mars 2022; Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022). I Sverige finns en nationell intresseorganisation som kan bidra med kontakt till en projektlots, som har en liknande roll som rådgivningsorganisationerna i Hamburg. Enligt personer som varit med om dessa processer, (Intervjuperson 5, personlig kommunikation, 16 mars 2022; Intervjuperson 14, personlig kommunikation, 29 mars 2022), krävs dock ett stort engagemang för att hitta en lämplig person och driva på processen. Enligt en forskare i medskapande stadsutveckling, Intervjuperson 7 (personlig kommunikation, 22 mars 2022), är denna projektlots, gränsgångarfunktion, eller förmedlingsorganisation viktig och i många fall en förutsättning för att en byggemenskap skall utvecklas från en idé bland vänner till att realiseras. Enligt en erfaren lots och byggprojektledare för flera byggemenskaper Intervjuperson 8 (personlig kommunikation, 18 mars 2022), bidrar projektlotsen ofta som en stöttande hand med att få del av bidrag, möjliga alternativa finansieringsformer och byggnationsförfaranden.

Avsaknaden av ett enande politiskt mandat för socio-ekologisk omställning

Vid intervjuerna av tidigare och nuvarande inblandade tjänstepersoner vid Malmö Stad, framstår att de olika kommunala förvaltningarnas målsättningar och förfaranden för Sege Parks utveckling skiljer sig åt. En av projektledarna för Sege Park, Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) menar att utåt sett anser människor att kommunen är en organisation, men innanför murarna fungerar de olika förvaltningarna som olika organisationer med olika rutiner, vanor och praxis. För att samordna frågor kring vatten, avlopp, avfall och hållbarhetsfrågor har kommunen i de senaste större stadsutvecklingsprojekten enligt en erfaren kommunal tjänsteperson Intervjuperson 20 (personlig kommunikation, 2 mars 2022) drivit på för att hålla en byggherredialog mellan de kommunala förvaltningar och alla involverade byggherrar. En tjänsteperson vid Malmö Stads miljöförvaltning menar att dessa dialoger är essentiella som samskapande av kunskap och för att nå en gemensam syn på hållbarhet på ett inkluderande sätt (del 5 i analytiskt ramverk), där denna person uttrycker att ”... *dialog är det enda vi har, [...] då vi inte kan göra så mycket åt de höga bostadskostnaderna, så vill vi försöka sänka levnadskostnaderna*” (Intervjuperson 18, personlig kommunikation, 25 mars 2022). Ur ett perspektiv av transformativt ledarskap (del 2 i analytiskt ramverk) fanns i denna process en person med stort engagemang och vilja till åtagande, men utan uppbackning från en understödjande organisation. Avsaknaden av en tydlig ledning av byggherredialogen, kan ses ur olika perspektiv. Dels drevs processen utan grund i politiska beslut. En erfaren medarbetare inom

kommunen, Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022), berättar att mycket av arbetet baserades på tjänstepersoners personliga engagemang, med ett svag eller ett obefintligt stöd från högre chefsnivåer, där dessutom samtliga personer på chefsnivå i fyra led bytts ut de senaste åren. En annan svag komponent för att verka transformatorisk var bristande samordning (del 7 och 9 i det analytiska ramverket). Varken de kommunala förvaltningarna eller byggherrarna hade någon samordnande person som kunde kanalisera och jämkta samman de olika deltagarnas åsikter. I relation till att de olika kommunala förvaltningarna har haft olika ambitioner i utvecklingsprocessen, har byggherrarna efterfrågat en s.k. "superprojektledare" från kommunens sida. Detta har inte bemötts, eftersom det enligt en tjänsteperson på Miljöförvaltningen inte är praxis (Intervjuperson 18, personlig kommunikation, 25 mars 2022). I relation till förvaltningsövergripande arbete (del 10 i analytiskt ramverk), kan avsaknaden av och oviljan till en sammanhållande kommunal "superprojektledare" illustrera den friktion de olika roller de olika förvaltningarna tar i en stadsutvecklingsprocess. Enligt en driven kommunal projektledare Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) är Malmö Stad uppdelat så att Fastighets- och gatukontoret har makt över mark-upplåtelse vilket ger dem en större tyngd bland byggherrarna än Miljöförvaltningen. Miljöförvaltningen har däremot mer medel för processen, men saknar ett reglerat mandat. I markanvisningsavtalet ställde kommunen krav på att byggherrarna skulle anställa en samordnare för hållbarhetsarbetet, inte heller denna samordnande post tillsattes. Enligt en byggherrerepresentant, som kan sägas representera ett transformativt delande, Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022), kunde denna position varit positiv, men tjänsten var för dåligt beskriven av kommunen, där de skrivit att de behövde en person som kunde ordna och balansera olika typer av hållbarhetscertifieringar, medan det som snarare behövdes var en processledare. Enligt en annan byggherrerepresentant, som kan sägas representera ett transaktionellt delande, så fanns det ingen grund till att anställa någon för detta ändamål.

"Den personen hade ju kunnat hålla ihop, men hållit ihop vad liksom? [...] ...det hade varit en väldigt stor kostnad som inte egentligen hade gett så mycket. [...]...det klart att om kommunen hade kunnat ta en sån roll och ta en sån kostnad så hade det ju säkert varit bra."
(Intervjuperson 22, sekundärkälla, 26 mars 2022).

Kommunens svaga mandat för en socio-ekologisk omställning i det valda förfarandet för markanvisning, kan illustreras i avsaknaden av denna hållbarhetssamordningstjänst, som var ett krav från kommunen sida. När detta inte uppfylldes har inte kommunen haft några verktyg till sanktionering. Det enda som sker är, enligt en erfaren kommunal tjänsteperson (Intervjuperson 17,

personlig kommunikation, 24 mars 2022), att byggaktörernas får försämrat renommé internt inom miljöförvaltningen och fastighets- och gatukontoret, som blir aktuellt vid nästa stadsutvecklingsprojekt i relation till vilka byggaktörer som då blir aktuella för markanvisning.

Bostadspolitiken i Hamburg baseras på politiskt stöd

Baserat på tradition och framgång i det politiserade bostadsprogram som finns i Hamburg, är det enligt en tjänsteperson på delstatsförvaltningen för stadsutveckling, Intervjuperson 12 (personlig kommunikation, 23 mars 2022), uppbackat av samtliga partier i delstatsparlamentet. Detta borgar för en kontinuitet och stabilitet som ytterligare förstärker paradigmet. Utifrån ett inkluderande perspektiv, går det att se att även byggemaskaper bidrar till att sänka tröskeln för bostäder för mindre bemedlade, där exempelvis en mycket erfaren rådgivare, vid en av de fyra förmedlingsorganisationerna i staden, menar att 80-90% av alla de projekt de understödjer är sociala bostäder som byggemaskaper (Intervjuperson 11, personlig kommunikation, 24 mars 2022). Över tid har byggemaskapsutvecklingen skiftat från att vara något som främst ungdomar var intresserade av till att också intressera äldre, särskilt äldre kvinnor som önskar sig ett boende i den tredje livsåldern. Även innehållet i ambitionerna har förändrats över tid, där de ekologiska ambitionerna har ökat och blivit allt viktigare (Intervjuperson 11, personlig kommunikation, 24 mars 2022).

5.3 Maktrelationer

Icke-politiserad utveckling stärker de redan strukturerade och kapacitetsstarka aktörerna

Stadsutvecklingsprocessen i Sege park visar hur mer makt och ansvar läggs på byggherrar att själva ta ansvar för främjandet av en resursbesparande livsstil. Detta kan leda till att ett ökat medborgardeltagande genom delnings- och byggemaskaper förhindras. Genom att kommunen säljer marken, förflyttar de både det Avelino (2017) kallar innovativ makt och möjligheten till avkastning från det allmänna till det privata. Att kommunen dessutom väljer en utvecklingsprocess utan något större deltagande av nuvarande boende i omgivande kvarter men med ett tydligt fokus på dialog och en utvecklingsprocess med byggherrarna, kan ses som ett handlande av det Avelino (2017) kallar transformativ makt. Möjligheten att uttrycka sin åsikt ges inte de boende, i stället ges byggherrarna större makt. Detta ger byggherrarna förstärkande makt att nå än större framgång och lyckas än bättre i nästa projekt (Avelino 2017).

Val av åtgärder för ökad hållbarhet i Sege park skulle diskuteras fram i byggherredialogen i linje med tidigare nämnda *Austerity urbanism*, (Peck 2012), utan tydlig ledning vare sig från staden, eller internt (Hagbert et al. 2020). En av initiativtagarna för byggemenskapen Röda Oasen, Intervjuperson 15 (sekundärkälla, 16 mars 2022) menar, att tillämpa denna målsökande process i ett så friktionsfyllt spänningsfält borgar för att de som redan har en tydlig struktur och en genomtänkt ambition får ett övertag vilket i sig minskar möjligheten för de redan kapacitetssvagare underifrån-drivna aktörerna i delnings- och byggemaskaper. Flera forskare, bland annat Bradley (2009a) och Hagbert et al. (2020a) instämmer i detta och menar att det icke politiserade förhållningssätt som dominerar i stadsutvecklingssektorn i Sverige idag, minskar möjligheten för alternativa aktörer att lyfta sociala och ekologiska agendor på bekostnad av minskad vinst för dominerande byggaktörer. En erfaren forskare och aktivist för byggemaskaper Intervjuperson 7 (personlig kommunikation, 22 mars 2022), menar att i många kommuner ifrågasätts inte dagens rådande vinstmaximerande stadsbyggnadspadigm. Detta gör det oerhört svårt för alternativa aktörer, exempelvis byggemaskaper, att få gehör för sina behov av stöd, eftersom ett något okonventionellt planförfarande behövs (Intervjuperson 7, personlig kommunikation, 22 mars 2022). Skillnaden blir väldigt tydlig när uttryck som "*vi måste respektera byggherrarnas tid*" (Intervjuperson 18, personlig kommunikation, 25 mars 2022) uttalas av kommunala tjänstepersoner i Sege Park, och där maktfördelningen mellan behov och kostnadsansvar skall diskuteras på tjänstepersons- och byggaktörsrepresentantnivå, medan det i exempelvis i Hamburg är något som diskuteras öppet och beslutas om i delstatsparlamentet (Intervjuperson 12, personlig kommunikation, 23 mars 2022).

Tillgången till mark är avgörande

Både flera forskare, däribland Droste (2015), Scheller och Thörn (2018) och intervjupersoner som drivit byggemaskaper Intervjuperson 6 (personlig kommunikation, 25 mars 2022) och Intervjuperson 8 (personlig kommunikation, 18 mars 2022), menar att delnings- och byggemaskaper påverkas starkt av hur kommuner agerar i förhållande till upphandlingsförfarande med kvalitativa krav samt hur kommuners markanvisning och planeringsförfarande sker. En intervjuperson som är väl insatt i byggemaskapers förutsättningar menar att framgångskriterierna för byggemaskaper i Sverige är helt beroende av hur svårt kommunerna gör det för dessa alternativa aktörer (Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). Denna intervjuperson menar vidare att kommunernas understödjande av byggemaskaper i grunden är en politisk fråga. Exempelvis visades detta tydligt i Göteborg, som innan det kommunala valet 2018, var socialdemokratiskt ledd, där en pådrivande tjänsteperson, med ansvar för markanvisning, med politikernas stöd i ryggen arbetade för att 5% av alla nybyggda bostäder skulle vara byggemaskaper.

När makten i kommunen övergick till den borgerliga sidan slopades denna idé helt (Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). En annan dimension av villighet till alternativa aktörer baseras på intresset för externa aktörer till utveckling där det går att se en tydlig skillnad mellan mindre och större kommuner generellt. Två intervjuperson som både är verksamma en bit bort från en storstad; Intervjuperson 4 (personlig kommunikation, 17 mars 2022) och Intervjuperson 7 (personlig kommunikation, 22 mars 2022) menar att landsbygdskommuner med minskande befolkning och mindre exploateringsstryck från kommersiella byggbolag ofta blir glada när en byggemenskap önskar skapa helårsboende som gynnar kommunens ekonomi. Enligt en erfaren rådgivare åt flera byggemenskaper Intervjuperson 8 (personlig kommunikation, 18 mars 2022) finns andra exempel som inte är lika beroende av politisk färg men mer av lyckade förebildsexempel, intresserade politiker och tjänstepersoner, i kommunerna Tanum, Linköping och Uppsala. Exempelvis har Uppsala nu en engagerad ordförande i kommunstyrelsen och samtidigt en driven exploateringsstrateg, vilket resulterat i tre byggemenskaper som planeras eller är under uppförande (Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). En av anledningarna till att intresset bland kommunerna är så lågt för att skapa förutsättningar för byggemenskaper, motiveras av flera intervjupersoner, som att få höga tjänstepersoner har insett värdet av icke-vinstdrivna utvecklingsaktörer för en mer socialt balanserad utveckling (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022; Intervjuperson 6, personlig kommunikation, 25 mars 2022). En intervjuperson anser att försöka närma sig politiker som jobbar med stadsbyggnadsfrågor är svårt för att "de är osäkra, och största orsaken till det är att det är svårt" (Intervjuperson 6, personlig kommunikation, 25 mars 2022). Även om man vet vad man behöver göra för att lösa själva bostadsproblemen så är de i sig svåra att lösa.

"...det finns så många inkörda regler, och tjänstemannakåren är så jävla stark i Sverige. Så politikerna vågar inte agera. Bäst är när tjänstemän och politiker jobbar tillsammans och respekterar varandra"
(Intervjuperson 6, personlig kommunikation, 25 mars 2022).

Utan ett tydligt politiskt stöd och en villighet på tjänstepersonsnivå, som det exempelvis går att se spår av i Malmö med Sege park, förblir många planprocesser och markanvisningsförfaranden som en förstärkande makt av rådande strukturer. Enligt en av initiativtagarna till Röda Oasen Intervjuperson 14 (personlig kommunikation, 29 mars 2022) hindrar detta fler icke-vinstgivande aktörer, som exempelvis byggemenskaper. För att gynna mindre aktörer skulle kommuner kunna planera för att skapa tomter för mindre byggnader, än de som efterfrågas av de storskaliga dominerande byggherrarna. Det som gjordes i Sege Park, där markanvisningen skedde efter fast pris/kvm och konkurrens efter kvalitet ses enligt en erfaren projektledare inom byggbranschen Intervjuperson 8 (personlig kommunikation, 18 mars 2022) som ett föredö-

me för att gynna mindre byggare. Ett steg längre tas exempelvis i Tübingen i södra Tyskland, där en stor jury baserad på parlamentarisk representativitet resonerar sig fram för att anvisa mark utifrån sociala och ekologiska kriterier (Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). När kommunen väl tar betalt för mark, antingen som arrende eller som betalning på ett markköp, underlättas mindre aktörer av att betala så sent som möjligt i processen, eftersom deras förmåga att få lån är begränsad, samt att räntan stiger med lånetiden. Ytterligare en avgörande faktor är tillgången till kunskap som tidigare diskuterats i termer av etablerade förmedlingsorganisationer i jämförelse mellan situation i Sverige och i många fall i Tyskland (Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022).

Delnings- och byggemenskaper som transformativa institutioner

Det som visat sig i processen kring Sege park är förekomsten av verksamheter för transformativt delande, och omställning mot ökad hållbarhet i en kontext där målen inte är politiskt satta. Tjänstepersonerna har en icke-koordinerad öklar hållbarhetsagenda som därför blir väldigt personberoende. Detta gör att enskilda personers engagemang blir väldigt betydelsefullt, exempelvis enskilda tjänstepersoner eller den centrala delningsaktören i Sege Park. Själva basen för delningsverksamheten i stadsdelen är även den skör eftersom alternativa delningsaktörer enligt en kommunal tjänsteperson, Intervjuperson 16 (personlig kommunikation, 21 mars 2022), inte har stöd i någon praxis eller någon del av nuvarande lagstiftning för stadsutveckling. Den transformativa makt som exempelvis den drivande delningsaktören i Sege park åtnjuter baseras endast på den legitimitet denna aktör har hos de inblandade aktörerna. En tjänsteperson som varit eldsjäl i denna process, Intervjuperson 18 (personlig kommunikation, 25 mars 2022), benämner arbetet med en ekonomisk förening och en central delningsaktör, som den nya modellen för samtliga kommande stadsutvecklingsprojekt i Malmö. Denna delningsaktör, har enligt en av initiativtagarna Intervjuperson 13 (personlig kommunikation, 6 april 2022), fått många förfrågningar från olika byggaktörer som vill att de skall delta i deras kommande projekt. Trots denna upplevda framgång går det att ställa sig frågande kring vem som tjänar på en sådan aktörs medverkan. Eftersom den baseras på byggaktörernas vilja att erbjuda tjänster till sina kunder, kommer den troligen i mycket liten mån att sänka resursförbrukningen i stadsdelen, och än mindre sänka den ekonomiska tröskeln för att få tillgång till dessa tjänster. I viss mån kommer möjligen bilägandet att minska, om den bilpool som planeras blir framgångsrik, och möjligen kommer en del material att sparas, och en del konsumtion att minska i området genom ökat utbyte och större tillgänglighet till reparationsmöjligheter. I många fall är det andra faktorer som styr människors konsumtion, där ökad inkomst oftast är den tydligaste faktorn som driver på ett ökat ekologiskt fotavtryck (Hagbert 2019)

6. DISKUSSION & SLUTSATSER

Detta kapitel är en integrerad redovisning av studiens diskussion och slutsatser. Kapitlet inleds med en diskussion av studiens metod, där en bakgrund till upprinnelsen av studien ges samt en diskussion om alternativa teorier och perspektiv som skulle kunnat berika studien ytterligare. Vidare struktureras kapitlet baserat på studiens tre frågeställningar där varje del redogör vad studien kommit fram till och diskuterar alternativa tillvägagångssätt och perspektiv. Slutligen diskuteras möjliga ansatser till framtida forskning.

6.1 Diskussion av metod

Denna studie har undersökt möjligheterna för delnings- och byggemskaper att agera som drivkrafter för en socio-ekologiskt inkluderande och resursbesparande stadsförnyelse. Detta har gjorts genom att undersöka dessa gemenskapers interna drivkrafter och kapaciteter generellt i Sverige och specifikt i stadsutvecklingsprocessen i Sege park i Malmö, i jämförelse med Hamburg. Denna specifika stadsutvecklingsprocess har studerats utifrån indikatorer för transformativ kapacitet, vilket har belyst vilken roll gemenskapers interna drivkrafter och kapaciteter spelat i processen, samt hur dessa har bemötts av andra aktörer utifrån rådande styrkeförhållanden. Inom ramen för detta arbete var det knappt med tid för att hitta, ta kontakt med, skapa relation till och få ett utbyte av existerande delnings- eller byggemskaper som möjligen kunde varit önskvärdt. I stället har de undersökningar som gjorts skett genom intervjuer med människor som är i ett initialt- eller tidigt skede av gemenskapsbildandet, eller de som planerar för att en gemenskap ska komma till stånd.

Studiens upprinnelse

Upprinnelsen till denna studie kom från inspirationen av lyckade exempel på olika byggemskaper, bland annat från Tyskland och Danmark. Projektet *"Bortom BNP-tillväxt: scenarier för ett hållbart stadsbyggande"* av Hagbert et al. (2018) har även bidragit till inspiration eftersom stort fokus där läggs på gemenskapers roll för en framtid innanför Raworths (2012) *Doughnut-ekono-*

mis begränsningar. En nyfikenhet hade väckts i att undersöka om alternativa aktörers medverkan i en stadsutveckling kunde leda till en mer hållbar utveckling. Flera teoretiker har pekat på vinstmaximerandet som en bromskloss för alternativa utvecklingar, skarp kritik mot teknik-optimismen och i stället ett ökat fokus på integrerade socio-ekologiska perspektiv som öppningen till alternativa synsätt. Flera av dessa teorier kan ses som relativt radikala, vilket väckte en nyfikenhet att undersöka vad som sker när sådana idéer tillämpas i en konventionell stadsutvecklingsprocess. Baserat på logiken att olika aktörer i samhällets rumsliga utveckling har en inneboende drivkraft och att omfattningen av deras kapaciteter avgör deras handlingsutrymme, låg fokus initialt i arbetet på att förstå dessa drivkrafter och vilka kapaciteter som var relevanta för att kunna diskutera en hållbar omställning.

Bakgrund till teoretiskt ramverk

Utifrån dessa två förhållningssätt, att drivkrafter för olika kapaciteter är avgörande och att en socio-ekologisk omställningsmodell behövs, påbörjades sökandet efter en teoretisk modell som omfamnade dessa aspekter och som kunde tillämpas. Vid mötet med Wolframs (2016) utarbetade komponenter för transformativ kapacitet vid en socio-ekologisk stadsomställning infann sig en uppfattning att detta är en teori som bara måste prövas. Möjligen skedde dock avsmalnandet av fokus, alltför fort i denna fas av arbetet, och eventuellt bländade Wolframs (2016) gedigna arbete andra alternativa synsätt. Få andra teorier var dock lika sammansatta och strukturerade som Wolframs (2016) var, vilket underlättade tillämpandet av denna teori under arbetets gång.

Möjliga alternativa förhållningssätt

Valet att studera en normbrytande gemenskapsdriven socio-ekologisk hållbarhetsansats gav dock ett väldigt stort avstånd till rådande stadsbyggnadsparadigm. Det relativt ensidiga fokuset på gemenskapers transformatiska kapacitet i olika politiska kontexter framstår i retrospektiv som något närsynt i relation till avståndet mellan det analytiska ramverket och den verklighet det ska tydliggöra. I väldigt liten utsträckning återfanns Wolframs (2016) transformatiska kapaciteter i utvecklingen av Sege park. Samma slutsats kom även Castán Broto et al. (2019) fram till när de undersökte hur vanligt dessa kapaciteter förkom i ett stort antal projekt. I relation till bakgrundsmaterialet framkommer att Wolframs (2016) transformatiska kapaciteter inte är begränsade till någon särskild skala, men ansatsen i litteraturen behandlar snarare utvecklingen på en strategisk nivå, än i en nivå av praktisk tillämpning. I förstudierna till detta arbete, uppkom insikten att det i Sverige saknas en större planering för socio-ekologisk omställning på strategisk nivå, än såsom i exempelvis den Sydkoreanska huvudstaden Seoul, där istället svenska kommuner har en nyckelroll att agera förkämpar för att utarbeta förebildsmodeller (Bradley

2009a; Tunström et al. 2015; Wolfram 2018; Khan et al. 2020). I de genomförda fallstudierna har även politisk kontext och människors attityder visat sig ha en större betydelse för möjligheterna för en gemenskapsdriven utveckling än gemenskapernas interna kapaciteter. Utifrån detta går det att ifrågasätta lämpligheten i att använda ett sådant teoretiskt ramverk med fokus på kapaciteter, utformat för en större omställning på strategisk nivå för att studera en relativt liten stadsdelsutveckling.

Andra teorier, som snarare skulle kunna utgå från de faktiska möjligheterna som fanns i de studerade fallen, skulle kunna inkludera teorier kring medskapandeplanering, exempelvis Mathie och Cunningham (2005) samt Leino och Puumala (2021), mer fokus på socialt kapital och medborgares engagemang i stadens utveckling, exempelvis Foster (2006) och Alexander (2021) och ett perspektiv på underifrån-driven utveckling och deltagande utifrån Arnsteins deltagandestege, exempelvis Bovaird (2007), Brownill och Parker (2010), Hargreaves et al. (2011) samt Seyfang och Haxeltine (2012). Det den valda teorin ändå bidrog till var att den belyste delnings- och bygggemenskaper som ett relativt radikalt studieobjekt, och dominansen av rådande socio-tekniska hållbarhetsansats på ett övertydligt sätt. Fler teorier skulle dock även kunna inkluderats som handlar om varför en socio-teknisk/eko-modernistisk hållbarhetsansats är så dominerande och vad det finns för initiala möjligheter att inom denna ansats öppna upp för förändring, i stället för att försöka påbörja en större samhällsförändring.

Även en jämförelse mellan nuvarande och tidigare gemenskapsdrivna samhällsutvecklingsansatser skulle kunna ha setts som mer lämpligt än planeringen för etablerandet av gemenskapsdrivna verksamheter i en konventionell stadsutvecklingsprocess. Dessa valdes dock ej på grund av att förutsättningarna för styrning av stadsutvecklingen har ändrats så markant, exempelvis sedan 1990-talet. Även den ökade allmänna klimatdebatten ändrar förutsättningarna för hur delnings- och bygggemenskaper kan agera för ökad socio-ekologisk integrering. Förekomsten av planerandet för medverkan av gemenskapsdrivna projekt i konventionell stadsutveckling är relativt ovanlig i Sverige. Möjligheten att studera ett projekt där detta sker, och jämföra dess förutsättningar för att implementera en gemenskapsdriven agenda, lockade som prov på hur radikala dessa idéer är i dagens stadsutvecklingsparadigm. Möjligen blev ansatsen till undersökningen något för bred med en alternativ aktör, och med en alternativ agenda i en okonventionell process. Möjligen skulle även ämnet avgränsats än mer för att skapa en djupare analys som bättre kunde inrymmas inom ramen för examensarbetet med tre månaders effektiv studietid.

Utifrån denna diskussion av metoden kommer här nedan studiens integrerade diskussion och slutsats strukturerad efter de tre frågeställningarna. Dessa besvaras och diskuteras utifrån om teorin understödde besvarandet av frågan och om undersökningarna kunde gjorts annorlunda för att få ett mer varierat svar.

6.2 Gemenskapers påverkan på stadsutvecklingen

I denna del diskuteras den första frågeställningen utifrån vad gemenskapers medverkan i stadsutveckling innebär både ur positiva och negativa perspektiv. Positiva aspekter diskuteras i termer av vad minskade byggkostnader möjliggör och hur ett ökat medborgarengagemang genom gemenskaper påverkar staden. Negativa aspekter diskuteras i termer av att starkare gemenskaper möjliggör för kommuner att dra tillbaka sitt sociala omsorgsansvar samt att gemenskapsdriven utveckling kan användas för att visa upp bilden av en hållbar utveckling även om den är väldigt snedfördelad ur ett socio-ekonomiskt perspektiv. Den första frågeställningen är:

1. Hur gynnas en socio-ekologisk stadsförnyelse av gemenskapsdriven medverkan?

Minskade byggkostnader öppnar upp för inkludering och investeringar i miljövänligt byggande

En positiv effekt som framkommit är att i de fall bygggemenskaper initierats och drivits av samma människor som sedan ska bo där, så har byggnadskostnaden varit lägre än i ett bostadshus utvecklat av en kommersiell byggtör, som då eftersträvat vinst. Studien har påvisat olika möjligheter som den lägre byggnadskostnaden medger. Bland annat möjliggörs utrymme för större investeringar i mer miljövänligt byggande än konventionellt, exempelvis inom byggnadsmaterial och uppvärmning. I andra fall har ett billigare byggande gynnat människor utan så mycket eget kapital att bo i en bygggemenskap, genom direkt involvering i gemenskapen eller genom inbjudan. Exempelvis används därför bygggemenskaper i Hamburg som ett redskap för delstatsförvaltningen att möjliggöra för mindre bemedlade socio-ekonomiska grupper att bo i staden till ett rimligt pris. Detta sker genom prioriterad markanvisning, subventionerade lån, samt subventionerad byggteknisk- och ekonomisk rådgivning.

Ökat medborgardeltagande i stadens demokratiska processer

I Hamburg har den ökade närvaron av byggemskaper visat sig leda till ett ökat medborgardeltagande i samhällsdebatten. I fallet med Sege Park i Malmö, har det visat sig leda till en större involvering av andra icke-vinstgivande aktörer. Denna spridning av drivkrafter som byggemskapers närvaro innebär, har möjliggjort ett utökat spelrum för en hållbar agenda och möjligheten för värdebaserade organisationer och konventionella företag att delta i mer hållbara verksamheter bortom deras vanliga förutsättningar. Exempelvis har den centrala delningsaktören i Sege park planerats att fungera som en koordinerande funktion i områdets hållbarhetsarbete. Avsikten är där att denna aktör ska knyta samman resursflöden mellan återvinning, upcycling och andrahandsförsäljning och därigenom minska behovet av konsumtion och leda till lägre levnadskostnader. Ett annat exempel är där denne aktör kommer att driva en mobilitetspool för stadsdelen med bilar och cyklar där avkastningen av denna verksamhet är planerad att bekosta en cykel- och träverkstad till gagn för en större krets i hela området.

För att bättre förstå varför byggemskaper ökar människors engagemang i stadens utveckling, skulle ett något större perspektiv på engagemang behövas. Vad är det som gör att byggemskaper drar till sig engagerade människor med åsikter? Bidrar de till en ökad hållbar omställning eller samlar de bara likasinnade utan att påverka staden i övrigt? Teorier kring hur människors engagemang för sin omgivning föds, och hur det hänger samman med varifrån viljan till engagemang kommer ifrån, hade bättre kunnat förklara och ge möjlighet till att studera andra gryende rörelser för medskapandeplanering och ökad nätverksstyrning av stadsutvecklingen. Intervjupersoner som planerat för och sett byggemskapers effekter i en svensk kontext var ett begränsat antal i undersökningen, vilket bidrog till en något ensidigt positiv bild av effekterna av gemenskapers medverkan i stadsutvecklingen.

Ökad gemenskap förändrar ansvarsdynamiken

Gemenskapers ökade medverkan i stadsutvecklingen kan också förändra dynamiken mellan rådande aktörer på andra sätt. Inom paradigmet *Austerity Urbanism* går det att se en potentiell negativ effekt i att kommuner legitimerar sitt tillbakadragande av ansvar för välfärd och omsorg genom att lägga över ansvaret på gemenskaper och dess sociala förmåga till omhändertagande (Peck 2012; Droste 2015; Scheller & Thörn 2018). Droste (2015) påpekar exempelvis att det finns tyska kommuner som ser en del byggemskaper som väl lämpade för ökat ansvar, exempelvis inom äldreomsorg. I och med ett sådant ansvarsöverläggande förändras dynamiken i staden. Nachemson-Ekwall (2021) beskriver detta som att gränserna mellan offentligt/privat/

tredje-sektor blir mer diffusa. Byggemenskaper handlar inte enbart om att tillgängliggöra boende till ett rimligt pris för en större grupp medborgare, utan innebär också förändrade ansvarsrelationer mellan stat och gemenskap. I fallet med Sege park, hade kommunen en önskan om att byggherrarna själva skulle understödja och finansiera en delningsgemenskap, vilket kan tolkas som ett överläggande av ansvar i liknande riktning. Torfing et al. (2019) menar att detta kan ses som ett exempel på hur den offentliga sektorn går från att ta en myndighetsroll till att bli en arena för samskapande. Inom denna utveckling finns en risk för att människors engagemang i den tredje sektorn överutnyttjas av privata företag och av den offentliga sektorn, både för att fylla bristande förmåga i samhället som finns beskrivet ovan och bland annat bidra till ett förhöjt renommé för privata företags "hållbarhetsarbete" (Hagbert et al. 2020; Nachemson-Ekwall 2021).

Ansvarsöverlåtande för omställningsåtgärder påverkar utfallet

Fallstudien av utvecklingsprocessen kring Sege park visar på en väldig tilltro från kommunens sida till de vinstdrivande byggbolagen. Dessa skulle åta sig kommunens omställningsperspektiv och genomföra detta. Denna överföring av ideal och kunskaper skulle ske genom dialog som skulle föra dessa två parter närmare varandra. Möjligen präglas denna tilltro av en naivitet från kommunens sida, eller en medveten vilja att låta byggbolagen få bättre förutsättningar för att visa upp en bild av sitt hållbarhetsarbete. Risken med det använda förfarandet besannades, där det går att tolka byggbolagens ansträngningar, för att faktiskt minska resursförbrukningen och öka inkluderingen, som minimala. Där dessa skett genom att motvilligt engagera den centrala delningsaktören och öppna upp för delning av gemensamma utrymmen. Fokus har snarare skett på hållbarhetsåtgärder som går att visa upp, exempelvis solceller, vattenåtervinning, men som inte förändrar områdets strukturer på något sätt.

Teorin kring olika hållbarhetsansatser och olika aktörers drivkrafter skulle kunna ses som något otillräcklig för att bättre förstå denna sista aspekt av den första frågeställningen. Teori som fokuserar på vad bilden av en hållbar stad handlar om, skulle kunna introduceras och jämföras med vad det innebär med aktiv bostadspolitik och aktiva åtgärder för en minska resursförbrukning och ökad inkludering. Mer studier av processen skulle behöva göras för att förstå om stadsutvecklingsprocessen i Sege park var avsiktlig i relation till planerade hållbarhetsåtgärder eller bara ett resultat av en oreglerad och undermåligt styrd stadsutvecklingsprocess.

6.3 Villkoren för gemenskapers transformativa agerande

I denna del diskuteras den andra frågeställningen utifrån villkoren för gemenskapers transformativa agerande och förändrade perspektiv som ett resultat av denna studie. Slutligen lyfts en diskussion om alternativa tillvägagångssätt för att fördjupa och bredda bilden av möjligheter.

2. Vad är förutsättningarna och utmaningarna för delnings- och bygggemenskaper att agera transformativt?

Lägre trösklar och hjälp till ökad kapacitet

Möjligheten för gemenskaper att delta i stadsutvecklingen har visat sig vara beroende av att det finns åtgärder som sänker tröskeln och ökar stödet så att deras kapaciteter kan öka. Åtgärder som sänker tröskeln för gemenskapers medverkan kan handla om förhandlingsförfaranden från kommunens sida, inkludering i kommunala planeringsprocesser och prioriterad markanvisning. Åtgärder som höjer stödet för de deltagande så att deras kapaciteter räcker till kan handla om ekonomiska subventioner av mark, subventionerad rådgivning och organiseringsstöd (McLaren & Agyeman 2015; Hagbert 2019; Morais Mourato & Bussler 2019).

Politisk syn på gemenskapsdriven utveckling avgör

Vad som avgör i vilken utsträckning dessa åtgärder genomförs, handlar enligt både Pernilla Hagbert (2019) och en erfaren rådgivare till bygggemenskaper Intervjuperson 8 (personlig kommunikation, 18 mars 2022) mycket om vilken politisk syn på gemenskapsdriven utveckling som finns i den lokala kontexten. Även andra, såsom en eldsjäl inom tredje sektorn Intervjuperson 4 (personlig kommunikation, 17 mars 2022), och en initiativtagare och boende i en bygggemenskap, Intervjuperson 5 (personlig kommunikation, 16 mars 2022), är inne på samma linje och medger att det gäller både i termer av politisk vilja bland förtroendevalda, attityden hos befolkningen i stort samt attityden hos nyckelaktörer såsom banker, kreditgivare, finansärer, byggare, fastighetsförvaltare och stadsplanerare. Endast i några få av de undersökta fallen, har en bygggemenskap lyckats övertyga motvilliga styrande lokala politiker till att anvisa mark utan deras initiala politiskt stöd. Detta har visat att beroendet av lokalpolitiskt stöd är avgörande. I den svenska relativt oreglerade bostadsmarknaden spelar kommuners läge och storlek stor roll. Exempelvis menar flera intervjupersoner att det är lättare att få markanvisning och politiskt stöd för en

byggemenskap i en mindre kommun än i en större (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022; Intervjuperson 8, personlig kommunikation, 18 mars 2022). Denna skillnad mellan förutsättningar i olika stora kommuner, relaterar även till skillnaden mellan stad och landsbygd. En förklaring kan vara att i den vinstdrivna stadsutvecklingsparadigmen strävar majoriteten av byggbolagen till en högre vinst. Detta leder till att dessa aktörer föredrar att bygga i och runt storstäderna. Mindre kommuner på landsbygden ser sig då tvingade till en mer öppen attityd för att välkomna alla som är intresserade att satsa på utveckling och etablering, så även byggemenskaper (Intervjuperson 4, personlig kommunikation, 17 mars 2022)

Idébaserad gemenskap ses som normbrytande i Sverige men konventionell i Tyskland

En idébaserad verksamhets motiv, att genomföra en idé baserat på vissa värderingar, utan eller med begränsad vinst, ter sig idag okonventionell i Sverige (Hagbert & Malmqvist 2019). Trots sina historiska anor, har både fall som diskuterats i intervjuer och litteratur visat att förvaltningsformen kooperation i Sverige ger en hel del friktion i stadsutvecklingsprocessen, särskilt i relation till långgivare och kreditinstitut (Broms Wessel & Hedström 2016; Nachemson-Ekwall 2021). Vid jämförelsen mellan Tyskland och Sverige framkommer en tydlig skillnad i relation till synen på gemenskapsdriven utveckling (Scheller & Thörn 2018). Detta påverkar möjligheten till lån, krediter och annat ekonomiskt stöd (Scheller & Thörn 2018; Dalholm Hornyánszky, & Rydberg Mitchell 2019). Genom intervjuer i studien har det visat sig att byggemenskaper i Hamburg, enligt den kommunala tjänstepersonen Intervjuperson 12 (personlig kommunikation, 23 mars 2022) ses som något högst normalt och etablerat. Medan det i Sverige, enligt en erfaren rådgivare åt byggemenskaper Intervjuperson 8 (personlig kommunikation, 18 mars 2022), ofta ses som något okonventionellt och mer komplext. En förklaring kan finnas i att Tyskland har en historia där självorganisering varit vanligare än i Sverige, där större tilltro har satts till staten (Vey 2016; Scheller & Thörn 2018; Grander 2019). Sveriges befolkning har historiskt haft, och har även idag, en hög mellanmänsklig tillit, ett stort förtroende för samhället (Rothstein 2001) och en historia av kooperativa rörelser (Nachemson-Ekwall 2021). Trots detta är själv-organisering i gemenskaper för byggande, boende samt gemensam drift och skötsel ovanligt i Sverige (Broms Wessel & Hedström 2016). Enligt bostadsforskaren Martin Grander (2019) kan en anledning vara den flera decennier långa avregleringen av bostadsmarknaden. En del personer har gjort stora vinster på denna förändring, som har resulterat i att 60 procent av bostadsbeståndet idag utgörs av ägda bostäder eller bostadsrätter (Holgersen 2017; SOU 2022:12 2022). Pernilla Hagbert et al. (2020a) menar att en annan förklaring kan grunda sig i att det saknas en tradition att agera normbrytande för att få sin vilja igenom.

Politisk kontext viktigare än gemenskapers kapaciteter

Valet av Wolframs (2016) teori kring transformativ kapacitet baseras på att denna studie inledningsvis drevs av en tro på att gemenskapers kapaciteter var den dominerande faktorn för deras medverkan i stadsförnyelsen. I de studerade fallen visade sig åtgärder som sänker tröskeln för gemenskapers medverkan och attityder till gemenskaper dock spela större roll. Den politiska kontexten, praxis och vilken syn på bostaden som dominerade, samt vilken syn på byggaktörer som fanns visade sig viktigare än vilka kapaciteter enskilda grupper hade. I retroperspektiv skulle kanske teorier kring att förstå bakgrunden till dessa olika politiska kontexter kunnat gynna förståelsen. Dessa kunde kanske bidragit till att skapa en bild av varför en gemenskapsdriven utveckling är möjlig på en plats, men inte på en annan. Möjligen hade det även varit intressant att studera vilka möjligheter det skulle kunna finnas att överbrygga en ovilja baserad på okunskap. Detta skulle exempelvis kunna handla om teori kring markanvisningsförfaranden som underlättar för alternativa byggaktörer, olika dialogmodeller, eller deltagandeplaneringsteorier som kunde varit mer relevanta för den lokala skalan det rör sig om.

Olika tolkningar av delning leder till motstridiga resultat

De olika betydelser detta arbetes teori-del lyfta fram av delnings-begreppet visade sig samexistera i fallstudien. Begreppet delning är så brett och mångfacetterat att om olika aktörer utgår ifrån olika definitioner kan det nästan leda till motstridiga resultat. I fallstudien av Sege park och i relation till McLaren & Agyemans (2015) uppdelning ter sig de olika ståndpunkterna kommunen kontra de privata byggherrarna som mycket olika. En tolkning är att kommunen såg framför sig ett gemensamt och utvecklat delande, medan de privata byggherrarna snarare såg ett kommersiellt och förmedlat delande framför sig. Det går att tolka processen med byggherredialogen i Sege park som att de inblandade aktörerna saknade kunskap om hur olika delning kan uttrycka sig och vilka olika resultat det kan ge. Kommunen, och däri främst miljöförvaltningens intention till delning i området, var att använda delning som ett redskap för att öka tillgången till varor och tjänster och därigenom sänka levnadskostnaderna och göra området mer inkluderande. Detta linjerar med Botsmans (2013) emfas på att styrningen över tillgången är avgörande, som nämns i teori-kapitlet kring delning. Bristen på en gemensam definition och målinriktad styrning mot ett resultat gjorde att delningen kom att bli en arena där de dominerande privata fastighetsägarna kunde flytta fram sin position genom tätare kontakt med kommunen och därigenom lära sig hur delning ska se ut och uppfattas för att ge en bild av hållbarhet, i stället för att faktiskt bidra till lägre resursförbrukning. Anledningarna till de två olika förhållningssätten går att förklara med de teorier som beskrivits kring olika aktörers drivkrafter

och deras val av hållbarhetsansatser, men bristen på förståelse hos den ena parten av den andra skulle behöva annan teori för att förklaras.

Gemenskapsdriven omställning ett radikalt ideal i en nyliberal kontext

Fallstudien gjordes utifrån perspektivet hur delnings- och byggemaskaper kan möjliggöras och vilken roll de kan spela. Genom fallstudien blev det uppenbart hur djupt de nyliberala tankarna om att allt skall struktureras för att maximera vinst sitter i stadsutveckling. Det blev även uppenbart hur långt ifrån socio-ekologiskt underifrån-initierade delnings- och byggemaskaper befinner sig från detta paradigm och vilka svårigheter det skapar. Miljöförvaltningens önskan om en delningssamfund som grund för ökad inkludering visar på ett exempel av en socio-ekologisk agenda, men svårigheten att implementera den visar också på hur långt ifrån den dominerande hållbarhetsansatsen dessa idéer befinner sig. Denna studie kan tendera att upplevas väldigt idealistisk, där tron på gemenskapers roll som lösningen på flera hållbarhetsutmaningar kanske är något överdriven. Även jämförelsen med Hamburg kan te sig något absurd i relation till hur olika Hamburg och Malmö styrs politiskt. En mer pragmatisk undersökning hade möjligen kunnat behandla olika drivande aktörers syn på hur hållbarhetsproblem skall hanteras på längre sikt och med vilka drivkrafter. Uttrycket som detta arbete ger blir något onyanserat eftersom det fokuserar mer på gemenskapers roller och mindre på vad övriga aktörer eftersträvar inom ramen för en hållbar omställning.

6.4 Påverkansfaktorer för gemenskapers omställningsförmåga

I denna del diskuteras den tredje frågeställningen utifrån vad som avgör gemenskapers förmåga till att påverka en hållbar omställning. Detta diskuteras utifrån hur olika politiska mandat och i vilken utsträckning stadsutvecklingsprocessen är reglerad i Hamburg i jämförelse med Malmö. Effekter dessa olika förhållningssätt får diskuteras vidare utifrån vem som tjänar på denna utveckling och på vilket sätt olika tvärssektoriella samarbeten bryter med den svenska konsensuskulturen. Behovet av möjliga alternativa perspektiv lyfts också fram.

3. Hur stärks eller försvagas delnings- och byggemaskapers transformativa kapacitet?

Politiskt mandat och en reglerad stadsutvecklingsprocess är avgörande

I jämförelsen mellan Hamburg och Malmö har två skillnader visat sig betydelsefulla för gemenskapers transformativa kapacitet. Den första är i vilken omfattning gemenskapers medverkan i stadsutvecklingen har politiskt mandat och en överenskommen långsiktig målsättning att förhålla sig till. Den andra är i vilken utsträckning stadsutvecklingsprocessen är reglerad och administreras för att genomföra dessa målsättningar. Utifrån studien av Wolfram et al. (2019) har även en tredje aspekt framkommit, som i de studerade fallstudierna i detta arbete inte visat sig få så stor betydelse. Det rör sig om stödet gemenskaper kan få genom olika stärkande organisationer, olika åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation såsom ökade färdigheter och ökad kunskap för att bilda insikt och skapa momentum för förändring.

Reglerad process med politiskt mandat i Hamburg

Det politiska stöd som bygggemenskaper har i Hamburgs delstatsparlament är avgörande för att de inte ska bli överkörda av marknadskrafter i den omfattande konkurrens som finns om möjligheten att bygga i staden. Förvaltningen för att stödja bygggemenskaper är också uppbyggd med detta i medvetande, vilket innebär att de som engagerar sig i bygggemenskaper vet att de kan lita på de råd och det stöd de får för sitt engagemang. Delstatsmyndigheten för stadsutveckling, med sin underavdelning för bygggemenskaper, säkerställer också att bygggemenskaper får prioritet vid markanvisning och understöds ekonomiskt.

Oreglerade processer utan politiskt mandat i Malmö

Avsaknaden av ett liknande politiskt stöd i Malmö, avsaknaden av konkreta kommunala förvaltningsövergripande hållbarhetsmålsättningar och avsaknaden av intern kommunal konsensus kring gemenskapers medverkan, har ytterligare försvagat delnings- och bygggemenskapers möjlighet att delta i stadsutvecklingen. Bristen på styrning och gemensamma målsättningar har undergrävt den ömsesidiga tilliten, som krävs för att vara redo att riskera något. Detta blir extra tydligt i stadsutvecklingsprocessen av Sege park, där ingen av parterna är redo att avstå från något eller ta något extra ansvar (enskilda personers engagemang ses i detta sammanhang som ett undantag). Exempelvis uttryckte en byggaktör detta som att klimatsatsningar *"måste vara kostnadsneutrala"* (Intervjuperson 21, personlig kommunikation, 16 mars 2022). Bristen på samsyn kan ses som en anledning till kommunens låga incitament att stödja delnings- och bygggemenskaper. Bristande styrning av byggherredialogen i Sege park kan till viss del ses som ett uttryck av detta. Denna bristande styrning har försvagat gemenskapers ställning i utvecklingen och överlåtit förutsättningarna för dess medverkan till de dominerande kom-

mersiella byggaktörerna. Detta gäller särskilt förutsättningarna för den centrala delningsaktören. Det går att tolka detta förfarande som att det finns en omedvetenhet om att gemenskaper inte kan konkurrera på samma villkor som kommersiella aktörer. Ett annat sätt att tolka det är att kommunen inte har något intresse att stötta en gemenskapsdriven utveckling. En av de inblandade tjänstepersonerna menar, att eftersom delning och alternativa aktörer inte har stöd i någon del av de rådande svenska regelverken för stadsutveckling, är det inget som går att avsätta kommunala resurser till (Intervjuperson 16, personlig kommunikation, 21 mars 2022). Deltagandet av delnings- och bygggemenskaper uttrycks av flera intervjupersoner, som ett test, som sedan ska utvärderas för att eventuellt återkomma i andra stadsutvecklingsprojekt som kommunen kommer att driva. I relation till omtvistade målsättningar är det oklart i vilken utsträckning närvaron i Sege park och en efterföljande utvärdering kommer bidra till stärkande åtgärder för delnings- och bygggemenskaper i framtida projekt.

Transformation kan leda till ökade socio-ekonomiska skillnader

I de studerade fallen, och särskilt i Sege park, har en medverkan av delnings- eller bygggemenskaper delvis visat sig motiveras av en strävan mot att stadsomvandlingen skall ha ett uttryck av hållbarhet. Det går att tolka de inblandade konventionella byggbolagens attityder så som att de gör detta för att de vet att det på sikt gynnar dem. Deras acceptans och möjliggörande av gemenskapers närvaro i Sege park sker för att de vet att denna närvaro på sikt höjer värdet på deras omgivande fastigheter. Den studerade teorin relaterar på olika sätt till denna uttryckliga acceptans för gemenskapers medverkan, för att implicit på lång sikt tjäna på den. Exempelvis uttrycker Wolfram et al. (2019) att även om målet med ökad transformativ kapacitet är att nå en socio-ekologisk hållbar utveckling så behöver en ökad transformativ kapacitet inte automatiskt leda dit. I stället finns det en risk att utvecklingen går åt ett annat håll baserat på inblandade aktörers styrningsförmåga av omställningsprocessen. Den brist på koordinerande ledarskap som uppdagades i Sege park, det otydliga mandat som tjänstepersoner hade från politiker, samt bristen på sanktioner om löftena i det ingångna markanvisningsavtalet inte uppfylldes, kan exemplifiera en sådan svag processtyrning, relaterat till Wolframs et al. (2019) perspektiv på styrningsförmåga. Privata fastighetsutvecklarens acceptans, samverkan och i vissa fall främjande av delnings- eller bygggemenskaper kan även ses i ljuset av Nachemson-Ekwall (2021) perspektiv på dagens förutsättningar för den tredje sektorn. Som tidigare nämnts menar Nachemson-Ekwall (2021) att privata företag gärna involverar Kooperationer och idéburna verksamheter för att visa sitt samhällsansvar där dess medverkan kan sänka motsättningen mellan vinstintresse och värderingsstyrd verk-

samhet. I relation till detta går det att se att involveringen av en central delningsaktör i Sege park, med intentionen för lägre levnadskostnader, troligen kommer leda till ökade fastighetsvärden vilket på sikt attraherar människor med högre inkomster som i regel konsumerar mer, med en högre miljöpåverkan som följd (Hagbert & Malmqvist 2019). Utan en medvetenhet kring vad avsaknaden av styrning innebär, går det inte att främja en förflyttning av resurser eller mandat som Wolfram et al. (2019) skriver. Som tidigare påpekat är en politisering avgörande för att en sådan förändring ska komma till stånd (Hagbert 2019; Morais Mourato & Bussler 2019).

Konsensuskultur skär sig med Austerity Urbanism

Utifrån den studerade utvecklingsprocessen av Sege Park går det att tänka sig att insikten, att förändrade processer behövs för en hållbar omställning, ännu inte nått så djupt att det påverkar en konventionell stadsutvecklingsprocess. En förklaring skulle möjligen kunna vara den svenska konsensuskulturen där intressekonflikter skall lösas med konsensus och inte med konflikter (Isaksson 2006). Denna tradition skär sig dock med *Austerity Urbanism*-kontexten, där det offentliga blir mer beroende av privata aktörer och intressekonflikterna och komplexiteten ökar. Genom att ta ett steg tillbaka går det att observera att nuvarande utveckling utmanar denna förhandlings-tradition, i relation till de intressekonflikter som uppstår mellan fortsatt ökad vinst och insatser för ökad prioritering av ekologisk och social hållbarhet. I jämförelse med Hamburg, har en tydlig politisering och politisk positionering där i stället gjort att staden kan erbjuda bostäder till rimliga priser och med ett stöd för lokal demokratisk förankring. Bostadssituationen i Sverige, fortsätter däremot som en icke-politiserad sektor vilket gör att städer polariseras än mer och resulterar i att det idag är svårt att skaffa sig en bostad i en stad, där det finns jobb och samtidigt svårt att få ett bolån för att bo på landet (Grander 2019).

Vinklad förståelse av gemenskapers förutsättningar

Möjligen skulle en förståelse för denna motvilja till insatser för en gemenskapsdriven utveckling kunna fördjupas genom att fler intervjuer gjorts med de som inte ställer sig särskilt positiva till delnings- och bygggemenskaper. En majoritet av de intervjuade tenderade att luta åt en positiv inställning till gemenskaper, vilket ger en något skev bild av verkligheten. Förutsättningarna hos konventionella byggbolag, fastighetsbolag, banker och möjligen också politiker för att genomföra en hållbar omställning skulle kunna tas i större beaktande genom att få in mer olika åsikter, genom intervjuer. Då hade även dialogprocessen och dess motstridiga målsättningar kunnat sättas i ett annat sken, potentiellt med ökad förståelse för vad som är möjligt här och nu i relation de förutsättningar som dagens aktörer spelar efter.

6.6 Framtida forskning

Även om det inte uttalas explicit tar detta arbete sin utgångspunkt i hur en större spridning och ökad demokratisk styrning över en stads utveckling är möjlig. Med målet att se i vilken utsträckning en sådan breddad styrning kan leda till en djupare hållbarhet innanför ramarna i den s.k. *Doughnut-ekonomi*, särskilt i relation till ökad inkludering och minskad resursförbrukning.

Valet att ta ett socio-ekologiskt perspektiv på en hållbar omställning som utgångspunkt, där gemenskapers möjligheter som aktör undersöktes, gav ett väldigt stort avstånd till rådande stadsbyggnadsparadigm och nuvarande normer. På ett plan var detta väldigt intressant eftersom det belyste delnings- och byggemaskaper som ett relativt radikalt studieobjekt, särskilt i kontexten av Sege park. Där dominansen av en socio-teknisk hållbarhetsansats visade på ett övertydligt sätt. Det teoretiska gap som uppstod mellan dominerande hållbarhetsåtgärder och gemenskapers socio-ekologiska intentioner kan dock ses som något onödigt tomt. Möjligen skedde avsmalnandet av fokus för detta arbete för fort där teorier kring varför en socio-tekniskt/eko-modernistisk hållbarhetsansats är så dominerande rensades bort lite för snabbt. En större nyfikenhet för vad det finns för initiala möjligheter att inom rådande ansats öppna upp för förändring hade kunnat leda till en studie som låg närmare verkligheten.

Utifrån det fokus som transformativ kapacitet lyfter på stärkandet av aktörers färdigheter och möjligheter, vore det intressant att kombinera ett förhållnings-sätt där metoder för sådana åtgärder inom utvecklingsstudier kompletterade metoder från omställningsstudier för en medskapande utveckling av staden. Eftersom individens roll handlar så mycket om synen på människors möjligheter att göra sin röst hörd blir det intressant att se vilka typer av åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation, som då skulle kunna ge fler en ökad förståelse och ökat handlingsutrymme för att delta i samhällsutvecklingen.

Denna studie har visat att de som främst visat intresse för alternativa utvecklingar är de som redan är välutbildade, vilket visar på att det är en relativt hög tröskel till en alternativ förståelse för samhällets utveckling. Den potentiella roll som åtgärder för att öka människors makt över sin egen situation ger för större samhällsengagemang, genom att själva bidra i en gemenskap, exempelvis i en delnings- eller byggemaskaper, vore intressant att utforska som motkraft mot den ökade polarisering som nu sker i samhället.

Möjligen hade det också varit intressant att försöka överbrygga gapet mellan dagens situation och en nära framtid där gemenskap kan börja spela en större roll genom att studera några åtgärder som skulle kunna ta ett första steg på vägen i den riktningen. Åtgärder som skulle kunna vara intressanta att studera skulle då kunna vara; förutsättningarna för ökat demokratiskt deltagande tidigt i stadsutvecklingen, tydligare hållbarhetsutvärderingsmetoder av ingångna hållbarhetsprocesser, ändrade krav på markanvisningsförfaranden för ökat deltagande av boende och lokala ideella aktörer.

KÄLLOR

Alexander, J. (2021). Co-production: fostering greater inclusion or reproducing existing exclusion? An analysis of co-commissioning and resident participation on a South London housing estate. *SN Social Sciences*, 1 (2), 56. <https://doi.org/10.1007/s43545-021-00058-0>

Alexander, S. & Gleeson, B. (2019). *Degrowth in the Suburbs A Radical Urban Imaginary*. Singapore: Springer.

Allmännyttan (2022). *Allmännyttans nya förutsättningar, villkor och uppgifter. Sveriges Allmännyttan*. <https://www.allmannyttan.se/historia/historiska-epoker/2011-allmannyttans-nya-forutsattningar-villkor-och-uppgifter/> [2022-05-01]

Alwall, J. & Stigendal, M. (2019). Ungdomar: problem eller potential? I: Harju, A. & Sjölander, J. (red.) *Drömmar och röster: en antologi om barns och ungas livsvillkor i Malmö*. (MAPIUS,; 24). Malmö: Malmö Universitet, Fakulteten för kultur och samhälle, institutionen för urbana studier, 45–59

Amsterdam Sharing City (2016). *Action Plan Sharing Economy: space for opportunities of sharing economy*. *shareNL*. <https://www.sharenl.nl/nieuws/2016/03/09/actionplan-sharing-economy> [2022-05-08]

Amsterdams kommun (2016). *Nieuws uit B en W 9 maart 2016*. *Amsterdam.nl Nieuwsarchief*. <https://www.amsterdam.nl/nieuwsarchief/nieuws-0/nieuws-2016/nieuws-9-maart-2016/> [2022-05-08]

Andersson, R., Bråmås, Å. & Hogdal, J. (2007). *Segregationens dynamik och planeringens möjligheter - en studie av bostadsmarknad och flyttningar i Malmöregionen*. Malmö: Stadskontoret, Malmö stad.

Andersson, U., Carlander, A., Lindgren, E. & Oskarson, M. (2018). *Sprickor i fasaden: SOM-undersökningen 2017*. Göteborg: SOM-institutet vid Göteborgs Universitet.

Annaniassen, E., Jensen, L., Ruonavaara, H. & Sveinsson, J.R. (2013). *Varför så olika?: Nordisk bostadspolitik i jämförande historiskt ljus*. (Bengtsson, B., red.) 2. uppl. Malmö: Égalité.

Anshelm, J. (2002). Det gröna folkhemmet - striden om den ekologiska moderniseringen av Sverige. I: Hedrén, J. (red.) *Naturen som brytpunkt*. Stockholm: Symposium

Arts, B. & Tatenhove, J.V. (2004). Policy and power: A conceptual framework between the 'old' and 'new' policy idioms. *Policy Sciences*, 37 (3), 339–356. <https://doi.org/10.1007/s11077-005-0156-9>

Asafu-Adjaye, J., Blomquist, L., Brand, S., Brook, B.W., DeFries, R., Ellis, E., Foreman, C., Keith, D., Lewis, M. & Lynas, M. (2015). *An ecomodernist manifesto*. <http://www.ecomodernism.org/s/An-Ecomodernist-Manifesto.pdf> [2022-04-05]

Avelino, F. (2017). Power in Sustainability Transitions: Analysing power and (dis)empowerment in transformative change towards sustainability. *Environmental Policy and Governance*, 27 (6), 505–520. <https://doi.org/10.1002/eet.1777>

Avelino, F. & Wittmayer, J.M. (2016). Shifting Power Relations in Sustainability Transitions: A Multi-actor Perspective. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 18 (5), 628–649. <https://doi.org/10.1080/1523908X.2015.1112259>

- Bailey, N. (2010). Understanding Community Empowerment in Urban Regeneration and Planning in England: Putting Policy and Practice in Context. *Planning Practice & Research*, 25 (3), 317–332. <https://doi.org/10.1080/02697459.2010.503425>
- Baldwin, C. & King, R. (2018). *Social Sustainability, Climate Resilience and Community-Based Urban Development : What about the People?* Milton: Taylor & Francis Förlag.
- Bauwens, T. & Mertens, S. (2017). Social economy and polycentric governance of transitions. *Post-growth Economics and Society*. Milton: Routledge
- Beijerinstitutet (2022). *Carl Folke*. <https://beijer.kva.se/people-beijer/carl-folke/> [2022-04-14]
- Bell, J. (2000). *Introduktion till forskningsmetodik*. Lund: Studentlitteratur.
- Botsman, R. (2013). *The Sharing Economy Lacks A Shared Definition*. <https://www.fastcompany.com/3022028/the-sharing-economy-lacks-a-shared-definition> [2022-03-09]
- Bovaird, T. (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services. *Public Administration Review*, 67 (5), 846–860. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00773.x>
- Boverket (2021a). *Så här fungerar kreditgaranti*. Boverket. <https://www.boverket.se/sv/bidrag--garantier/kreditgaranti/> [2022-04-10]
- Boverket (2021b). *Utsläpp av växthusgaser från bygg- och fastighetssektorn*. <https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer--aktuell-status/vaxthusgaser/> [2022-04-10]
- Bradley, K. (2009a). *Just Environments: Politicising Sustainable Urban Development*. (Avhandling). Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan (KTH), Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-10130> [2022-03-10]
- Bradley, K. (2009b). Planning for eco-friendly living in diverse societies. *Local Environment*, 14 (4), 347–363. <https://doi.org/10.1080/13549830902764738>
- Bradley, K. & Pargman, D. (2017). The sharing economy as the commons of the 21st century. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 10 (2), 231–247. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:kth:diva-216317> [2022-01-19]
- Bristol University Press (2022). *Marilyn Taylor*. Bristol University Press. <https://bristoluniversitypress.co.uk/marilyn-taylor> [2022-07-14]
- Broms Wessel, O. & Hedström, H. (2016). *Byggemenskaper: handbok om att bygga tillsammans*. Stockholm: Arkitektur förlag.
- Brownill, S. & Parker, G. (2010). Why Bother with Good Works? The Relevance of Public Participation(s) in Planning in a Post-collaborative Era. *Planning Practice & Research*, 25:3, 275–282. DOI: 10.1080/02697459.2010.503407
- Byggemenskapsbyrån (2022). *Kontaktbörse "Baut zusammen!"* Hamburg: Förvaltningen för stadsutveckling och bostäder. <https://www.youtube.com/watch?v=prf8seY3ZoQ&list=PLLEc-AHv8vUtQXhfa9bJrHK-hZ6b4ahEI6> [2022-04-28]
- Castán Broto, V., Trencher, G., Iwaszuk, E. & Westman, L. (2019). Transformative capacity and local action for urban sustainability. *Ambio*, 48 (5), 449–462. <https://doi.org/10.1007/s13280-018-1086-z>

Cervenka, A. (2022). *Girig-Sverige: så blev folkhemmet ett paradys för de superrika*. Stockholm: Natur & Kultur.

Dalholm Hornyánszky, E. & Rydberg Mitchell, B. (2019). *Förnyelse av bostadskooperativa idéer i Tyskland och Schweiz - Kan de bidra till hållbara bostads- och stadsbyggnadskoncept i Sverige?* Lund: Lunds Universitet.

Danermark, B. (2003). *Att förklara samhället*. Lund: Studentlitteratur.

DiverCity (2021). *DiverCity - Byggemenskaper för mångfald, Om projektet*. <https://www.divcity.se/omprojektet> [2022-04-07]

DRIFT (2022). *Flor Avelino*. <https://drift.eur.nl/nl/mensen/flor-avelino/> [2022-04-14]

Droste, C. (2015). German co-housing: an opportunity for municipalities to foster socially inclusive urban development?., *Urban Research & Practice*, 8 (1), 79–92. <https://doi.org/10.1080/17535069.2015.1011428>

Ede, S. (2019). *Let's Reclaim the Sharing Economy*. Post Growth Institute. <https://medium.com/postgrowth/lets-reclaim-the-sharing-economy-880e90b90d0a> [2022-03-09]

Ekobanken (2022). *Om Ekobanken*. <https://www.ekobanken.se/sv/om-oss/om-ekobanken> [2022-04-10]

Esaiasson, P., Gilljam, M., Oscarsson, H. & Wängnerud, L. (2003). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts juridik.

Europeiska miljöbyrån (2018). *Perspectives on transitions to sustainability*. Köpenhamn: Europeiska miljöbyrån (EEA). <https://data.europa.eu/doi/10.2800/332443> [2022-01-31]

FH-Potsdam (2022). *Dr. David Scheller*. <https://www.fh-potsdam.de/en/university-network/people/david-scheller> [2022-04-14]

Folke, C., Colding, J. & Berkes, F. (2003). Synthesis: building resilience and adaptive capacity in social-ecological systems. *Navigating social-ecological systems: Building resilience for complexity and change*. Cambridge: University Press, 352–387

Foster, S. (2006). The city as an ecological space: social capital and urban land use. *Notre Dame Law Review*, 82 (2), 527–582. <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.journals/tndl82&i=535>. [2022-04-05]

Foster, S. (2017). Ostrom in the City: Design Principles for the Urban Commons. *The Nature of Cities*. <https://www.thenatureofcities.com/2017/08/20/ostrom-city-design-principles-urban-commons/> [2022-01-21]

Frenken, K. & Schor, J. (2019). Putting the sharing economy into perspective. *A research agenda for sustainable consumption governance*. Cheltenham: Edward Elgar Förlag

Friedmann, J. (1992). *Empowerment: The politics of alternative development*. Cambridge, Mass.: Blackwell Förlag

Föreningen för Byggemenskaper (2022). *Samlingsplatsen för byggemenskaper i Sverige*. <https://byggemenskap.se/> [2022-04-07]

Galster, G., Andersson, R., Musterd, S. & Kauppinen, T.M. (2008). Does neighborhood income mix affect earnings of adults? New evidence from Sweden. *Journal of urban economics*, 63 (3), 858–870. <https://doi.org/10.1016/j.jue.2007.07.002>

Geels, F.W. (2018). Socio-technical transitions to sustainability. *Perspectives on transitions to sustainability*. Köpenhamn: Europeiska miljöbyrån (EEA), 45–69. <https://data.europa.eu/doi/10.2800/332443> [2022-01-31]

Giddens, A. (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Förlag.

Grander, M. (2018). *For the Benefit of Everyone? Explaining the Significance of Swedish Public Housing for Urban Housing Inequality* [Avhandling]. Malmö: Malmö universitet, Fakulteten för kultur och samhälle. <https://doi.org/10.24834/978-91-7104-934-6>

Grander, M. (2019). Off the beaten track? Selectivity, discretion and path-shaping in Swedish public housing. *Housing, Theory and Society*, 36 (4), 385–400. <https://doi.org/10.1080/14036096.2018.1513065>

Göpel, M. (2016). *The Great Mindshift*. New York: Springer Förlag.

Göteborgs universitet (2022). *Håkan Thörn*. <https://www.gu.se/om-universitetet/hitta-person/hakanthorn> [2022-07-14]

Hagbert, P. (2019). Co-housing as a socio-ecologically sustainable alternative? I: Hagbert, P., Gutzon Larsen, H., Thörn, H. & Wasshede, C. (red.) *Contemporary Co-housing in Europe*. Milton Park, Abingdon: Routledge Förlag, 183–201

Hagbert, P., Finnveden, G., Fuehrer, P., Svenfelt, Å., Alfredsson, E., Aretun, Å., Bradley, K., Callmer, Å., Fauré, E., Gunnarsson-Östling, U., Hedberg, M., Hornborg, A., Isaksson, K., Malmaeus, M., Malmqvist, T., Nyblom, Å., Skånberg, K. & Öhlund, E. (2018). *Framtider bortom BNP-tillväxt: slutrapport från forskningsprogrammet "Bortom BNP-tillväxt: scenarier för hållbart samhällsbyggande"*. Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) Skolan för arkitektur och samhällsbyggnad. <http://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:1524798/FULLTEXT01> [2022-04-02]

Hagbert, P. & Malmqvist, T. (2019). Actors in transition: shifting roles in Swedish sustainable housing development. *Journal of Housing and the Built Environment*, 34 (3), 697–714. <https://doi.org/10.1007/s10901-019-09695-7>

Hagbert, P., Holt Larsen, H., Thörn, H. & Wasshede, C. (red.) (2020a). *Contemporary co-housing in Europe: towards sustainable cities?* London: Routledge Förlag.

Hagbert, P., Wang, J. & Broms, L. (2020b). Exploring the potential for just urban transformations in light of eco-modernist imaginaries of sustainability. *Beyond Efficiency*, 5 (4), 204–216. <https://doi.org/10.17645/up.v5i4.3302>

Halpin, D. & Daugbjerg, C. (2008). Associative Deadlocks and Transformative Capacity: Engaging in Australian Organic Farm Industry Development. *Australian Journal of Political Science*, 43 (2), 189–206. <https://doi.org/10.1080/10361140802035739>

Hamburgs delstatsparlament (2019). *Mitteilung des Senats an die Bürgerschaft*. https://www.buergerschaft-hh.de/parldok/dokument/67780/baugemeinschaften_in_hamburg_stellungnahme_des_senats_zum_ersuchen_der_buergerschaft_vom_30_mai_2018_stadtplanung_von_heute_fuer_die_stadtentwicklun.pdf [2022-04-02]

Hamburgs Stadsportal (2022). *Hamburgs styrning*. <https://www.hamburg.com/residents/about/11853222/government/> [2022-04-02]

Handelshögskolan (2022). *Nachemson-Ekwall, Sophie*. <https://www.hhs.se/en/persons/n/nachemson-ekwall-sophie/> [2022-04-14]

- Hargreaves, T., Haxeltine, A., Longhurst, N. & Seyfang, G. (2011). *Sustainability transitions from the bottom-up: Civil society, the multi-level perspective and practice theory*. Norwich: CSERGE Working paper, East Anglia universitetet. <https://www.econstor.eu/obitstream/10419/48796/1/662352246.pdf> [2022-04-02]
- Hartmann, J. (2019). Hur blev Tübingen det sociala byggandets huvudstad [föredrag]. *Socialt byggande och modernt självbyggeri. (Konferens i Göteborg 19 september)*, <https://socialtbyggande.se/konferens/socialt-byggande-2019/dokumentation/> [2022-04-15]
- Healey, P. (1997). *Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies*. London: Macmillan.
- Hellweg, U. & Hamm, O.G. (red.) (2014). *Stadt in der Stadt bauen = Building the city within the city*. Hamburg: IBA Hamburg.
- Holgersen, S. (2017). *Staden och kapitalet*. Göteborg: Daidalos.
- Holgersen, S. & Malm, A. (2015). "Green fix" as crisis management. or, in which world is malmö the world's greenest city? *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 97, 275–290. <https://doi.org/10.1111/geob.12081>
- Hornborg, A. (2015). *Nollsummespelet : teknikfetischism och global miljö rättvisa*. Göteborg: Daidalos.
- Hult, A. & Bradley, K. (2017). Planning for Sharing – Providing Infrastructure for Citizens to be Makers and Sharers. *Planning Theory & Practice*, 18 (4), 597–615. <https://doi.org/10.1080/14649357.2017.1321776>
- IBA Hamburg (2022). *Baugemeinschaften*. <https://www.iba-hamburg.de/de/themen/baugemeinschaften> [2022-04-02]
- IOER (2022). *Marc Wolfram*. <https://www.ioer.de/institut/beschaefigte/wolfram> [2022-04-12]
- Isaksson, K. (2006). Fernissa eller Förändring. I: Blücher, G. & Braninger, G. (red.) *Planering med nya förutsättningar – ny lagstiftning, nya värderingar*. Vadstena: Stiftelsen Vadstena forum för samhällsbyggande, 107–124.
- Kallis, G., Kostakis, V., Lange, S., Muraca, B., Paulson, S. & Schmelzer, M. (2018). Research On Degrowth. *Annual Review of Environment and Resources*, 43 (1), 291–316. <https://doi.org/10.1146/annurev-enviro-102017-025941>
- Karlstads Universitet (2022). *Moa Tunström*. <https://www.kau.se/personal/moa-tunstrom> [2022-04-12]
- Khan, J., Hildingsson, R. & Garting, L. (2020). Sustainable welfare in Swedish cities: Challenges of eco-social integration in urban sustainability governance. *Sustainability*, 12 (1), 383. <https://doi.org/10.3390/su12010383>
- Kollektivhus NU (2010). *Om oss*. <http://www.kollektivhus.nu/omoss.html> [2022-04-07]
- KTH (2022a). *Pernilla Hagbert*. <https://www.kth.se/profile/pernha> [2022-04-14]
- KTH (2022b). *Tove Malmqvist*. <https://www.kth.se/profile/tovem> [2022-07-14]
- KTH (2022c). *Karin Bradley*. <https://www.kth.se/profile/bradley> [2022-04-14]
- Lancaster University (2022). *Duncan McLaren*. <https://www.lancaster.ac.uk/lec/about-us/people/duncan-mclaren> [2022-04-14]

Lantz, A. (2007). *Intervjumetodik*. Lund: Studentlitteratur.

Leino, H. & Puumala, E. (2021). What can co-creation do for the citizens? Applying co-creation for the promotion of participation in cities. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 39 (4), 781–799. <https://doi.org/10.1177/2399654420957337>

Lissabons Universitet (2022). *João Morais Mourato*. <https://www.ics.ulisboa.pt/pessoa/joao-morais-mourato> [2022-04-14]

Listerborn, C. (2018). *Bostadsjämlighet: röster om bostadsnöden*. Stockholm: Premiss.

Lohr, S. (2015) Julia Hartmann und Axel Burkhardt lindern Tübingens Not. *Schwäbisches Tagblatt*. 19 december. <https://www.tagblatt.de/Nachrichten/Julia-Hartmann-und-Axel-Burkhardt-lindern-Tuebingens-Not-270412.html> [2022-04-20]

Loit, J. (2014). *En stad i världsklass – hur och för vem?: en studie om Stockholms sociala stadspanering*. Uppsala: Kulturgeografiska institutionen vid Uppsala Universitet. <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:uu:diva-234566>

Lunds Universitet (2022a). *Alf Hornborg*. <https://www.keg.lu.se/en/alf-hornborg> [2022-04-14]

Lunds Universitet (2022b). *Jamil Khan*. <https://portal.research.lu.se/sv/persons/jamil-khan> [2022-04-14]

Maccallum, D., Moulaert, F., Hillier, J. & Vicari, S. (2009). *Social Innovation and Territorial Development*. Milton: Routledge Förlag.

Malmö Stad (2015). *Hållbarhetsstrategi för Sege Park, Bilaga till planprogrammet för Sege Park*. (6047). Malmö: Stadsbyggnadskontoret, Malmö Stad. <https://malmo.se/Bo-och-leva/Bygga-och-bo/Detaljplaner/Planprogram/Pp-6047-Sege-Park-.html> [2022-03-27]

Malmö Stad (2016). *Markanvisningsprogram för Sege Park, 2016*. Malmö: Fastighetskontoret, Malmö Stad.

Malmö Stad (2017). *Markanvisningsregn över Sege Park. Pressmeddelande, 30 maj*. <https://www.mynewsdesk.com/se/malmo/pressreleases/markanvisningsregn-oev-er-sege-park-1992120> [2022-04-02]

Malmö Stad (2020). *Sege park - nu är vi igång*. <https://malmo.se/Aktuellt/Artiklar-Malmo-stad/2020-03-10-Sege-Park---nu-ar-vi-igang.html> [2022-03-27]

Malmö Stad (2021). *Planprogram 6047, Sege park*. <https://malmo.se/Bo-och-leva/Bygga-och-bo/Detaljplaner/Planprogram/Pp-6047-Sege-Park-.html> [2022-04-10]

Malmö Stad (2022a). *Hållbarhetsarbetet i Sege park*. <https://malmo.se/Stadsutveckling/Stad-sutvecklingsomraden/Sege-Park/Hallbarhetsarbetet-i-Sege-Park.html> [2022-04-20]

Malmö Stad (2022b). *Klimat och miljö*. <https://malmo.se/Miljo-och-klimat.html> [2022-04-07]

Malmö universitet (2022). *Jonas Alwall* <https://mau.se/personer/jonas.alwall/> [2022-07-14]

Manchesters Universitet (2022). *Prof Frank Geels*. [https://www.research.manchester.ac.uk/portal/en/researchers/null\(1125eeac-f45f-4c21-9ea9-4de886cf5fbf\).html](https://www.research.manchester.ac.uk/portal/en/researchers/null(1125eeac-f45f-4c21-9ea9-4de886cf5fbf).html) [2022-04-14]

- Mathie, A. & Cunningham, G. (2005). Who is Driving Development? Reflections on the Transformative Potential of Asset-based Community Development. *Canadian Journal of Development Studies*, 26 (1), 175–186. <https://doi.org/10.1080/02255189.2005.9669031>
- McLaren, D. & Agyeman, J. (2015). *Sharing cities: A case for truly smart and sustainable cities*. Cambridge, Massachusetts: MIT press.
- McLeroy, K.R., Norton, B.L., Kegler, M.C., Burdine, J.N. & Sumaya, C.V. (2003). Community-based interventions. *American journal of public health*, 93 (4), 529–533. <https://doi.org/10.2105/AJPH.93.4.529>
- Meriam, S.B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.
- Moore, M.-L., Olsson, P., Nilsson, W., Rose, L. & Westley, F. (2018). Navigating emergence and system reflexivity as key transformative capacities: Experiences from a Global Fellowship program. *Ecology and Society*, 23. <https://doi.org/10.5751/ES-10166-230238>
- Morais Mourato, J. & Bussler, A. (2019). Community-based initiatives and the politicization gap in socio-ecological transitions: Lessons from Portugal. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 33, 268–281. <https://doi.org/10.1016/j.eist.2019.08.001>
- Nachemson-Ekwall, S. (2021). *Dags att bry sig: så kan civilsamhället och den idéburna sektorn lyfta Sverige*. Stockholm: Ekerlids förlag.
- Naturvårdsverket (2022). *Konsumtionsbaserade växthusgasutsläpp per person och år*. <https://www.naturvardsverket.se/data-och-statistik/konsumtion/vaxthusgaser-konsumtionsbaserade-utslapp-per-person> [2022-04-10]
- Newcastle Universitet (2022). *Staff Profile*. <https://www.ncl.ac.uk/apl/people/profile/patsyhealey.html> [2022-04-14]
- Nugent, C. (2021). Amsterdam Is Embracing a Radical New Economic Theory to Help Save the Environment. Could It Also Replace Capitalism. *TIME*, 22 januari,. <https://time.com/5930093/amsterdam-doughnut-economics/> [2022-04-02]
- O'Brien, K., Sygna, L., Datchoua, A., Pettersen, S. & Rada, R. (2018). Transformations in socio-ecological systems. *Perspectives on transitions to sustainability*. Köpenhamn: Europeiska miljöövervakningsbyrå (EEA), 28–44. <https://data.europa.eu/doi/10.2800/332443> [2022-01-31]
- Oltermann, P., Kellaway, K., Lewis, T., Ratcliffe, R., Fisher, A., Collins, D., O'Kelly, L., Keneally, M., Fox, K. & Laing, O. (2021). Gen Z on how to save the world: young climate activists speak out. *The Guardian*, 17 oktober. <https://www.theguardian.com/environment/2021/oct/17/gen-z-on-how-to-save-the-world-young-climate-activists-speak-out> [2022-05-01]
- Oslo Universitet (2022). *Karen O'Brien*. <https://www.sv.uio.no/iss/personer/vit/karenob/index.html> [2022-04-14]
- Ostrom, E. (2019). *Allmänningen som samhällsinstitution*. Lund: Arkiv förlag.
- Palm, J. & Smedby, N. (2019). *Byggherredialogen i Sege Park: –reflektioner två år in i processen*. Lund: Internationella miljöinstitutet (IIIEE) vid Lunds Universitet. <http://lup.lub.lu.se/record/4e52ec35-e822-48ad-8fd8-566b613cb364> [2022-04-07]
- Peck, J. (2012). Austerity urbanism: American cities under extreme economy. *City*, 16 (6), 626–655. <https://doi.org/10.1080/13604813.2012.734071>
- Raworth, K. (2012). *A safe and just space for humanity: can we live within the doughnut?* Oxford: Oxfam.

- Rothstein, B. (2001). Social Capital in the Social Democratic Welfare State. *Politics & Society*, 29 (2), 207–241. <https://doi.org/10.1177/0032329201029002003>
- Rydin, Y. (2013). *The future of planning : beyond growth dependence*. Bristol: Policy Press.
- Scheller, D. & Thörn, H. (2018). Governing 'sustainable urban development' through self-build groups and co-housing: the cases of Hamburg and Gothenburg. *International Journal of Urban and Regional Research*, 42 (5), 914–933. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12652>
- Schot, J. & Geels, F.W. (2008). Strategic niche management and sustainable innovation journeys: theory, findings, research agenda, and policy. *Technology analysis & strategic management*, 20 (5), 537–554. <https://doi.org/10.1080/09537320802292651>
- Seyfang, G. & Haxeltine, A. (2012). Growing Grassroots Innovations: Exploring the Role of Community-Based Initiatives in Governing Sustainable Energy Transitions. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 30 (3), 381–400. <https://doi.org/10.1068/c10222>
- SFS 2010:879 (2010). *Lag om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag*. Stockholm: Sveriges Riksdag. https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningsamling/lag-2010879-om-allmannyttiga-kommunala_sfs-2010-879 [2022-03-10]
- Shareable (2022). *Neal Gorenflo*. <https://www.shareable.net/author/neal-gorenflo/> [2022-04-02]
- Sheffields universitet (2022). *Castan Broto, Vanesa, Professor*. <https://www.sheffield.ac.uk/geography/people/academic-staff/vanesa-castan-broto> [2022-04-14]
- SOU 2022:12 (2022). *Startlån till förstagångsköpare av bostad*. (Utredningen om Förslag för att underlätta för förstagångsköpare på bostadsmarknaden). Stockholm: Statsrådsberedningen, Regeringskansliet. <https://www.regeringen.se/4958b7/contentassets/5563926cf5244002a1645c13b35e294b/startlan-till-forstagangskopare-av-bostad-sou-202212.pdf> [2022-04-01]
- Sprague, J. (2016). *Feminist Methodologies for Critical Researchers - Bridging Differences*. Walnut Creek, CA: Altamira press.
- Steffen, W., Richardson, K., Rockström, J., Cornell, S.E., Fetzer, I., Bennett, E.M., Biggs, R., Carpenter, S.R., De Vries, W. & De Wit, C.A. (2015). Planetary boundaries: Guiding human development on a changing planet. *Science*, 347 (6223). <https://doi.org/10.1126/science.1259855>
- Stigendal, M. (2022). *Mikael Stigendals Kunskapsområden*. <https://lumist.uni.mau.se/kunskapsomraden-2/> [2022-04-14]
- Stigendal, M. & Östergren, P.-O. (red.) (2013). *Malmös väg mot en hållbar framtid: hälsa, välfärd och rättvisa*. 2. upplaga. Malmö: Kommissionen för ett socialt hållbart Malmö. <http://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1405328/FULLTEXT01.pdf> [2022-04-27]
- Stockholms universitet (2022). *Moore*. <https://www.stockholmresilience.org/meet-our-team/staff/2017-03-02-moore.html> [2022-04-14]
- Taylor, M. (2007). Community participation in the real world: Opportunities and pitfalls in new governance spaces. *Urban Studies*, 44 (2), 297–317. <https://doi.org/10.1080/00420980601074987>

Texas A&M Universitetet (2022). *Kenneth McLeroy, PhD*. <https://tamuchess.tamu.edu/people/kenneth-mcleroy/> [2022-04-14]

Torring, J., Sørensen, E. & Røiseland, A. (2019). Transforming the public sector into an arena for co-creation: Barriers, drivers, benefits, and ways forward. *Administration & Society*, 51 (5), 795–825. <https://doi.org/10.1177%2F0095399716680057>

Tufts Universitet (2022). *Julian Agyeman*. <https://as.tufts.edu/uep/people/faculty/julian-agyeman> [2022-04-14]

Tunström, M., Gunnarsson-Östling, U. & Bradley, K. (2015). *Socioekologisk stadsutveckling : begrepp och lokal praktik = Socio-ecological urban development : concepts and local practice*. Stockholm: Arkitektur Förlag.

Tönnies, F. (1887). *Community and Society*. New York: Harper Torchbooks.

UBC (2022). *Jamie Peck*. <https://geog.ubc.ca/profile/jamie-peck/> [2022-04-14]

Uppsala Universitet (2022). *Ståle Holgersen*. <https://katalog.uu.se/empinfo/?id=N15-403> [2022-04-14]

UrbanPlus (2022). *Christiane Droste*. <http://www.urban-plus.eu/index.php?id=9> [2022-04-14]

Utredningen om en socialt hållbar bostadsförsörjning (2022). *Sänk tröskeln till en god bostad, SOU 2022:14*. Stockholm: Finansdepartementet, Regeringskansliet.

Vestbro, D.U. (red.) (2010). Living together - cohousing ideas and realities around the world (konferensartikel) *Proceedings of Internationella Gemensamma boendekonferensen i Stockholm 5 - 9 maj*, Stockholm: Kungliga Tekniska Högskolan, KTH, Avdelningen för urbana och regionala studier

Vey, J. (2016). Crisis protests in Germany, Occupy Wall Street, and Mietshäuser Syndikat: Antinomies of current Marxist-and anarchist-inspired movements and their convergence. *Capital & Class*, 40 (1), 59–74. <https://doi.org/10.1177%2F0309816815627389>

Wittmayer, J.M., Schöpke, N., van Steenbergen, F. & Omann, I. (2014). Making sense of sustainability transitions locally: how action research contributes to addressing societal challenges. *Critical Policy Studies*, 8 (4), 465–485. <https://doi.org/10.1080/19460171.2014.957336>

Wolfram, M. (2016). Conceptualizing urban transformative capacity: A framework for research and policy. *Current Research on Cities*, 51, 121–130. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2015.11.011>

Wolfram, M. (2018). Cities shaping grassroots niches for sustainability transitions: Conceptual reflections and an exploratory case study. *Journal of Cleaner Production*, 173, 11–23. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2016.08.044>

Wolfram, M., Borgström, S. & Farrelly, M. (2019). Urban transformative capacity: From concept to practice. *Ambio*, 48 (5), 437–448. <https://doi.org/10.1007/s13280-019-01169-y>

World Future Council (2022) *Prof. Dr. Maja Göpel* <https://www.worldfuturecouncil.org/p/maja-goepel/> [2022-04-15]

Wächter, P. (2013). The impacts of spatial planning on degrowth. *Sustainability*, 5 (3), 1067–1079. <https://doi.org/10.3390/su5031067>

Xue, J. (2014). Is eco-village/urban village the future of a degrowth society? An urban planner's perspective. *Ecological Economics*, 105, 130–138. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2014.06.003>

Xue, J. (2021). Urban planning and degrowth: a missing dialogue. *Local Environment*, 0 (0), 1–19. <https://doi.org/10.1080/13549839.2020.1867840>

Yin, R.K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. Malmö: Liber.

Zhang, Y. & Chen, H.T. (2018). How inclusive is the sharing economy? And what is the implication for neighbourhood design? *Urban Design and Planning*, 1–23. <https://doi.org/10.1680/jurdp.18.00036>

Muntliga källor

Intervju-person	Datum	Sektor	Roll	Organisation	Ort
GENERELL					
1	5 april 2022.	Tredje sektor	Forskare	Universitet	Göteborg
2	22 mars 2022	Tredje sektor	Initiativtagare	Delningssamfund	Malmö
3	22 mars 2022	Tredje sektor	Initiativtagare	Delningssamfund	Malmö
4	17 mars 2022	Tredje sektor	Eldsäl / entreprenör	Förmedlingsorganisation	Tjörn
5	16 mars 2022	Gemenskap	Boende	Byggenskap	Gerlesborg
6	25 mars 2022	Gemenskap	Boende	Byggenskap	Stockholm
7	22 mars 2022	Gemenskap/Tredje s.	Eldsäl / forskare	Byggenskap	Gerlesborg
8	18 mars 2022	Gemenskap/Tredje s.	Eldsäl / entreprenör	Rådgivningsbyrå	Stockholm
9	2 april 2022	Gemenskap	Initiativtagare/boende	Byggenskap	Wien
10	5 april 2022	Marknad	Konceptutvecklare	Byggherre	Malmö
HAMBURG					
11	24 mars 2022	Marknad	Anställd	Rådgivningsbyrå	Hamburg
12	23 mars 2022	Offentlig	Anställd	Delstatsförvaltning	Hamburg
MALMÖ					
13	6 april 2022	Tredje sektor	Verksamhetsutvecklare	Förmedlingsorganisation	Malmö
14	29 mars 2022	Gemenskap	Initiativtagare/eldsäl	Byggenskap	Malmö
15	16 mars 2022*	Gemenskap	Initiativtagare/eldsäl	Byggenskap	Malmö
16	21 mars 2022	Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
17	24 mars 2022	Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
18	25 mars 2022	Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
19	28 april 2021	Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
20	2 mars 2022	Offentlig	Tjänsteperson	Kommunal förvaltning	Malmö
21	16 mars 2022	Marknad	Projektledare	Byggherre	Malmö
22	26 mars 2022*	Marknad	Projektledare	Byggherre	Malmö

* = sekundärkälla, övriga är primärkällor genom personlig kommunikation

BILAGOR

1. Generell individuell intervjuguide

Använd i de intervjuer som behandlar generella frågor i Sverige samt Hamburg, intervjuerna med intervjupersonerna 1-12.

Inledning:

- Min bakgrund och presentation av studien:
- Intervjun är strukturerad i följande fyra stycken som sedan följs upp av några avslutande frågor:
 - o Motivation
 - o Process
 - o Relationer
 - o Framtid

Uppvärmning:

- Intervjupersonens bakgrund, utbildning och arbete?
- Din roll i projektet? – Nivå och inriktning.
- Hur länge har du varit engagerad i projektet?

A. Motivation:

1. Hur började processen med detta projekt?
2. Vilka var med, och vilken var motivationen bakom deltagandet?
3. Varför ville ni göra det här?
4. Mot vem riktade sig detta projekt ursprungligen, vem var målgrupp?
5. Vilka bakgrunder kom de som initierade praktiken ifrån?
6. Vad krävdes av de som ville delta i praktiken?
7. Fanns det ambitioner som hindrades på grund av bristande kapacitet och resurser?
8. Hur värderades målsättningen mot andra värden i praktikens utveckling?
9. Tänkte ni på både sociala och ekologiska mål eller hur har ni styrt utvecklingen?

B. Process:

1. Vilka var de viktigaste aktörerna i processens olika faser?
2. Identifierade initiativtagarna sig med projektet?
3. Vad inbegrep den initiala planeringen av denna praktik för strategier?

4. Vilka möjligheter och utmaningar fanns i arbetet med att utveckla praktiken i relation till den övriga marknaden och till kommunens arbete?
5. Hur påverkade staden, stadsdelen och tomtens placering er under processen?
6. Vad var viktigast för er i utformandet av er praktik i relation till vilka som skulle kunna delta?
7. Ändrade sig vad som var viktigast under processens förlopp?

C. Relationer:

1. Vilka involverades i beslutsfattandet?
2. Fanns det någon strategi för vilken roll projektet skulle ta i relation till övriga marknadsaktörer och till kommunen?
3. Vilka möjligheter och utmaningar gav er interna processer i utvecklingsarbetet och driften av praktiken?
4. Hur uttryckte sig liknande verksamheter i området sig om er verksamhet? Hot/partner?
5. Hur såg relationen ut till era grannar på platsen ut?
6. Vad var viktigast för er i relation till er roll och styrkeförhållandena inom er egen organisation och till andra aktörer?

D. Framtid:

1. Vad tror ni att detta projekt har påverkat ur ett större perspektiv?
2. Har projektet lett till några större förändringar i staden eller inom de verksamheter ni arbetat med?
3. Hur ser ni på framtiden för delningssamfund?

E. Avslutande frågor:

1. Blev resultaten som förväntade?
2. Resulterade projektet i något som inte var förväntat?
3. Hade det varit önskvärt att göra något annorlunda med facit i hand?
4. Finns det något du önskar lägga till?
5. Önskar du ta del av slutarbetet?
6. Går det bra om jag nämner ditt namn i arbetet?
7. Vill du se eventuella citeringar innan publicering?

3. Vilka möjligheter och utmaningar gav er interna processer i utvecklingsarbetet och driften av praktiken?
4. Hur uttryckte sig liknande verksamheter i området sig om er verksamhet? Hot/partner?
5. Hur såg relationen ut till era grannar på platsen ut?
6. Vad var viktigast för er i relation till er roll och styrkeförhållandena inom er egen organisation och till andra aktörer?

2. Gemensam intervjuguide

Använd i de gemensamma intervjuer som gjordes med en annan student som behandlar Malmö och Sege Park specifikt, intervjuerna med intervjupersonerna 13-22.

Inledning:

- Våra bakgrunder och presentationer av våra studier.
- Intervjun är strukturerad i följande sex stycken som sedan följs upp av några avslutande frågor:
 - o Inledning
 - o Medborgare
 - o Experiment/Testbädd
 - o Hållbarhet
 - o Relationer
 - o Framtid

Uppvärmning:

- Intervjupersonens bakgrund, utbildning och arbete?
- Din roll i projektet? – Nivå och inriktning.
- Hur länge har du varit engagerad i projektet?

A. INLEDNING

- Vad bygger ni i Sege Park? Och varför?
- Vilka är era ambitioner/mål i Sege park?
- Hur identifierar ni er med ert projekt?
- Vilket är ert viktigaste mål?
- Hur balanserar ni dessa mål mot andra intressen
- Hur har ni bevakat dessa värdena?
- Vad är det ni ska testa? Hur?
- Varför behövs en testbädd?
- Andra testbäddar för andra mål?

B. MEDBORGARE

- Vem kommer att bo i Sege park?
- Hur är det tänkt att de ska bo?
- Har ni någon dialog med medborgarna om utvecklingen? Kommer ni ha någon? Vilka är de?
- Hur har ni gått ut med information om projektet? Vem riktar sig det till? Vilka visar intressen?
- Hur kommer utvecklingen i Sege park att påverka närområdet Segevång, Kirseberg och resten av Malmö tror du?
- Hur har arbetet fortsatt utifrån Områdesprogrammet för Segevång?
- Vilken del av kommunen ska arbeta vidare med projektet och hur koordineras det? Stadsområdesförvaltningen Norr?

C. EXPERIMENT/TESTBÄDD

- Vad gör Sege Park till en testbädd? Vad experimenteras det med? Hur experimenteras det?
- Tänkte ni på både sociala och ekologiska mål eller hur har ni styrt utvecklingen? Hur ser balansen ut?
- Vad tycker du är annorlunda i Sege park jämfört med andra utvecklingsplatser? Strategi, hållbarhet, styrning osv.

D. HÅLLBARHET

- Hur arbetar ni med hållbarhetslösningar i Sege park? Vilka är era viktigaste ambitioner? Hur?
- Vem för ansvaret för att Sege park för att den hållbara utvecklingen fortgår när den är befolkad?
- Vem missgynnas/gynnas av detta?
- Har era ambitioner ändrats under processen?
- Varför BH?
- Varför lämna ansvar?
- Kontroll över processen? Transparens med mål?
- Hur skiljer sig din roll i Sege Park från andra projekt?
- Vad kommer att vara annorlunda med att bo i Sege park?
- Är ni nöjda med era resultat hittills? Vilka? Varför?
- Finns det några lösningar som ni ville ha men som ni inte har kunnat genomföra? Varför?
- Vem tar mest ansvar för den hållbara utvecklingen i Sege Park tycker du?
- Vilket är ert ansvar? Hur kommer ni att ta socialt ansvar för er egendom?
- Hur förhåller Byggherrarna till stadens ambitioner? Tycker ni att ambitionerna har gynnats av IHS och BHD?
- Finns det något utbyte/tankar om utbyte med närområdena?

E. RELATIONER/SAMARBETE/KONFLIKTER

- Hur har samarbetet mellan dig och de andra förvaltningar fungerat?
- Samarbetet med Byggherrarna?
- Har det funnits några konflikter eller meningsskiljaktigheter? Om vad?
- Hur har dessa meningsskiljaktigheter lösts/behandlats?
- Hur har dessa meningsskiljaktigheter påverkat utvecklingen?
- Har ditt förhållande till de andra aktörerna förändrats sedan utvecklingen inleddes?
- Hur skulle du beskriva de andra aktörernas roller i projektet?
- Vad har varit den största utmaningen i detta projekt?

F. FRAMTID

1. Vad tror ni att detta projekt har påverkat ur ett större perspektiv?
2. Har projektet lett till några större förändringar i staden eller inom de verksamheter ni arbetat med?
3. Hur ser ni på framtiden för delningssamfund?

3. Program för studieresa

SOCIALT BYGGANDE FÖR GEMENSKAP – MÜNCHEN + WIEN 31 mars – 2 april 2022 / PROGRAM v5

T O R S D A G		3 1 m a r s
06:00	(Morgonflyget Sthlm – München)	
Ca 9:15	Samling vid München Hbf	
09:30	Transfer till Prinz Eugen Park	U4 + Tram 37 (9:31-9:53)
10:00	Studiebesök i Prinz-Eugen-Park; Introduktion	Natalie Schaller
	Münchens mark- och bostadspolitik	Gabriele Götzl
	WOGENO, Genossenschaft (koop HR)	Heike Skok
	Tur genom stadsdelen	
12:15	Lunch på Café Geqo	
	Mitbauzentrale och arbetet med byggemaskiner	Natalie Schaller
13:00	Transfer till Ackermannbogen via Effnerplatz	Tram 37 +Bus 59 (13:11–13:48)
14:00	Träff med WAGNIS i Ackermannbogen	Günter Hörlein
	Tur genom stadsdelen	
15:20	Transfer till centrum via Hohenzollernpl u Hbf	Bus 59+U2+Tr19 (15:27-15:57)
16:00	Träff med Mietshäusersyndikat, Ligsalzstrasse 8	
16:50	Transfer tillbaka till München Hbf	Tram 19 (16:53/58-17:05)
17:30	Tåget till Wien	RJX 261 (Budapest Keleti)
	Middag på tåget	
21:45	Incheckning på hotellet nära Hbf	Novum Hotel Prinz Eugen
F R E D A G		1 a p r i l
09:00	Spårvagn D till Rathausplatz > Lenaugasse 10	Strb D 9:07 (Quart Belv)
09:30	Wiens bostadsfinansiering, Wohnfonds Wien	Nicole Büchl
10:00	Till fots till Vinzirast, Währinger Strasse	
10:15	Visning av Vinzirast	Ulrike Schartner
11:00	Wiens bostadspolitik under 100 år	Robert Temel
11:30	Kooperativt byggande i Wien	Robert Temel
12:00	Allmännyttigt bostadsbyggande	Martin Orner,
12:30	Lunch på Vinzirast	
13:15	Wiens bostadspolitik nu och i framtiden	Christian Schantl
13:45	Till fots t Schottentor, U2 till Aspern Seestadt	
15:00	Seestern Aspern, Gisela-Legath-Gasse 5, Top 20	Michael Herold
16:00	<i>Que(e)rbau Wien</i>	
17:00	Baugruppe JAspern, Hannah Arendt Platz 10	Peter Kloser
	S80 direkt till hotellet alt U2 t Praterstern + S1,2,3	18:10, 18:14 (84A)18:26 (REX8)
20:00	Gemensam middag	Gmoakeller, Am Heumarkt 25
L Ö R D A G		2 a p r i l
08:00	Tåg eller tunnelbana till Sargfabrik i Penzing	S80+S50 (8:05-8:28); D+U3+49
08:45	Visning Sargfabrik	Gerda Ehs 0699 10988 983
10:25	Promenad + Resa Penzing - Heiligenstadt	S45 (10 m t fots+10:35-10:50)
11:00	Karl-Marx-Hof, visning Das Rote-Wien-Museum	Maximilian Schranz 0681 20214138
13:30	U3 till Landstrasse + S-Bahn till Carré ...	U4+U1 (31m); S45+REX (12:36)
13:15	Lunch i Sonnwendviertel	Mimi im Stadtelefanten
14:00	Introduktion till Sonnwendviertel, promenad	Robert Temel
15:00	Baugruppe Grüner Markt	Bruno Sandbichler
	AVSLUTNING	

Figurer

- Figur 1: Raworths (2012) Doughnut-ekonomi. 7
Figur 2: Förklaring av teoretiskt bakgrundsavsnitt 12
Figur 3: Aktörsuppställning, Avelino & Wittmayer (2016) 13
Figur 4: MLP i socio-teknisk omställning utifrån Avelino (2017); Geels (2018) 15
Figur 5: Tredje sektorn i fyra faser, utifrån Nachemson-Ekwall (2021) 17
Figur 6: Delningsperspektiv utifrån McLaren & Agyeman (2015) 21
Figur 7: Byggnationskostnad för en professionell byggherre och en byggemenskap i Tübingen, utifrån Hartmann (2019) 22
Figur 8: Forskningsdesign 32
Figur 9: Översikt över intervjupersoner 37
Figur 10: Geografisk översikt av några av intervjupersonernas hemvist samt studieresväg 39
Figur 11: Diagram över tillämpad teori i analysen 41
Figur 12: Indikatorer för transformativ kapacitet, baserat på Castán Broto et al. (2019) 42
Figur 13: Diagram över den centrala delningsaktörens verksamheter i Sege park 50

Bilder

- Bild 1: Bygggemenskap i Gerlesborg.
Foto: Paula Oksanen, 2-3
Bild 2: Sege Park i Malmö, eget foto 33
Bild 3: Chemnitzstraße, Hamburg.
Foto: Bendix Bürgener 33
Bild 4: Sege Park i Malmö, eget foto 34
Bild 5: Deltagare i Egnahemsfabriken på Tjörn.
Foto: Tinna Harling 35
Bild 6: Bild från studiebesök i i Wien, eget foto 38
Bild 7: En vägkorsning i Gerlesborg,
Foto: Paula Oksanen 44
Foto 8: Understenshöjden. Foto: Nils Söderlund 47
Foto 9: Hogslätts vänboende, Foto: Per Pixel 48
Bild 10: Klädbytarbutik i Malmö, eget foto 49
Bild 11: Byggemenskapen Röda Oasen i Sege park.
Foto: Sofie Persson. 51
Bild 12: Miethäusersyndikat i München, eget foto 52
Bild 13: Sege Park i Malmö, eget foto. 54
Bild 14: Kontaktbörse i Hamburg,
Foto: Bendix Bürgener 59

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Fulltexten kommer dock i samband med att dokumentet laddas upp arkiveras digitalt.

Om ni är fler än en person som skrivit arbetet så gäller krysset för alla författare, ni behöver alltså vara överens. Läs om SLU:s publiceringsavtal här: <https://www.slu.se/site/bibliotek/publicera-och-analysera/registrera-och-publicera/avtal-for-publicering/>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.